

T.C.

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRK VE AZERBAYCAN TOPLUMUNDAKİ BİREYLERİN AİLE
YAPISI İLE BAŞA ÇIKMA TUTUMLARI ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Aysel ZEYNALLI

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Ashhan DÖNMEZ

İstanbul, 2018

T.C.

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

**TÜRK VE AZERBAYCAN TOPLUMUNDAKİ BİREYLERİN AİLE
YAPISI İLE BAŞA ÇIKMA TUTUMLARI ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Aysel ZEYNALLI

154102154

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN:Prof. Dr. Aslıhan DÖNMEZ

İstanbul, 2018

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

GENEL BİLGİLER

Öğrenci No	: 154102154
Öğrenci Adı Soyadı	: Aysel Zeynalı
Anabilim Dalı	: Klinik Psikoloji
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Aslıhan Dönmez
Tezin Başlığı	: Türk ve Azerbaycan Toplumundaki Bireylerin Aile Yapısı İle Başa Çıkma Tutumları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

TEZ SAVUNMA SINAVI TUTANAĞI

Toplantı Tarihi	: 02.02.2018	Saati	: 09:00
Öğrenci Savunmaya	: ☒ GELDI		
<p>Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca tez bilimsel olarak incelenmiş, adayın tez çalışmasını sunmasının ardından, adaya tez çalışması ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tez çalışmasıyla ilgili aşağıdaki kararı,</p> <p style="text-align: center;">☒ OY BİRLİĞİ ☐ OY ÇOKLUGU</p> <p>☐ Yapılan savunma sınavında adayın başarılı bulunması sonucunda tez KABUL edilmiştir.</p> <p>☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin DÜZELTİLMESİ için ay EK SÜRE verilmesinin Enstitü Müdürlüğüne önerilmesi kararı alınmıştır. (en fazla 3 ay)</p> <p>☐ Yapılan savunma sınavının sonucunda tezin REDEDİLMESİ kararı alınmıştır.</p>			
Savunmada Tezin Başlığı	: ☒ Değişmedi. ☐ Değişti.		
Tezin Yeni Başlığı	:		
Öğrenci Savunmaya	: ☐ GELMEDİ		
<p>Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca yukarıda belirtilen tarih ve saatte Tez Savunma Jürisi toplanmış ancak ilgili öğrenci savunma sınavına gelmemiştir. Adayın tez çalışmasını Jüri önünde sunmadığı için yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tez çalışmasıyla ilgili aşağıdaki kararı,</p> <p style="text-align: center;">☐ OY BİRLİĞİ ile REDEDİLMİŞTİR.</p>			

ile almıştır.

Tez Sınavı Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmza
Danışman Üye	Prof. Dr. Aslıhan Dönmez	
Üye	Doç. Dr. Onur Noyan	
Üye	Doç. Dr. Korkut Ulucan	

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Türk ve Azerbaycan toplumundaki bireylerin aile yapısı ile başa çıkma tutumları arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvumaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

29/08/2017

Adı-SOYADI

Aysel ZEYNALLI

İmza

TEŞEKKÜR

Tez çalıőmam sırasında kıymetli bilgilerini ve tecrübelerini benimle paylaşan, yoğun çalışma temposunda bile bana zaman ayıran, yardımını ve güler yüzünü hiçbir zaman esirgemeyen değerli hocam ve danıőmanım Prof. Dr. Aslıhan DÖNMEZ'e sonsuz teőekkürlerimi sunarım. Yine bu süreçte çalıőmama katkı sağlayan, değerli bilgileri ve tecrübeleri ile bana yol gösteren, yardımını ve samimiyetini esirgemeyen kıymetli Dr. Gizem KÖSE'ye teşekkür ederim.

Yüksek lisans sürecinde ve çalıőmalarım boyunca her konuda yardım ve desteklerini esirgemeyen değerli arkadaőlarım Aytekin MAMMADOVA'ya ve Aydan SABİRLİ'ye teőekkürü bir borç bilirim.

Son olarak da, hayatım boyunca beni okutan, yetiőtiren, bana hem maddi, hem de manevi destek olan, beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan aileme sonsuz teőekkürler.

(ZEYNALLI, Aysel, Yüksek Lisans, İstanbul, 2017)

Türk ve Azerbaycan toplumundaki bireylerin aile yapısı ile başa çıkma tutumları arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi

ÖZET

Amaç: Türk ve Azerbaycan toplumundaki bireylerin aile yapılarının ve başa çıkma tutumlarının karşılaştırılması ve her iki toplumda aile yapıları ile başa çıkma tutumları arasında anlamlı ilişkinin olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Çalışma, 20-55 yaş aralığındaki evli ve bekar bireylerden oluşan, 100 erkek ve 100 kadın olmak üzere toplam 200 kişi arasında yapıldı. Bireylerin seçiminde uygulanacak ölçeklerin içeriklerini anlamayan ve iletişim kurmakta engel yaşayan mental engelli kişilerin olmaması esas alındı. Katılımcılara araştırmacı tarafından kişisel bilgi formu, Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) ve Başa Çıkma Tutumlarını Değerlendirme Ölçeği (COPE) uygulanmıştır.

Bulgular: Azeri ve Türk toplumunda yapılan Aile Değerlendirme Ölçeği ve COPE ölçeği sonuçlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Azeri toplumunda cinsiyet ve öğrenim düzeyine göre ADÖ’i alt boyutları arasında anlamlı fark bulunmuştur, fakat yaş, medeni durum ve aile türü açısından hiç bir anlamlılık tespit edilmemiştir. Türk toplumunda ise cinsiyet, medeni durum ve aile türü açısından ADÖ’i alt boyutları arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir, ama yaş ve öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık bulunmamıştır. Ayrıca Azeri erkekleri ile Türk erkekleri ve Azeri kadınları ile Türk kadınları ADÖ’i alt boyutlarına göre karşılaştırılmış, her iki toplumda hem erkekler, hem de kadınlar arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. COPE ölçeği alt boyutlarına göre ise Azeri toplumunda tüm demografik değişkenler açısından anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Türk toplumunda ise Azeri toplumundan farklı olarak yaş ve öğrenim düzeyine göre COPE ölçeği alt boyutları arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bundan başka, COPE ölçeğine göre Azeri erkekleri ile Türk erkekleri ve Azeri kadınları ile Türk kadınları karşılaştırılmış, sadece Türk toplumu erkekleri ve kadınlarında anlamlılık tespit edilmiştir.

Pearson Korelasyon analizine göre her iki toplumda ADÖ'yi alt boyutları ile COPE ölçeği alt boyutları arasında hem pozitif, hem de negatif yönde korelasyon bulunmuştur.

Sonuç: Azeri ve Türk toplumunda aile yapısı ile başa çıkma tutumları arasındaki ilişki incelenmiş ve bu iki değişken arasında etkileşim olduğu sonucuna varılmıştır. Azeri toplumunda cinsiyet ve öğrenim düzeyinin ADÖ'yi alt boyutlarında etkili olduğu, Türk toplumunda ise cinsiyet, medeni durum ve aile türünün ADÖ'yi alt boyutlarında etkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca Azeri toplumunda tüm demografik değişkenlerin COPE ölçeği alt boyutlarını etkilediği, Türk toplumunda ise cinsiyet, medeni durum ve aile türünün COPE ölçeği alt boyutlarını etkilediği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aile Yapısı, Aile içi İlişkiler, Başa Çıkma Tutumları, Kültür Kavramı, Kültür ve Kişilik İlişkisi, Bireyci ve Toplumsal Kültür, Stres, Stresle Başa Çıkma

(ZEYNALLI, Aysel, Graduate, Istanbul, 2017)

Evaluation of the relationship between the individuals' family structure and coping attitudes in Turkish and Azerbaijani society

SUMMARY

Introduction: It is aimed to examine whether there is a meaningful relationship between the individuals' family structures and the coping attitudes in Turkish and Azerbaijani society and comparison of the coping attitudes with family structures in both societies.

Method: The study was conducted among a total of 200 men, 100 men and 100 women, composed of single and married individuals aged 20-55 years. To be applied in the selection of individuals, it was based on that the people with mental disabilities who do not understand the contents of scales and who are prevented from communicating are not present. Personal information form, Family Assessment Device (FAD) and Assessment Scale of Coping Attitudes (COPE) were applied to participants by a researcher.

Results: A statistically significant difference was found according to the results of the Family Assessment Device and COPE scale in Azeri and Turkish society. There was a significant difference in the Azerbaijani society between the sub-dimensions of FAD according to gender and level of education, but no meaningful difference was found in terms of age, marital status, and family type. In the Turkish society, there was a significant difference between the subscales of FAD in terms of gender, marital status, and family type, but there was no significant difference according to age and education level. Besides, Azerbaijani men and Turkish men and Azeri women and Turkish women were compared according to the sub-dimensions of FAD, and a meaningful difference was found between men and women in both societies. According to the COPE scale sub-dimensions, it was determined that there is a significant difference in terms of all demographic variables in Azerbaijani society. In the Turkish society, unlike the Azeri society, no significant difference was found between COPE scale subscales according to age and education level. Furthermore, according to the COPE scale, Azerbaijani men with Turkish

men and Azeri women with Turkish women were compared and only Turkish society men and women were found to be significant.

According to the Pearson Correlation analysis, there was a correlation between the FAD subscales and the COPE scale subscales, both positive and negative, in both communities.

Conclusion: The relationship between family structure and coping attitudes in Azerbaijani and Turkish society has been examined and it is concluded that there is interaction between these two variables. It has been found that gender and education level in the Azerbaijani society is influential on the subscales of FAD, whereas in the Turkish society, gender, marital status, and family background are found to be effective in subscales of FAD. Furthermore, in the Azerbaijani society, all demographic variables affected the COPE scale subscales, whereas In Turkish society, gender, marital status, and family track were found to affect the COPE subscales.

Keywords: A Family Structure, Family Relations, Coping Attitudes, The Culture Concept, A Relationship between Personality, and Culture, Individual and Community Culture, Stress, Coping with Stress

KISALTMALAR VE SİMGELER

ADÖ- Aile Değerlendirme Ölçeği

Ark. - arkadaşları

AZERİ- Azerbaycan

COPE- Başa Çıkma Tutumları Değerlendirme Ölçeği

F-COPES- Family Crisis Oriented Personal Scales

n- Örneklem/gruptaki örneklem sayısı

ÖYAIT- Öykülerle Yansıtılmış Aile İlişkileri Testi

p- Anlamlılık düzeyi

r- Korelasyon katsayısı

SS- Standart Sapma

SPSS- Statistical Package for the Social Sciences

t- t testi puanı

vd.- ve diğerleri

vb.- ve başkaları

\bar{X} - Ortalama

TABLO LİSTESİ:

Tablo 1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Tablo 2. Değişkenlere Ait Betimsel İstatistikler

Tablo 3. Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Azeri ve Türk Toplumuna Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 4. Azeri Örneklemin Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 5. Türk Katılımcıların Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 6. Azeri Örneklemin Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 7. Türk Katılımcıların Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 8. Azeri Örneklemin Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Medeni Duruma Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 9. Türk Katılımcıların Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Medeni Duruma Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 10. Azeri Örneklemin Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Öğrenim Düzeyine Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 11. Türk Katılımcıların Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Öğrenim Düzeyine Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 12. Azeri Örneklemin Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Aile Türüne Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 13. Türk Katılımcıların Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Aile Türüne Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 14. Azeri ve Türk Erkeklerin Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 15. Azeri ve Türk Kadınların Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Tablo 16. COPE Ölçeği Puanlarının Azeri ve Türk Toplumuna Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

- Tablo 17.** Azeri Örneklemin COPE Ölçeği Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları
- Tablo 18.** Türk Katılımcıların COPE Ölçeği Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları
- Tablo 19.** Azeri Örneklemin COPE Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları
- Tablo 20.** Türk Katılımcıların COPE Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları
- Tablo 21.** Azeri Örneklemin COPE Ölçeği Puanlarının Medeni Duruma Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları
- Tablo 22.** Türk Katılımcıların COPE Ölçeği Puanlarının Medeni Duruma Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları
- Tablo 23.** Azeri Örneklemin COPE Ölçeği Puanlarının Öğrenim Düzeyine Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları
- Tablo 24.** Türk Katılımcıların COPE Ölçeği Puanlarının Öğrenim Düzeyine Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları
- Tablo 25.** Azeri Örneklemin COPE Ölçeği Puanlarının Aile Türüne Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları
- Tablo 26.** Türk Katılımcıların COPE Ölçeği Puanlarının Aile Türüne Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları
- Tablo 27.** Azeri ve Türk Erkeklerin COPE Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları
- Tablo 28.** Azeri ve Türk Kadınların COPE Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları
- Tablo 29.** Azeri Katılımcıların Aile Değerlendirme ve COPE Alt Boyut Puanlarının Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları
- Tablo 30.** Türk Katılımcıların Aile Değerlendirme ve COPE Alt Boyut Puanlarının Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

Tez Savunma Tutanağı.....	i
Yemin Metni.....	ii
Teşekkür.....	iii
Özet.....	iv
Summary.....	vi
Kısaltmalar ve Simgeler Sayfası.....	viii
Tablolar Listesi.....	ix
Giriş.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM – AİLE.....	1
1.1. AİLE NEDİR?.....	1
1.1.1. Ailenin Tanımı.....	1
1.1.2. Ailenin Önemi.....	1
1.1.3. Ailenin Görevleri.....	2
1.1.4. Aile Tipleri.....	3
1.1.5. Sağlıklı ve Sağlıksız Aile.....	5
1.2. AİLE İÇİ İLİŞKİLER.....	6
1.2.1. Eşler Arası İlişkiler.....	7
1.2.2. Anne-Baba Çocuk İlişkisi.....	8
1.2.3. Kardeş İlişkileri.....	9
1.3. AİLENİN PSİKO-SOSYAL SORULARI.....	10

1.3.1. İletişim Sorunları.....	10
1.3.2. Ekonomik ve Çevresel Sorunlar.....	11
1.3.3. Çocuklarla İlgili Sorunlar.....	11
1.4. AİLE YAPILARI.....	12
1.4.1. Bireyci Yapıda Aile.....	13
1.4.2. Toplumsal Yapıda Aile.....	14
İKİNCİ BÖLÜM – BAŞA ÇIKMA TUTUMLARI.....	16
2.1. STRES.....	16
2.1.1. Stres Nedir?.....	16
2.1.2. Stresin Aşamaları.....	17
2.1.3. Stresin Belirtileri.....	18
2.2. STRESLE BAŞA ÇIKMA.....	20
2.2.1. Problem Odaklı Başa Çıkma Stratejileri.....	21
2.2.2. Duygu Odaklı Başa Çıkma Stratejileri.....	21
2.3. STRES YÖNETİMİ.....	21
2.3.1. Gevşeme Teknikleri.....	22
2.3.2. Fiziksel Egzersiz.....	22
2.3.3. Solunum Egzersizi.....	23
2.3.4. Zaman Yönetimi.....	23
2.3.5. Sağlıklı Beslenme.....	24
2.3.6. Biofeedback (Biyolojik Geri Bildirim).....	24
2.3.7. Sosyal Destek.....	25

2.3.8. Sosyal Kültürel ve Sportif Etkinlikler.....	26
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM – KÜLTÜR KAVRAMI.....	27
3.1. KÜLTÜR NEDİR?.....	27
3.1.1. Kültürün Tanımı ve Özellikleri.....	27
3.2. KÜLTÜR ÇEŞİTLERİ.....	30
3.2.1. Genel Kültür ve Alt Kültür.....	30
3.2.2. Maddi ve Manevi Kültür.....	30
3.2.3. Karşı Kültür.....	30
3.2.4. Öğrenilme Zamanına Göre Kültür.....	30
3.3. KÜLTÜREL FARKLILIKLAR.....	31
3.3.1. Azerbaycan Toplumunda Kültür.....	31
3.3.2. Türk Toplumunda Kültür.....	32
3.4. KÜLTÜR-KİŞİLİK İLİŞKİLERİ.....	33
3.4.1. Kültür-Kişilik İlişkilerine Kuramsal Yaklaşımlar.....	33
3.4.2. Toplumsal Değişme ve Kişilik Değişmesi.....	36
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM – GEREÇ VE YÖNTEM.....	39
4.1. ÖRNEKLEM.....	39
4.2. HİPOTEZLER.....	39
4.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	41
4.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	41
4.3.2. Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ).....	41
4.3.3. Başa Çıkma Tutumları Değerlendirme Ölçeği (COPE).....	42

4.4. VERİLERİN ANALİZİ.....	43
4.5. BULGULAR.....	44
4.5.1. Demografik ve Betimsel Bulgular.....	44
4.5.2. Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.....	47
4.5.3. COPE Ölçeği Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.....	64
4.5.4. Değişkenler Arasındaki İlişkiye Ait Sonuçlar.....	90
BEŞİNCİ BÖLÜM – TARTIŞMA.....	94
5.1. TARTIŞMA.....	94
ALTINCI BÖLÜM – SONUÇ VE ÖNERİLER.....	115
6.1. SONUÇ.....	115
6.2. KISITLILIKLAR VE ÖNERİLER.....	118
KAYNAKÇA.....	120
EKLER.....	127
ÖZGEÇMİŞ.....	137

GİRİŞ

BİRİNCİ BÖLÜM- AİLE

1.1. AİLE NEDİR?

1.1.1. Ailenin Tanımı

Aile dediğimiz zaman ilk kez aklımıza anne, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile kavramı gelmektedir. Fakat aile ile ilgili yapılan bir çok araştırmalar sonucu ailenin farklı tanımları olduğu ortaya konulmuştur. Yapılan her tanım, aileyi farklı kategoriler içerisinde değerlendirerek onun her toplumda değişik yapı ve özelliklere sahip olduğunu göstermektedir.

Aile, evlilik ve kan bağına dayanan, aralarında akrabalık ilişkisi bulunan, karı, koca, çocuklar arasındaki ilişkilerden oluşan; biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal görevleri olan sosyal bir kurumdur.

Aile insanların, ilk ve kalıcı sosyal yaşam deneyimidir. Üreme fonksiyonunun merkezi ve neslin devamını sağlayan biyolojik bir kurum, aynı zamanda da toplumda doğal bir sosyal ve kültürel ortam sağlayan bir kurumdur. (Akça Koca, 2013'ten aktaran Taşan, 2014).

Diğer bir tanımla aile, bireyin dünyaya geldiği günden itibaren içerisinde bulunduğu, ona hayatını sürdürebilmesi için korunma, beslenme, sağlık, sevgi, güven, eğitim ve toplumsallaşma gibi temel gereksinimlerin sunulduğu küçük bir toplumdur.

Genel olarak aile, “toplumun en küçük yapı taşı” olarak bilinmektedir.

1.1.2. Ailenin Önemi

Toplumun en küçük sosyal birimi olarak tanımlanan aile, toplumu ayakta tutan en temel öğelerdendir. Aile toplumu, toplum da aileyi etkileyebilmektedir. Bu yüzden aile ve toplum varlıkları birbirleri için önem taşımaktadır.

Aile, bireyin doğduğu andan itibaren hayatının sonuna kadar güvenli bir yaşamının sağlanmasında, ihtiyaçlarının karşılanmasında, eğitiminde, topluma uyum sağlamasında, toplum kurallarına uygun bir kişi olarak yetişmesinde, bakımında büyük

önem taşımaktadır. Ayrıca aile, gelecekte sağlıklı nesillerin oluşmasına ve güçlü toplumların varlığına destek veren bir birimdir.

Aile, bireyin fizyolojik gelişiminde önemli olduğu kadar ruhsal gelişiminde de önemlidir. Çünkü ailede yaşanan ciddi duygusal rahatsızlıklar, şiddet ve aile içi çatışmalar, başarısızlıklar, engellenmeler bireylere kötü bir etki sağlamaktadır. Böylelikle bu sorunlar gelecekte sağlıklı bireylerin yetişmesine neden olmaktadır. Bu yüzden aile, bireyin gelişimi ve değişimi için etkili eğitim ortamıdır.

Aile önemlidir, çünkü bireyin bugünkü kişiliğini, kendisiyle ilgili düşüncelerini yani genel yapısını oluşturan tek faktördür. Örneğin, anne babanın tutum ve tavırları çocuğun bugünkü yargılarını belirlemektedir. Eğer çocuk çekingen bir kişilik yapısına sahipse, bu çocukken anne babasının “bunu yapma kızarlar, böyle konuşma ayıplarlar” gibi telkinlerde bulunmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle aile önemli bir kurumdur.

1.1.3. Ailenin Görevleri

Dünyanın herhangi bir ülkesinde, aile tipi fark etmeksizin, her ailenin bazı görevleri vardır. Bu görevler ailenin toplum içerisindeki yerini ve değerini belirlemektedir. Yapılan bir çok araştırmalara göre de ailenin farklı görevleri bulunmakta ve bunlardan en önemlileri şu alt başlıklar şeklinde görülmektedir.

- *Biyolojik Görev:* Biyolojik görev eşlerin cinsel gereksinimlerini karşıladığı gibi neslin devamını da sağlamaktadır.
- *Ekonomik Görev:* Aile, toplumun en küçük üretim ve tüketim grubudur. Bireylerin beslenme, barınma, korunma gibi gereksinimlerini karşılaması ailenin ekonomik görevini ortaya koyar.
- *Sosyal Görev:* Aile, toplumun değerlerini, normlarını, gelenek ve göreneklerini çocuğa aktararak onun sosyalleşmesini sağlar. Böylece çocuk, toplumsal ilişki ve davranışları ilk kez ailesinden öğrenir.
Aile, çocuğa içinde yaşadığı toplumun kültürünü ve değer sistemini aktarmakla da sorumludur. Okul, arkadaş, akran grupları, sosyal çevre ailenin fonksiyonlarını destekleyici unsurlardır.

- *Eğitim Görevi:* Çocukların ilk ve en etkili eğitim kurumu ailedir. Çocuk doğduğu andan itibaren tüm temel alışkanlıklarını ailede kazanır. Çocuğun yetiştirilmesi, sağlıklı ve olumlu davranışlar kazanması, kişiliğinin sağlıklı bir şekilde oluşturulması aile içi eğitimde başlar. Daha sonra bu eğitim okulda ve toplum içinde sürer.

Ailede yaşanan ilk yıllar çocuk için çok büyük önem taşır. Çünkü bu ilk dönemlerde ebeveynlerin yaptığı herhangi bir yanlış hareket çocuğun geleceğini olumsuz etkiler. Bu yüzden aile çocuğu hayata hazırlayan bir okul gibidir.

- *Psikolojik Görev:* Psikolojik görev aile üyelerinin psikolojik ihtiyaçlarını karşılamasıyla bilinir. En önemlilerinden biri sevgi ve duygusal bakımdır. Bu, aile bireylerinin kendilerini huzur ve güven içinde hissetmesi, çocukların mutlu ve başarılı olabilmesi için son derece önemlidir. Çünkü sevgi, şefkat, duygusal bakım ve anlayış aile mutluluğunun temelidir. Bu yüzden bireye düzgün sevgi ve şefkat gösterildiğinde, aile ve toplum içinde saygı duydukları, sevdikleri, takdir ettikleri bir kişilik oluşur. Sevgi olumlu bir şekilde gösterilmediğinde, bireyler dengesiz bir kişilik ve belki de cezai eğilimler gösterebilir. Bu nedenle bir ailenin tüm üyelerine sevgi sağlamak çok önemlidir.

Ayrıca aile psikolojik olarak güvenlik sağlar. Aile, tüm üyelerine çevreden ve aileden gelen baskılara karşı kendilerini koruma altına almak için bu güveni verir. Bu güven sayesinde aile bireyleri birbirlerine olan karşılıklı sevgiyi, şefkati ve anlayışı gösterebilmektedir. Bu yüzden aileler birbirlerini korumak ve desteklemek için vardır.

1.1.4. Aile Tipleri

Aile bir birim olarak, en ilkel toplumlardan en modern toplumlara kadar var olan, yapısı, görev ve sorumlulukları ile aynı veya farklı toplumlar içerisinde farklılıklar gösterebilen bir sosyal kurumdur. Bu farklılıklara göre tarihsel süreç içerisinde genel olarak belli birtakım aile biçimleri ortaya çıkmıştır. Bu aile biçimleri sayısına, yerleşim yerlerine göre tiplerine ayrılır.

1) **Sayısına göre:** Sayısına göre aile tipleri geniş (geleneksel), çekirdek ve en geniş aile olarak ayrılır.

➤ *Geniş (Geleneksel) Aile:* Genellikle kırsal ya da geleneksel toplumların ideal aile tipidir. Bu aile anne, baba, çocuklar, nine, dede, anne ya da baba tarafından olan yakınlar ve onların eş ve çocuklarından oluşmaktadır. Bu aile tipi kişinin özgürlüğünü kısıtlamakta ve buna bağlı olarak toplumsal gelişimini engellemektedir. Geniş ailenin en önemli özelliği aile bireyleri arasındaki statü farklılığıdır. Yaşlının gençten, ergenin çocuktan, erkeğin kadından daha çok söz hakkı vardır.

Genellikle bu aile tipinde kadınlar ev içindeki işler ile ilgilenirken, erkekler tarlalarda ve işyerlerinde çalışır. Kız çocuğu anneye, erkek ise babaya yardım eder. Eş seçimi ise anne ve babanın yönlendirme ve tavsiyeleri neticesinde gerçekleşir.

➤ *Çekirdek Aile:* Çekirdek aile batı toplumlarında görülen modern bir aile tipidir. Çekirdek aileler anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan meydana gelmektedir. Bu aile tipinin üyeleri bağımsız bir geliri paylaşırlar. Karı-koca ilişkisi genellikle eşitlikçidir. Sorumluluklar ve yükümlülükler aile fertleri arasında paylaşılır. Yapılan araştırmalar, tarih boyunca daha çok yaygın aile tipinin çekirdek aile olduğunu ortaya koymaktadır.

➤ *En Geniş Aile:* En geniş aile anne, baba, çocuklar, kan bağı ile bağlı akrabalar ve bunlarla birlikte yaşayan bahçıvan, aşçı gibi üyelerin aynı evde yaşadığı aile tipidir.

2) **Yerleşim yerlerine göre:**

➤ *Kırsal Aile:* Kırsal aile baba soyuna dayalı bir aile tipidir. Bu ailelerin başlıca gelir kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Kırsal ailede kadının eğitim olanakları sınırlıdır. Kırsal aile, çoğu kez tüm aile üyelerinin birlikte çalışıp birlikte ürettikleri ekonomik bir birimdir.

- *Gecekondu Ailesi:* Sanayileşme ve göç olgusu sonucu ortaya çıkan bir aile tipidir. Geniş ve çekirdek ailenin özelliklerini taşımaktadır. Lakin çekirdek aile geniş aileye oranla daha baskındır. Bu ailenin bazı nitelikleri kırsal aileyi de andırır. Her ne kadar kadınların geniş aileye oranla statüsü yüksek olsa da, babanın söz sahipliği gecekondu ailesinde daha güçlüdür. Bu tür aileler çekirdek aile görünümünde olmasına rağmen geleneksel ailenin özelliklerini taşımaktadırlar.
- *Kentsel Aile:* Kentsel aile tarımdan uzak işçi, esnaf, memur ya da büyük ve küçük serbest meslek sahiplerinin oluşturduğu bir aile biçimidir. Bu aile biçimi çekirdek yapıya sahiptir. Burada kadınların eğitime, çalışmasına önem verilse de, ailenin reisi yine de erkektir. Aile fertleri arasında paylaşma ve iş bölümü vardır. Bu da aile üyelerini birbirine daha çok yaklaştırmaktadır.

3) Parçalanmış Aile: Ölüm, kayıp, ayrı yaşama, boşanma gibi nedenlerle eşlerden birinin ve ya her ikisinin bulunmadığı bir aile tipidir. Bu tür ortamlarda büyüyen çocuklarda bazı uyum sorunları ortaya çıkabilir. Anne veya babadan yoksun genç benliğini, kimliğini, kişiliğini bulmada zorluk çekebilir.

1.1.5. Sağlıklı ve Sağlıksız Aile

Epstein ve Bishop sorunlarını bir araya gelerek çözebilen, birbirine duygusal olarak bağlı ve özgürlüklerini önlemeyecek şekilde ilgili, herkesin kendisinden beklenen rolü etkili bir biçimde yerine getirebildiği, birbirlerinin davranışlarını aşırıya kaçmayacak şekilde kontrol edebilen ve aralarında açık, rahat ve dolaysız bir iletişim bulunan aileleri, işlevlerini yerine getirebilen, sağlıklı aileler olarak tanımlamaktadırlar (Işıl, 1993'ten aktaran Isiloğlu, 2006).

Sağlıklı ailelerde aile üyeleri ruhsal açıdan daha sağlıklıdırlar, aralarında nadiren çatışma yaşarlar. Olumsuz olaylara karşı endişe duymazlar. Aksine bu tür olaylarla çok iyi bir şekilde başedebilirler. Aile üyeleri birbirleri ile doğrudan, açık, net bir şekilde iletişim kurarlar. Ayrıca bu tür ailelerde kurallar daha esnek, insanca ve şartlara göre daha değişken olur.

Sağlıklı ailelerde eşler birbirlerine karşı uyum sağlarlar. Ailede herhangi bir problem olduğunda çiftler problemin çözümü için gerekli çözüm yolları ararlar. Eşler birbirlerini oldukları gibi kabul eder, birbirlerine saygı duyar ve ailedeki değişiklikleri anlayışla karşılarlar.

Genel olarak, sağlıklı ailelerde aile bireyleri birbirleri ile açık iletişim kurarlar ve isteklerini, beklentilerini, ihtiyaçlarını açık bir şekilde ve saygı çerçevesinde dile getirirler.

İşlevlerini tam olarak yerine getiremeyen aileler sağlıksız aileler olarak tanımlanmaktadır. Sağlıksız ailelerde aile üyeleri açık iletişim kurmazlar ve kurallara bağlı olurlar. Bu tip ailelerde üyeler arası ilişkiler kopuk olur ve birbirlerine karşı olumsuz duygular beslerler. Aile bireyleri ailedeki sorunlara karşı birlikte çözüm yolları aramazlar. Çiftler birbirinden farklı rol beklentileri içinde bulunurlar. Bu yüzden birbirlerine uyum sağlamakta güçlük çekerler.

Genellikle sağlıksız ailelerde bireyler içe kapanık, bağımlı, şüpheli, çevresindeki kişilerle iyi ilişki kuramayan, yargılama, üstünlük taslama, fazla eleştiri yapma ya da fazla kabullenme gibi davranışlar sergileyen bir kişilik yapısına sahip olurlar.

1.2. AİLE İÇİ İLİŞKİLER

Aile içi ilişkiler ebeveynin çocuğuyla ya da çocuklarıyla, çocuğun ebeveyniyle, eşlerin birbirleri ile, kardeşlerin birbirleri arasında kurdukları ilişkiler olarak tanımlanabilir.

Aile fertleri aile içi ilişkilerde maddi ve manevi gereksinimler, koruma, yiyecek temin etme gibi belli görevleri olan rolleri gerçekleştirmekle yükümlüdürler. En önemlisi ise çocuğun kişiliğinin gelişiminde etkili olmalarıdır. Çünkü çocuğun kendisini en mutlu hissettiği yer kendi ailesidir. Anne ve babasının sevgisi, şefkati, ilgisi, kardeşlerinin desteği çocuğa bir huzur vermektedir. Aile ortamında böyle bir huzurun olması çocuğun sağlıklı yetişmesine, daha iyi bir şekilde eğitim almasına ve hayatında başarılı olmasına neden olmaktadır. Fakat çocuğun yetiştirilmesinde her anne-baba mükemmel olamaz, mutlaka yanlışları vardır. Ama çocuğuna iyi bir hayat sağlayabilirler.

Aile içi ilişkilerde anne baba tutumları da önemlidir. Demokratik aile tutumunda anne ve baba çocuğa yol gösterir, ama çocuk kendi kararlarını almakta özgürdür. Ayrıca aile içindeki kurallar, sınırlar ve aileyi ilgilendiren kararlar hep birlikte alınır.

Aile içi ilişkilerde en önemli şey aile bireylerinin birbirleri ile empati kurabilmesidir. Empati kişinin, kendisini karşısındakinin yerine koyarak onun duygu ve düşüncelerini daha düzgün bir şekilde anlamasıdır. Empati kurabilen ailelerde, aile bireyleri arasında işbirliği, yardımlaşma, paylaşma gibi davranışlar ortaya çıkar. Düşünce ve duygularını açıklama özgürlüğü kazanırlar. Çocukların gelişimi için uygun bir ortam oluşturur ve bu ortamda çocuklar bağımsız bir kişilik geliştirirler.

Aile içi ilişkilerde, aile üyeleri arasında sevginin, saygının, şefkatin, anlayışın olması, aile içindeki sorunlara hep birlikte çözüm yolları aramaları, eşler arasında anlayış ve davranış bütünlüğünün olması aile temelini sağlıklı bir şekilde oluşmasına neden olmaktadır.

1.2.1. Eşler Arası İlişkiler

Eşlerin birbirlerini sevmeleri, saymaları, birbirlerine saygı ve güven duymaları, hoşgörülü, duyarlı, paylaşımcı davranmaları eşler arası ilişkilerin temelini oluşturur. Lakin eşler arasında oluşan gergin ve sürtüşmeli ilişkiler çocuklar için tedirgin ve güvenilmez aile ortamı sağlar. Bu yüzden çocukların sağlıklı hayatlarının olması için eşler arasındaki ilişkiler de sağlıklı olmalıdır.

Eşler arası ilişkilerde tartışmaların ve anlaşmazlıkların yaşanması, bunların nasıl sonuçlanacağı çok önemlidir. Çünkü eşler arasındaki iletişim bozukluğundan en çok çocuklar etkilenir. Çocuk, anne ve babasının sorunlarını olumlu bir şekilde çözdüklerine tanık olunca, gelecekte kendi yaşamında karşılaşılabileceği sorunlara hazırlanma fırsatı bulur. Böylelikle eşler arasındaki ilişkinin çocuklar üzerinde kalıcı etkileri olduğu görülmektedir.

Eşler arası ilişkilerde yaşanan tartışmaların hem çocuklara hem de kendilerine olumsuz etki etmemesi için bazı kurallara dikkat edilmelidir. Bunlar;

- Eşler farklı tür görüşlere sahip olduklarını önceden bilmeli ve ortak bir noktada uzlaşabilmelidirler.

- Sorunun çözümünü ertelemek yerine, uygun yer ve zaman seçerek bunu tartışmalıdırlar.
- Tartışmaya birbirlerini suçlayarak başlanılmamalı, eski sorunlar gündeme getirilmemeli, birbirlerine sorular yönelterek karşı tarafın düşüncelerini de öğrenmeye çalışmalıdırlar.
- Tartışma sırasında eşler arasında empati kurulmalıdır. Yani kişi kendisini karşısındakinin yerine koyarak, onun gibi düşünmeye çalışmalıdır.
- Asıl amaç tartışmayı kazanmak değil, bir çözüm yolu bularak tartışmayı evin dışına taşımamalıdırlar.

1.2.2. Anne-Baba Çocuk İlişkisi

Çocuk doğduğu andan itibaren yaşama dair tüm bilgi ve becerileri ebeveynlerinden öğrenir. Ebeveynlerin çocuğa karşı takındıkları tavır ve davranışlar, söyledikleri her kelime çocuk üzerinde derin ve kalıcı izler bırakır. Ebeveynlerin çocuğa sergilediği sevgi ve koruma duygusu, çocukta güven duygusunun gelişmesine neden olur. Böylece çocuk insanlara karşı sevgi ve saygı duymayı, onlarla ilişki kurmayı öğrenir.

Anne-baba çocuk ilişkisinde, çocuk anne ve babasının davranışlarını, tavırlarını taklit ederek sosyal hayatına alışır. Yani çocuk ebeveynlerini kendisine bir model olarak görür. Bu yüzden anne babanın çocuğa iyi bir örnek olması çok önemlidir. Ebeveynler sözlerden çok davranışlarına dikkat etmelidirler.

Bu ilişkide, ebeveynler çocuklar üzerinde bazı olumsuz etkiler sergiler. Bunlar şu şekilde olmaktadır:

- Aşırı Koruma: Ebeveynlerin çocuğunu aşırı koruması, onun sosyalleşmesini engeller ve bireylere karşı aşırı bağımlılık göstermesine neden olur.

- Reddetme: Anne ve babanın çocuğuna düşmanca duygular beslemesi onun sağlıklı bir birey olarak gelişimini engeller ve ileride, sinirli, hırçın, kavgacı bir yapıya sahip olmasını sağlar.
- Baskı Altında Tutma: Ebeveynlerden birinin çocuğunu baskı altında tutması onun çekingen ve hassas yapıya sahip olmasını sağlar.
- Aşırı Serbest Bırakma: Aşırı serbest bırakılan ailelerde çocuk doyumsuz bir yapıya sahip olabilir. Bu tip çocuklar ebeveynlerine hükmederler ve onlara çok az saygı gösterirler. Sürekli dikkat merkezinde olmayı ve her istediklerinin yapılmasını isterler. Bu yüzden çocuk, okul hayatındaki kurallardan ve sınırlamalardan dolayı hayal kırıklığına uğrar ve ortama uyum sağlamada güçlük çeker.
- Dengesiz ve Tutarsız Tutum: Ebeveynler bazen çocuğun bir davranışına sert bir tepki sergiler, bazen de bunu olumlu karşılar. Bu da çocuğun gelişimine olumsuz etki eder. Böylece çocuk nerede ne yapacağını, nasıl davranacağını bilemez. Çevresindeki kişilere ve kendine güven duyamaz ve tutarlı bir kişilik geliştiremez.

Anne-baba çocuk ilişkisinde, bu tür olumsuz etkilerin yaşanmaması için anne ve baba çocuğunun temel ihtiyaçlarını karşılamalı, ona yaşamı öğretmeli, sorunlarla başa çıkabilmesi için ona yol göstermeli ve sağlıklı gelişimi için en iyi ortamı hazırlamalıdır.

1.2.3. Kardeş İlişkileri

Kardeş ilişkileri yaşlarının yakınlığına göre en uzun süren ailesel ilişkiler olarak bilinmektedir. Bu ilişkilerde anne-babanın en çok istedikleri şey, kendileri olmadığı zaman çocuklarının hayatta güvenilebileceği, dayanak bulacağı birisinin olmasıdır.

Kardeş ilişkisinin niteliği, hem ailenin mutluluğu, hem de kardeşlerin iyi bir yetişkin olup olmaması bakımından çok önemlidir. Kardeşler arasında olumlu ilişkiler kurmak için öncelikle ilişkilerini engelleyecek etkenlerin bilinmesi gerekir. Kardeşler arasındaki ilişkileri bozan etkenlerin başında kıskançlık, saldırganlık, bencillik, bağımlılık vb. davranış bozuklukları gelir. Bu davranış bozuklukları aslında tüm insanlar

arası ilişkileri bozan davranış şekilleridir. Ama yetişkinler bu tür davranışları kontrol altına almayı sağlayabilirler. Bu yüzden çocuklarda bu tür davranışlar daha sık görülür.

Kardeş ilişkilerini bozan bu davranışlar, onların ilerki yaşamlarını çok yakından etkilediği için önemlidir. Çocuklarına adil davranan anne-babalar onların diğer insanlarla hayat boyu daha dengeli ve olumlu ilişkiler kurmalarını sağlarlar. Ebeveynler tarafından yapılan ayrımlar ve karşılaştırmalar ise kardeşler arasında çatışmaya neden olur. Bu çatışmalar yok sayılmamalı, sorunun çözümüne gidilmelidir. Ayrıca kardeş ilişkisinde karşılıklı sevgi, saygı ve sorumluluk olmalıdır.

1.3. AİLENİN PSİKO-SOSYAL SORUNLARI

1.3.1. İletişim Sorunları

Aile içinde sevgi, mutluluk, kızgınlık, üzüntü, endişe vb. gibi duyguların aktarılması ailelerin üyeleri arasındaki etkileşim ile gerçekleşir. Karşısındaki ile empati yapma, onu anlama veya anlayamama gibi aile işlevlerinin sağlıklı olup olmamasında önemli yeri olan davranışların hepsinin temelinde iletişim vardır (Bulut, 1993'ten aktaran Taşan, 2014).

Aile içindeki üyelerin, birbirleri ile kurdukları iletişim şekilleri farklılık gösterebilir. Her üyenin kendi kişilik özelliklerine özgü bir iletişim biçimi olabilir. Ama önemli olan üyelerin birbirleri ile olan iletişim biçimleri değil, onlar arasında iletişim kopukluğunun olmamasıdır. Aile içindeki üyeler ortak sorunlarını rahatlıkla konuşabiliyor ve birlikte bunu çözebiliyorlarsa bu zaman sağlıklı aile içi iletişimden söz edilebilir.

İletişim, aile sisteminin devamı için gereklidir. İyi bir iletişim, kişilerin birbirlerini daha iyi tanımalarına, amaçların belirlenmesine, mutlu bir aile yapısının oluşumuna, bireylerin kendilerine ve diğer bireylere saygı duymalarına olanak sağlamaktadır.

İletişim kuramama ve uzlaşmada güçlük çekme ise daha çok eşler arasında görülmektedir. Eşler birbirleri ile ya tartışır ya da tartışmaz, ama uzlaşmazlar. Genellikle her iki taraf kendi istediğini söyler ve karşı tarafı dinlemez.

Aile üyelerinin iletişimindeki sorunlar, rollerindeki karmaşa, aile içi kuralları çiğnemek, yetkilerin yersiz ve yanlış kullanımı zamanla ailedeki dengeyi ve huzuru bozmaktadır. Bu sorunlar farklı kültürlerden gelen çiftler arasında daha sık görülmektedir. Ancak kültürün değişimi sonucu aynı kültürden gelen kişiler arasında da birtakım sıkıntılar ile de karşılaşılmaya başlanmıştır.

Ekonomik ve kültürel alandaki değişimler sonucu, kadınların üretime ve çalışmaya etkin katılımı aile içindeki çatışmalara zemin hazırlamaktadır. Erkek, karısının ev dışında çalışmasına rağmen ev içi sorumlulukların da ona ait olduğunu düşünür. Karısının ekonomik desteğinden hoşnut olsa da, kendisinin ev içindeki yeni sorumluluklarından ve rol yüklenmelerinden rahatsız olmaktadır. Bu yüzden bu sorunlar, eşlerin evliliklerindeki ilişkilerinden duydukları huzuru ve doyumunu azaltır.

1.3.2. Ekonomik ve Çevresel Sorunlar

Aile, temel ihtiyaçlarını karşılama, arzu olunan yaşam standardına ulaşma, istihdam ve meslekte ilerleme, ekonomik ortam değişikliklerine uyum sağlama gibi çeşitli ekonomik faaliyetlerde bulunmaktadır.

Bireylein aile yapılarındaki değişiklikler, ailenin ihtiyaçlarını, geliri ve geliri kullanım şekli etkilemektedir. Ailenin ekonomik durumu, ailenin fonksiyonlarını da önemli bir şekilde doğrudan ve dolaylı olarak etkilemekte, sosyal, kültürel ve ruhsal sonuçlar yaratmaktadır. Ailenin ev koşulları, ulaşım, sağlık, komşuluk ilişkileri, eğitim olanaklarındaki yetersizlik ailelerin işlevselliği üzerinde önemli yeri vardır. İşsizlik, düzensiz mesai saatleri, okullarda yaşanan şiddet ve güvenlik sorunları, hızlı ve sağlıklı kentleşmenin getirdiği sıkıntılar da aileler üzerinde ayrı bir baskı kaynağı olmaktadır.

1.3.3. Çocuklarla İlgili Sorunlar

Çocuk doğduğu zaman içinde ilk bilgilerini ve algılarını ailesinden alır. İlk sosyal deneyimini aile ortamında yaşar ve temel davranış özelliklerini de ailede kazanır. Anne babanın kişilik özellikleri, meslekleri, psikososyal durumları, fiziksel yapıları, zeka düzeyleri, sosyo-kültürel durumları, çocuğu büyüme tarzları, çocuğa yaklaşımları çocuğu önemli bir şekilde etkilemektedir. Aynı zamanda, anne babanın yaşı, evlilik ve ebeveynliğe hazır oluş durumları, birbirlerine olan sevgi, saygı ve güvenleri, ekonomik

ve sosyal durumları, çocuğun istenilip istenilmemesi, cinsiyeti, sağlık durumu vb. aile içi iletişimi etkileyen esas faktörlerdir. Bunların yanı sıra ailenin teknolojiden yararlanması, ev ortamının yeterliliği, sağlık hizmetlerinden yararlanma, toplumdaki olanaklar, okul koşulları, medyanın etkileri ve pek çok faktör çocuğun psikolojik, sosyal ve kültürel gelişimini şekillendirir ve ailesiyle ve çevreyle kurduğu ilişkilerde belirleyici rol oynar (Hatipoğlu ve inanç, 1995, s.47; Aktaran: Göç, 2006).

Çocukları kontrol etme ve yetiştirme sürecine ilişkin sorunlar, bazen eşler arası sorunlara da sebep olabilir. Çocuğun büyümesi ile iletişim problemleri, ergenlik çağı sıkıntıları, kuşak çatışması başlar ve bununla beraber çocuğun olumsuz alışkanlıkları, arkadaş ilişkileri, okul ortamı, eğitimle ilgili konular hem ebeveynlerin kendi aralarında sorun yaşamalarına hem de ebeveynlerle çocuklar arasında sorunlar yaşamasına neden olur.

1.4. AİLE YAPILARI

Günümüzde gelişen ve değişen toplum, aile yapısının değişmesine ve gelişmesine neden olmaktadır. Bu değişimler farklı toplumların aile yapılarını, görevlerini ve üyelerinin sayısını etkilemektedir. Hatta aynı ülkenin kırsal ve şehir kesimlerinin aile yapılarında bile farklılıklara neden olmaktadır.

Toplumun değişmesi ile ortaya çıkan bu değişimler bireyin hayatını etkilemektedir. Birey, toplum içerisinde kendi kimliğini oluşturmaya, kendi kurallarını koymaya ve kendi değer yapılarını benimsemeye çalışmaktadır. Bu durum bireyin toplumla sağlıklı ilişkiler geliştirmesine yol açmaktadır.

Toplumda hızlı kentleşme ve sanayileşme aile yapısında birtakım değişmelere neden olmuştur. Geleneksel ailelerden çekirdek ailelere geçiş başlanmış, ailenin üye sayısında azalma, fonksiyonlarında ve yapısında değişme olmuştur. Erkek ve kadın rollerinde değişimler olmuş, açık rol farklılaşmasının olduğu bir yapıdan rollerin paylaşıldığı bir yapıya geçiş başlanmış; yani erkek hem ev işlerinde hem de çocuk bakımında eşine yardım eden; kadın ise ailenin gelir getiren bir bireyi olarak modern dönemin şartlarına uygun davranış biçimleri geliştirmeye başlamıştır. Ayrıca aile üyeleri arasında aile reisi kavramının kalkması, eşler arasında mal paylaşımının olması, aile

içinde alınan kararlarda kadının etkisinin güçlenmiş olduğunu, kadının hem aile içinde hem de toplumsal alanda daha etkin hale geldiğini göstermektedir.

Kadınların çalışma hayatına katılması, toplumun değişiminde önemli faktörlerden biri olarak görülmektedir. Bunun nedeni çoğu zaman ekonomik nedenlerle açıklanmaktadır. Günümüz ekonomik koşullarının zorlanması ailede bir bireyin çalışmasını yetersiz kılmakta çoğu zaman birden çok aile üyesinin çalışma hayatına girmesi zorunluluğunu beraberinde getirmektedir (Ortaylı, 2009, s.58; Aktaran: Yaşar, 2014). Böyle durumlarda kadının çalışması aile bütçesine katkı sağlamaktadır. Kadınların çalışma hayatına katılmalarının diğer nedenleri arasında toplumsal yaşama katılmak, kişiliğini, kendine olan güvenini geliştirmek, başarı kazanarak mutlu olmak, boş zamanlarını değerlendirmek gibi sosyo-kültürel kazanımları da mevcuttur.

Kadınların iş hayatına katılması en çok çocuklarına olumsuz etki etmektedir. Annelerin çocuklarına doğru-dürüst zaman ayıramamaları, onların bakımını, beslenmelerini gerçekleştirememeleri, çocuklarının gelişimini olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Bu yüzden modernleşme sürecinde kadın ve erkeklerin aynı rol ve statü paylaşımında olması aile içi sorunlara neden olmaktadır.

1.4.1. Bireyci Yapıda Aile

Bireyci kültürde, bireyler toplumdan bağımsız, daha çok özgür ve özerk davranışlar sergilerler. Kendi başarılarına, kendi kararlarına, kendi bulunduğu grubun normlarından çok kendi davranışlarına önem verirler.

Bireycilikte, “Ben” bilinci hakimdir. Herkes bireysel olarak düşünme hakkına sahiptir. Her birey kendisi ve ailesine bakmakla yükümlüdür. Genel olarak bireyci toplumlarda bireysellik ön plandadır.

Toplumun değişmesi; sanayileşme ve kentleşmenin oluşması, teknolojinin giderek daha da gelişmesi, özgürlük kavramının oluşması vb. bu gibi değişimlerin olması toplumda bireyci yapıda ailelerin daha çok hakim olduğunu göstermektedir. Bireyciliğin hakim olması, ailede ekonomik evrimin ve evlilik kurumunun değişmesine birbirinden bağımsız iki bireyin özgürce oluşturulmuş bir birliktelik haline gelmesine neden olmuştur. Eşlerin rol ve statülerinde çeşitli değişiklikler oluşmaya başlamış, geleneksel

geniş aileden çekirdek aileye geçilmiş, aile bireyleri arasındaki ilişkiler değişmiş, yardımlaşma ve dayanışmanın hüküm sürdüğü aile tipinden ziyade bireysel ve çıkarlarını üstün tutan aile tipleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Aile üretim birimi olmaktan daha çok tüketim birimi haline gelmiştir.

Günümüz toplumlarda özgürlük ve bireyciliğin ön planda olması ve bununla da geniş ailelerden daha çok çekirdek ailelerin yaygın olması nedeniyle, ailede bireylerin evlenecekleri kişileri kendilerinin seçmesi, çocuk sayısının sınırlı olması, çocuğun cinsiyeti konusunda fazla ayırımın olmaması, baba otoritesinin zayıflaması ve onun yerine arkadaş çevresi, sosyal çevre ile internet, Tv, sosyal medya vb. iletişim araçlarının daha etkin olması görülmektedir. Ayrıca kadın-erkek ilişkilerinde de farklılıkların olması; kadının iş hayatına katılması, erkekle kadının aynı görev ve sorumlulukları paylaşması, erkeğin ailedeki hükmünün azalması görülmektedir.

Bireyci yapıya sahip olan ailelerde, çocuğun aile için ekonomik değerinin ve gelecek için düşünülen güvence olma halinin azaldığı da görülmektedir. Hatta çocuğun eğitim ve yetiştirme masraflarının artması, bakım ve yükümlülüklerinin modern ebeveynler için zorluk yaratması gibi birtakım etkenler çocuk sayısının azalmasına neden olmaktadır. Çünkü çocuğun aileye maddi açıdan katkı sağlamaması ailenin ekonomik olarak zorlanmasına sebep olmaktadır.

Popüler kültürün etkisiyle yaygınlaşan bireysel yaşam tarzları, cinsler arasında da farklı ilişki şekilleri ortaya çıkarmış; evlilik dışı birliktelikler ve evlilik dışı çocuk oranı artmış, ailenin yerini birlikte yaşayan fakat evli olmayan çiftler almaya başlamıştır. Bu durum “aile” kavramının yeniden tanımlanmasını ve kavramsal açıdan da ele alınmasını zorunlu kılmıştır.

1.4.2. Toplumsal Yapıda Aile

Geçmişimizden bu günümüze modernleşmenin getirdiği değişimlere rağmen bazı kültürlerde toplulukçuluk halen devam etmektedir. Toplulukçuluk olan kültürlerde, bireyler kendi grupları (aile, öz gibi) ile birbirlerine bağlıdırlar. Kendi gruplarında birbirlerinin başarılarına öncelik tanırırlar. Kendi hareketlerini grubun normlarına göre uygun bir şekilde sokarlar ve ortak paydada buluşurlar. Kendi grubu ile birlikte ortak kararlar alırlar. Ayrıca bu kültürde topluluğun bireyden sorumlu olması, “Biz” bilincinin

hakim olması, örgütlere aidiyet de önem taşımaktadır. Genellikle, bu kültürde topluluk ön plandadır; önemli olan bireylerin bu topluluğun varlığını sürdürmesidir.

Bireyci kültürden farklı olarak kollektivist kültürde geleneksel geniş aile tipi hüküm sürmektedir. Bu tür ailelerde, bireyler arasında yardımlaşma ve dayanışmanın olması, eş seçiminde aile büyüklerinin kararına önem verilmesi, ailede babanın hakimiyetinin hüküm sürmesi, çocukların sayısında sınırlamanın olmaması, çocuklar arasında cins ayırımının yapılması ve erkek çocuklara daha çok önem verilmesi görülmektedir.

Toplumsalçı yapıya sahip olan ailelerde kadın-erkek ilişkileri modern aileden farklılık göstermektedir. Kadın ve erkeğin de kendine has rol ve görevleri vardır; kadın daha çok ev işleri, çocuğun bakımı ve yetiştirilmesiyle ilgilenirken, erkek de dışarda çalışarak evin geçimini sağlamaktadır. Bundan dolayı kadın-erkek ilişkisinde eşitlikçilik görülmemektedir.

Bu aile yapısında, çocuğun da rolü önem taşımaktadır. Ailede çocuk bir kazanç olarak görülmektedir. Yani çocuğun üretime ve dolayısıyla ailenin emek gücüne katkıda bulunması bununla beraber ekonomik değeri ile değerlendirilmesi görülmektedir. Bu yüzden bu tür ailelerde çocuk sayısının fazla olması istenilmektedir.

Günümüz toplumlarda, hem bireyci hem de kollektivist toplum kendi kültürlerini sürdürmelerine rağmen kollektivist toplumların aile yapılarında, aile içi ilişkilerinde modernleşmenin görüldüğünü de vurgulamak gerekir.

İKİNCİ BÖLÜM- BAŞA ÇIKMA TUTUMLARI

2.1. STRES

2.1.1. Stres Nedir?

Stres, günlük yaşamımızın kaçınılmaz bir gerçeğidir. Günümüzde insanlar farklı koşullar içerisinde rekabet, çeşitlilik, hızlı değişim gibi unsurlara ayak uydurmaya çalışmakta, bu da bireylerde zaten var olan stres düzeyini arttırmaktadır. Son yıllarda stres üzerinde yapılan araştırmaların artmasına rağmen stres, insanoğlunun yaratıldığı günden beri varlığını hissettiren ve herkesin günlük yaşamında karşılaştığı bir durumdur.

Geçmişten günümüze kadar stresle bağlı yapılan bir çok araştırmalar onun farklı tanımlarını ortaya çıkarmıştır. Stres, Latince’de “estrecta” kelimesinden gelmekte ve “zorlanma, gerilme, baskı” anlamını içermektedir. Bilimsel olarak ilk kez 17. Yüzyılda fizikçi Robert Hook tarafından kullanılmıştır. Hook “stresi” elastiki nesnelere ve onlara uygulanan dış iç güç arasındaki “ilişki” biçimi olarak tanımlamıştır. Daha sonra, 18. Yüzyılda fizikçi Thomas Young stresin tanımını bir formül üzerinde göstermiştir. Young’a göre stres “maddenin kendi içinde olan bir güç ya da dirençtir” (Tutar, 2011’den aktaran Gökğöz, 2013). Buna göre madde, kendi üzerinde uygulanan dış güce, kendi direnci oranında tepki göstermektedir (Galip, 2014, s.40).

R. Hooke ve T. Young’tan sonra, biyolog Walter Canon stresi “acil durum tepkisi olarak” tanımlamıştır. Bu yaklaşımında biyolojik varoluş ve uyum gereksinimini ele almıştır. Buna göre, “stres, organizmanın, kendi yaşamını ve çevreye uyumunu (yani dengesini) tehdit eden bir unsura (uyarıcıya) karşı gösterdiği, varoluşsal değeri olan bir “savaş ya da kaç” tepkisidir” (Şahin, 2010’dan aktaran Galip, 2014).

1930’ lar da Kanadalı endokrinolog (hormon bilimci) Hans Selye tarafından da kullanılan stres kavramı, o dönemde “organizmaların hoş olmayan duyuşsal ve fizyolojik olaylar karşısında ortaya koyduğu ortak tepki” olarak tanımlanmıştır (Saygılı, 2005’den aktaran Parmaksız, 2011).

Lazarus ve Launier (1978) ise stresin insanlar ve çevreleri arasındaki etkileşimin sonucu olarak ortaya çıktığını belirtmektedirler. Yani stresi “birey-çevre uyumu” olarak tanımlamaktadırlar.

Wolff'a göre de stres, vücudun rahatsız edici dışsal uyarıcıya karşı gösterdiği tepkiler olarak tanımlanmaktadır.

Tüm bu tanımlamalar sonucunda stresi, bireyin kendini huzursuz, rahatsız veya baskı altında hissettiği durumlarda organizmanın fiziksel, zihinsel, duygusal ve davranışsal tepkiler vermesi olarak tanımlayabiliriz.

2.1.2. Stresin Aşamaları

Kanadalı fizyolog Hans Selye, vücudun stres tepkisinin belirli bir zaman içerisinde gerçekleştiğini belirterek, uzun süreli stresten dolayı farklı aşamalarda ortaya çıkan fizyolojik değişimleri kapsayan mekanizmaya "genel uyum sendromu" adını vermiştir (Fabio, Prosch, 1997'den aktaran Gökğöz, 2013). Genel uyum sendromunda, kişi baskı, zorlama ve tehlikeli bir durum ile karşılaştığında bu durumdan kurtulmak, uzaklaşmak veya saldırmak için vücut kendini hazırlamaktadır. Genel uyum sendromu teorisine göre de kişinin strese tepkisi 3 aşamadan geçmektedir. Bunlar,

- *Alarm Aşaması:* Birey bir stresör ile karşılaştığı zaman vücut bu stresöre karşı kendini hazırlar, daha sonra sempatik sinir sistemi aktif hale gelmeye başlar, bu nedenle vücut savaş ya da kaç tepkisi gösterir. Savaş ya da kaç tepkisi sırasında vücutta oluşan fiziksel ve kimyasal değişimler neticesinde kişi, stresör ile yüzleşmeye ya da kaçmaya hazır hale gelir.

Savaş ya da kaç tepkisinin ortaya çıktığı alarm aşamasında organizmada birtakım değişiklikler görülmeye başlar. Kalp atışları hızlanır, kan basıncı artar, kaslar gerginleşir, sindirim faaliyetleri yavaşlar, göz bebekleri büyür, tansiyon değişiklikleri, baş ağrıları, kas ağrıları, terleme, titreme, baygınlık hisleri oluşabilir.

Alarm aşamasında strese sebep olan kaynakların yoğunluğu arttığı ölçüde stres eğrisi normal direnç düzeyinin üzerine çıkarak normal davranıştan sapmanın ilk işaretleri verilmeye başlanır. Eğer bu aşamanın sonunda savunma mekanizması başarılı olursa vücut normale döner ve stres durumunun devam etmesi ile direnç aşamasına geçilir.

- *Direnç Aşaması:* Bu aşama, genel uyum sendromunun en uzun aşamasıdır. Direnç aşamasında strese sebep olan faktöre karşı vücut direncini yükseltir ve vücudun direnci normalin üzerine çıkar. Strese sebep olan faktörlere uyum sağlanırsa, kaybolunan enerji tekrardan kazanılmaya başlar, alarm aşamasında oluşan zararlar onarılır ve vücut normale döner. Eğer stres ortadan kalkmazsa ve etkisini hala devam ettirirse bu zaman vücut tükenme aşamasına girer.
- *Tükünme aşaması:* Birey direnç aşamasındaki stres kaynakları ile etkili bir şekilde başedemediğinde, bu kaynaklar çoğaldığında vücudun adaptasyon kapasitesi zorlanır, davranışlarda ciddi derecede sapmalar ve hayal kırıklıklarının yaşandığı bir evreye girilir. Alarm aşamasındaki tepkiler ve kronik stres belirtileri yeniden ortaya çıkar. Strese sebep olan olay ciddi ise ve uzun süre devam ederse birey tükenmeye başlar ve bireyde kalıcı izler oluşur. Stresin devam etmesi de bedende sistematik yıpranmalara, hasarlara, hastalıklara ve ölüme sebep olur.

2.1.3. Stresin Belirtileri

Günlük yaşamda insanlar birtakım olumsuz veya olumlu olaylardan dolayı değişik stres belirtileri yaşamaktadır. Stres belirtileri de genel olarak karmaşık olduğundan fertlerin stres karşısında gösterdiği duyarlılık da kişilik özelliklerine göre farklılık göstermektedir. Her bireyde bu belirtiler farklıdır. Fakat bazen belli belirtiler azalmakta veya yok olmakta ve diğer belirtiler bunların yerini almaktadır.

Stres belirtileri fiziksel, duygusal, zihinsel ve davranışsal olmak üzere 4 değişik biçimde ortaya çıkmaktadır.

❖ *Fiziksel Belirtiler:* Bu belirtiler şu şekilde sıralanabilir.

- Sürekli yorgunluk ve halsizlik hali
- Göz bebeklerinin büyümesi
- Kalp atış ritminde artma, ellerde titreme ve yüksek tansiyon
- Nefes darlığı, terleme, alerji
- Migren tarzı baş ağrıları
- Ağız kuruluğu ve yutma güçlüğü

- Sindirim bozukluğu; ishal, hazımsızlık ya da kusma gibi sindirim sorunları
- Oturma ve dinlenmeyi engelleyen sinirsel ağrı ve şikayetler
- Uykusuzluk
- Adale ağrıları... vd.

❖ *Duygusal belirtiler:* Duygusal belirtiler aşağıdaki gibi görülmektedir.

- Endişe ya da sıkıntı hissetmek
- Kolayca ajite sinirli ve karamsar olmak
- Kontrolü kaybediyormuş gibi hissetme, boğulma hissinin olması
- Öz güven azalması, kendini değersiz, yetersiz, güvensiz ya da terk edilmiş gibi hissetmek
- Zihni sakinleştirmekte ve dinlendirmekte zorluk
- Öfke patlamalarının olması... vb.

❖ *Zihinsel Belirtiler:* Bu belirtiler aşağıdaki gibi sayılabilmektedir.

- Unutkanlık yaşamak
- Gelecekle ilgili olumsuz düşüncelerin olması
- İlginin azalması
- Konsantre olmakta güçlük çekme
- Kararsızlık
- Zihnin sürekli birşeylerle dolu olması... vb.

❖ *Davranışsal Belirtiler:* Stresin davranışsal belirtileri şöyle görülmektedir.

- İştahsızlık veya aşırı yeme
- Çene kasılması veya diş gıcırdatma
- Sigara, alkol ve ilaç kullanımında artma
- Nedensiz ağlamalar
- Kekeleye ya da diğer konuşma zorlukları yaşama
- Tırnak yeme

- Ayak veya bacak sallama
- Önceden kolaylıkla verilen kararları vermede güçlük çekme
- Sorumluluklardan kaçınma... vd.

2.2. STRESLE BAŞA ÇIKMA

Baş a çıkma, kişinin etraftan ya da içten gelen baskıları (istekler, düşünceler, duygular) engelleme ya da üstesinden gelme mücadelesi olarak görülmektedir. Bu kavram ile ilgili yapılan araştırmalar, baş a çıkmanın bazı bilim adamları tarafından farklı tanımlarını ortaya çıkarmıştır.

Lazarus ve Launier e (1978) göre “baş a çıkma”, kişinin kişisel kaynakları ötesinde görülen stresörlerin yönetme ve yönlendirme süreci olarak tanımlanmaktadır. Yani bir tür “dışsal ve içsel talepleri yönetme çabası” olarak görülmektedir.

Gökçakan ve Gündüz (2003) ise “baş a çıkmanı” stres vericilerin (stresörlerin) uyandırdığı duygusal gerilimi azaltma, yok etme ya da bu gerilime dayanma amacıyla gösterilen davranışsal ve duygusal tepkilerin tamamı olarak tanımlamaktadırlar (Gökçakan ve Gündüz, 2003’ten aktaran Parmaksız, 2011).

Stresle baş a çıkabilmek için bireyler birtakım yollara başvurmaktadır. Birçoğu alkol, madde ve ilaç kullanımına ya da aşırı yemeye yönelmektedir. Bazıları strese tepki olarak ya geri çekilmekte, ya içine kapanmakta ya da problemleriyle yüz yüze gelmekten kaçınmaktadır. Kimileri ise stresle baş a çıkmak için aşırı tepki göstermektedir. Yani başkalarına yönelik öfke nöbetleri, kırıncı olma, kaygılanma vd. bu gibi davranışlar sergilemektedir.

Roth ve Cohen (1986), stresle baş a çıkma yolları olarak “yaklaşma ve kaçınma” modelini vurgulamışlardır. Yaklaşma yoluyla baş a çıkma, problemle yüzleşmeyi, daha fazla bilgi edinmeyi ve probleme yönelik direkt eyleme geçmeyi içermektedir. Kaçınma yoluyla baş a çıkmada ise kişi, kendisini rahatsız eden olayları düşünmek için çok fazla zaman harcamaz ve duygularını bir tarafa itme eğilimi gösterir.

Baş a çıkma yolları ile ilgili literatürde stresle baş a çıkmanın 2 amacı vurgulanmaktadır. Bunlar:

- Problem odaklı başa çıkma (sıkıntı yaratan problemin ele alınması)
- Duygu odaklı başa çıkma (probleme karşı oluşan duyguların düzenlenmesi)

2.2.1. Problem Odaklı Başa Çıkma Stratejileri

Problem odaklı başa çıkma, stresli olayı ortadan kaldırmaya ve onun etkisini direkt azaltmaya veya onu yönetebilmek için var olan kaynakları artırmaya yönelik eylemleri içermektedir. Bu yaklaşımda, kendini kontrol altında tutma, planlı bir biçimde problem çözme, sorumluluğunu kabul etme, sorun üzerinde olumlu olarak durma gibi davranışlar yer almaktadır.

Ayrıca problem odaklı başa çıkma stratejiler içe de yönelebilir; kişi çevreyi değiştirecek yerde kendisiyle ilgili bir şeyi değiştirebilir. Alternatif haz kaynakları bularak ve yeni beceriler geliştirerek arzu düzeylerini değiştirmek buna örnek olarak gösterilebilir (Atkinson ve diğ., 1999'tan aktaran Parmaksız, 2011).

2.2.2. Duygu Odaklı Başa Çıkma Stratejileri

Duygu odaklı başa çıkmada, bireyler stresli olayın yol açtığı duyguları yönetmek, kontrol etmek ve düzenlemek için hem davranışsal, hem de bilişsel stratejiler kullanmaktadırlar. Örneğin, birey kendisini rahatsız eden konularla ilgili arkadaşlarından destek almak, sorundan kaçmak için alışverişe gitmek veya bir film izlemek, alkol almak ve sigara içmek gibi davranışlarda bulunmaktadır. Bilişsel olarak ise birey, sorunun önemini inkar etmekte ve sorun hakkında daha olumlu biçimde düşünmeye çalışmaktadır. Genellikle bu yaklaşımda, kaçma-kaçınma, sorundan uzak durma, inkar, sosyal destek arama, yüzleştirici başa çıkma, kuruntulu düşünme, zihinsel anlamda sorunla meşgul olmama gibi davranışlar yer almaktadır.

2.3. STRES YÖNETİMİ

Stres yönetimi, kişinin strese sebep olan olumsuz durumlarla etkin bir şekilde başa çıkabilmesidir. Diğer bir deyişle; aşırı stresle başa çıkmak ve yaşam kalitesi artırmak amacıyla, durumu değiştirme ya da duruma verilen tepkileri değiştirmeye “stres yönetimi” denir (Özgen, 2003, s:104, Güçlü, s:101; Aktaran: Yılmaz, 2012).

Stres yönetimi, stresörlerin yarattığı duygusal gerilimi azaltma, giderme ya da bu gerilime dayanmak amacıyla gösterilen davranış veya duygusal tepkileri güçlendirme süreci olarak da tanımlanmaktadır (Schafer, 1987'den aktaran Özgür, 2011).

Günlük yaşantımızda karşılaştığımız toplumsal ve bireysel tüm zorluklar strese sebep olmaktadır. Stres nedeniyle, insanların duyguları, davranışları, düşünceleri olumsuz yönde etkilenmektedir. Bu gibi stres yaratan olumsuz etkilerin yok olması için stres yönetimi teknikleri önem taşımaktadır. Stres yönetimi tekniklerine örnek olarak gevşeme teknikleri, zaman yönetimi, sağlıklı beslenme, sosyal destek, biofeedback vb. teknikler gösterilebilir.

2.3.1. Gevşeme Teknikleri

Gevşeme derin bir rahatlık durumu olup, kişinin vücut işlevleri üzerindeki bilinçli denetim ve yönetimi isteyerek terk etmesi olarak tanımlanabilmektedir. Gevşeme yöntemleri insana kendi kendini nasıl kontrol edebileceğini öğretmektedir (Bakan vd, 2004'ten aktaran Gökgöz, 2013).

Gevşeme, kişinin vücudunda oluşan stresin tam aksi olarak etki yapmaktadır. Stresli durumlarda insan vücudundaki kaslar gerilmekte, solunum yükselmekte, kan basıncı ve kan şekeri artmaktadır. Gevşeme hareketleri zamanı ise kişinin vücudundaki kaslar rahatlamakta, kan şekeri azalmakta, solunum yavaşlamakta, tansiyon düşmektedir. Bu yüzden kişi gevşeme tekniklerini kullandığı zaman vücutta başlayan stresin etkisi kırılmakta, zararların karşısı alınmakta ve kişi günlük yaşamında kendisini daha rahat hissetmektedir.

2.3.2. Fiziksel Egzersiz

Fiziksel egzersiz, kişinin vücudunda ortaya çıkan gerginliğin ve baskının organizma üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmada kullanılan, sakinleştirici sonuç yaratan, bir rahatlama sağlamak için başvuru olan, bireysel bir stres yönetim tekniğidir. Fiziksel egzersizlere örnek olarak yüzme, koşma, bisiklete binme, yürüyüş yapma, jimnastik, tenis, aerobik hareketler gösterilebilir. Fiziksel egzersiz bireyin tüm bedenini canlandırmakta, kasların güçlü bir biçimde kullanılmasıyla enerji tüketimini gerçekleştirmekte, kalp ve solunum hızını arttırmaktadır. Hatta egzersiz sonucu kan akışı

hızlanmakta, kas gerginliği azalmakta, dolaşım sistemi düzenlemesiyle oksijen dağılımı sağlanmaktadır.

Fiziksel egzersiz sadece bireyin sağlığının korunmasında değil, aynı zamanda yorgunluğunun da atılmasında önem taşımaktadır. Çünkü yorgunluk da strese sebep olan stresörlerden birisidir.

2.3.3. Solunum Egzersizi

Solunum egzersizinde, kalp ve akciğerlerin iyi çalışmasını sağlayan ve gerginliği azaltan faktörlerden birisi derin nefes almaktır. Nefes alma, vücudumuza oksijen alımını ve vücudumuzdan karbondioksiti dışarı çıkarmayı sağlamaktadır. Stresli durumlarda da bedenimiz çok oksijene ihtiyaç duymaktadır.

Birey stresli durumda olduğu zaman nefesi hızlanmaya başlar. Buradaki amaç da nefesin hızını azaltmaktır. Bu zaman bireylerin gerginlikleri de azalmaktadır. Bu durumu alışkanlık haline getirebilmek için rahat bir şekilde uzanarak ya da oturarak yavaş yavaş derin nefes almak gerekmektedir.

Nefes almanın doğru ve derin olması da vücudumuzdaki damarların genişlenmesine, kanın bedenin en uç ve en derin noktalarına ulaşmasına neden olmaktadır. Bu zaman doğru ve derin nefes alma bireyde başlayacak veya başlamış olan stres tepkisi zincirini kırmakta ve ters yöndeki zinciri başlatmaktadır.

2.3.4. Zaman Yönetimi

Günlük hayatımızda strese en çok sebep olan faktörlerden biri de zamanın verimli kullanılmamasıdır. Zamanını iyi düzenleyemeyen bireylerin sağlıkları bozulmakta, stresin yol açtığı çeşitli hastalıklara yakalanmakta ve hayattan aldıkları zevk azalmaktadır. Bu yüzden zamanın kontrolünün verimli olması için öncelik sırasına göre bireyin yapacağı işler yerine ve zamanına uygun olarak planlanmalı, etkin bir şekilde yapılmalıdır.

Ayrıca zaman kullanımını doğru bir şekilde planlarken düzenli uyku, eğlenme, dinlenme, molalar, sosyal etkinlikler gibi alternatif olabilecek etkinlikler de bu plana

eklenmelidir. Çünkü bu zaman kişinin bedeni sakinleşmeye ve enerjisi tazelenmeye başlar, iyimserlik, rahatlama ve mizah duygusu gelişir.

2.3.5. Sağlıklı Beslenme

Araştırmalara göre beslenme ile stres arasında önemli bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Bazı yiyeceklerin strese sebep olduğu yani stres tepkisini arttırdığı hatta strese karşı daha duyarlı hale getirdiği bilinmektedir. Örneğin, içeriğinde aşırı miktarda kafein olan besinler kalp ritmini bozmakta, aşırı yağ ve tuz içeren yiyecekler ise kan basıncı riskini arttırmakta ve bu da strese neden olmaktadır. Çok fazla kalori de aşırı kiloya neden olmakta ve kişiye psikolojik olarak sıkıntı vermekte, enerji düzeyini düşürmekte ve kişinin kendisine olan saygısını azaltmaktadır. Bu yüzden stresle başa çıkabilmek için düzenli beslenmeli ve beslenme alışkanlıklarına dikkat edilmelidir.

Sağlıklı beslenme tüm yaşamsal organların (beyin, ciğerler ve kalp gibi) işlevlerini de etkilemektedir. Buna göre, düzenli beslenme enerji ve performansı artırmakta, sinirleri ve kasları beslemekte, kan dolaşımını düzenlemekte, nefes almayı dengelemekte ve bağışıklık sisteminin işleyişini desteklemektedir. Strese karşı dayanabilmek için de bireyin yeterli bir şekilde beslenmesi ve beden sağlığını koruması gerekmektedir.

2.3.6. Biofeedback (Biyolojik Geri Bildirim)

Biyolojik geri bildirim bireyin normal ve anormal dışı olan ve kendisinin farkında olmadığı fizyolojik tepkilerin bir araç yardımı ile farkına vardığı eğitim programı çerçevesinde beden sıcaklığı ve ter bezi salgısı gibi tepkilerini istenilen yönde düzenlemeyi öğrendiği bir tekniktir (Pehlivan, 1994'ten aktaran Özgür, 2011). Bu teknik ile birey rahatlama tepkisini göstermeyi öğrenmektedir.

Biyolojik geri bildirim en az iki nedenden dolayı stres yönetimi açısından önemli olduğu ileri sürülmektedir. Bunlardan birincisi hastayı gerçekten fizyolojik tepkilerini isteğe bağlı olarak kontrol edebileceğine ikna etmesidir. İkincisi ise hastaya ve terapisteye hastanın zamanla iyileşeceği konusunda destek sağlamasıdır (Schwartz, 1980'den aktaran Özgür, 2011).

Biyolojik geri bildirimde, bireyin bedenine özel sensörler yerleştirilmesi ve bu sensörlerle bireyin sorun yaratan belirtilere sebep olan kalp atışı, vücut sıcaklığı, kas gerilimi, tansiyon gibi vücut fonksiyonlarının ölçülmesi söz konusudur. Bu ölçümler vasıtasıyla ışık ve ses sinyalleri halinde vücuttaki birtakım süreçlerle ilgili kontrolleri daha sağlıklı yapabilmemiz mümkün olabilmektedir. Böylelikle, biyolojik geri bildirim hem stresi kontrol altında tutmayı, hem de kişileri stresle alakalı olarak ortaya çıkabilecek rahatsızlıklardan korumayı sağlamaktadır.

2.3.7. Sosyal Destek

Sosyal Destek, bireyin diğer bireylerle olan iletişimini, gerek duyduğu duygusal yardımı alma ve verme isteğini taşıyan ilişkiler olarak tanımlanmaktadır. Diğer bireylerle veya gruplarla olan iletişim, arkadaş ilişkileri, aile toplantıları, derneklere yapılan üyelikler bireylere sosyal destek sağlamaktadır. Sosyal desteğin sağladığı faydaları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Sosyal destek kişiye duygularını açıklama ve anlamlı hale getirme olanağı sağlamaktadır.
- Sosyal destek kişinin anlamlılık duygusu edinmesine yardımcı olmakta, hedefleri ve olayları uygun biçimde değerlendirebilmek için diğer kişilerden önemli geri bildirimler almasına yardım etmektedir.
- Sosyal destek kişilerin yararlı bilgiler ve pratik yardımlar kazanmasına ortam hazırlamaktadır.
- Sosyal destek stresli durumların ortaya çıkma olasılığını azaltmaktadır.

Kişinin yaşamı boyunca çevresinden ve ailesinden destek görmesi de stresle başa çıkmada başarılı olmasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca sosyal destek kişinin güvensizlik duygusunu da önlemektedir.

Sosyal destek ile ilgili yapılan araştırmalar ise sosyal desteğe sahip olan kişilerin bu desteğe sahip olmayan kişilere göre daha az stres yaşadıklarını göstermektedir.

Bununla da sosyal desteğe sahip olup olmamanın kişinin stres düzeyi üzerinde etkili olduğu belirtilmektedir.

2.3.8. Sosyal Kültürel ve Sportif Etkinlikler

Sresle başa çıkmada önemli bir yöntem olarak kişilerin boş zamanlarında çeşitli etkinliklere katılmaları gösterilmektedir. Boş zamanları değerlendirme, bireyin özbenliğine uygun ve yapmaktan zevk aldığı sosyal, kültürel ve sportif etkinliklere katılarak, bireyin günlük hayatın sıkıcılığından kurtulması ve insanlarla etkileşerek toplumsal bir kişilik kazanması olarak açıklanmaktadır.

Yapılan araştırmalara göre stresle başa çıkmada hobilerin de önemli bir yeri olduğu vurgulanmaktadır. Örneğin, bahçecilik, ağaç işleri, sporun her türü, avcılık, balık tutmak, sinemaya gitmek, müzik dinlemek, kitab okumak, televizyon izlemek gibi hobilerin kişilerin stresli durumlarla başa çıkmasına yardımcı olmaktadır. Böyle çeşitli hobiler kişilerin boş zamanlarını değerlendirmelerini, değişik bir şeylerle meşgul olmalarını ve bundan zevk almalarını sağlamaktadır. Böylelikle bireyler günlük veya çalışma hayatının bıkkınlık, kaygı ve stres veren sorunlarından uzaklaşmakta ve kendileri için güzel, rahatlatıcı, keyif veren birtakım faaliyetler icra edebilmektedirler.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM- KÜLTÜR KAVRAMI

3.1. KÜLTÜR NEDİR?

3.1.1. Kültürün Tanımı ve Özellikleri

Kültür kavramı antropoloji, psikoloji, tarih, sosyoloji ve etnoloji gibi sosyal bilimlerin birçok alanında kullanılmaktadır. Her alana göre de kültür kavramı farklı bir şekilde tanımlanmaktadır.

Kültür kelimesi Latince “colere” fiilinden türetilmiş ve ekip biçmek, toprağı karıştırmak ve sürmek anlamına gelmektedir. 17. yüzyıla kadar, Fransa’da bu anlamıyla kullanılmış, daha sonra Voltaire tarafından ilk defa insan zekasının oluşumu, geliştirilmesi ve yüceltilmek anlamında kullanılmıştır. Böylece kültür kavramı bu anlamıyla Almancaya geçmiş ve 1793’te Alman Dili Sözcüğü’ne yerleşmiştir. Yine aynı tarihlerde Etnolog G. Klemm “İnsanın Genel Kültür Tarihi” adlı eserinde “cultur” kelimesini uygarlık ve kültürel evrimin karşılığı olarak kullanmıştır. Kelimenin bu kaynaklardan İngiliz, İspanyol ve Slav dillerine aktarıldığı anlaşılmaktadır. Günümüzde kullanılan Tylor’un (1871) ilk bilimsel kültür tanımının de Klemm’den esinlendiği kabul edilmektedir (Emiroğlu ve Aydın, 2003:523-524; Güvenç, 1984:96; Özlem, 2000:141-141; Aktaran: Erkenekli, 2013).

Tylor’a göre kültür, bilgileri, inançları, sanatı, ahlakı, hukuku, gelenekleri, morali, bireyin toplumdan kazandığı her türlü beceri ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bir bütündür. Tylor, kültür kelimesi ile maddi kültürden daha çok manevi kültürü belirtmektedir.

Krober’e göre kültür, öğrenilmiş ve aktarılmış hareki reaksiyalar ve alışkanlıklar, teknikler, fikirler, değerler ve teşvik edilen davranışların tümüdür (Başaran,1975’ten aktaran Arslanoğlu, 2000). E.W.F Tomlin’e göre ise kültür, insan hayatına mana veren, insanı yükselten kısacası, “hayatı yaşanmaya değer kılan” bir şeydir (Tomlin, 1959’dan aktaran Arslanoğlu, 2000).

Bazı sosyologlar, psikologlar, özellikle de kültür tarihçileri “kültür” sözcüğünü değişik şekillerde tanımlamışlardır. Bunlardan bazıları şu şekilde görmektedir;

R. Thurnwald kültürü, bir cemiyette geleneklerden, davranış biçimlerinden, teşkilat ve tesislerden oluşan uyumlu bir bütün olarak tanımlamıştır.

B. Malinowski kültürü, insan gereksinimlerinin karşılanması için doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak çalışan araç ve gereçler ile gelenek ve görenekler ve bedensel veya düşünceyle ilişkili alışkanlıkların tümü olarak ifade eder (Turan, 1994'ten aktaran Uygun, 2011).

A.K. Kohen ise kültürü, genel olarak imanlar, değer hükümleri, gelenekler, zevkler, kısacası birey tarafından yapılmış ve yaratılmış her şey olarak tanımlamaktadır.

Genel anlamıyla kültür, bir toplumun ruhudur, onun yaşam biçimidir ve o toplumu başka toplumlardan farklı yapan bir yaşam tarzıdır. Tüm bu tanımlamaların sonucunda kültürü, bir insan topluluğunun kuşaktan kuşağa aktardığı her türlü maddi ve manevi değerlerin tümü olarak tanımlayabiliriz.

Değişik şekillerde tanımlanan kültür kavramı, her olgu ve kavram gibi kendine özgü bazı özellikler taşımaktadır. Turana'a göre bu özellikler, hangi toplum, ulus ve ümmet söz konusu olursa olsun, ister Türk kültüründen isterse İslam kültüründen ya da batı kültüründen söz edilsin, hemen hepsinde oluşum aşamasından başlanarak tarihsel süreç boyunca görülüp saptanabilmektedir. Temel nitelikler olarak adlandırılan bu özellikler Turan tarafından toplumsallık, tarihsellik, kalıtsallık, işlevsellik, çokluk ve değişkenlik olarak 6 maddede toplanmıştır (Turan, 1994'ten aktaran Uygun, 2011).

Güvenç'e göre ise kültürün bazı özellikleri şöyle sınıflandırılmıştır:

1. Kültür öğrenilir- Kültür kişinin doğuştan kazanılan veya kalıtım yoluyla gelen bir değerler topluluğu değildir. Kişinin sonraki yaşantısı içinde ailesi ve çevresi tarafından kazanılan alışkanlıklar, davranışlar ve tutumlardır. Böylece kültür eğitim ve öğretimle edinilen bir şeydir.

2. Kültür, tarihidir ve süreklidir- Tarihsel süreç boyunca kişinin kazandığı alışkanlıklar, davranışlar ve öğrendiği bilgiler nesilden nesle geçmekte ve sürekliliği sağlanmaktadır. Bu sürekliliği de örf ve adetler sağlamaktadır.

3. Kültür, toplumsaldır- Bir insanın kendine özgü kültüründen söz edilemez. Çünkü kültür, bireylerin toplum Şeklinde yaŐamasından doğar. Toplum olmazsa, bu zaman kültürden bahs edilemez. Her toplumun kültürü de kendine özgü değerler, örf ve adetler, sanat, edebiyat vb. gibi değer hükümleri taşır.

4. Kültür, ideal veya idealleŐtirilmiŐ kurallar sistemidir- Kültür, genel olarak toplumca benimsenen ideal kurallardan ve davranış örüntülerinden oluşmaktadır. Grup yeleri kültürün oluşturduğu bu kuralları ve kurala uymayan davranışları bilirler ve burada ideal olan, olması gerekendir (Güvenç, 1974'ten aktaran Uygun, 2011).

5. Kültür deęiŐir- Kültürler, zaman boyutu içinde çevreye uyum göstererek deęiŐime uğrayabilirler. Kültürel değişme, sistemin bütününde hemen gerçekleŐmez. Bireyler kültürlerine büyük bağlılık gösterirler, bu da bireyin kültürel deęiŐikliye direnç göstermesine neden olur. Sistemin bir kesimindeki değişme, sistemin diğer kurumlarını etkiler, buna karşı kurumların bazıları değişimi yavaŐlatırken, diğerleri değişimi hızlandırabilir (Güvenç, 1974'ten aktaran Uygun, 2011).

6. Kültür, gereksinimleri karŐılayıcı ve doyum sağlayıcıdır- Kültür bireylerin çevreye adapte olması için kullanılan temel araçtır. Çevreye adapte olmanın ilk koŐulu, kültürün bireylerin temel biyolojik gereksinimlerini karŐılamasıdır. Yani kültürün birincil işlevi bu gereksinimlerin doyurulmasıdır. Doyum neticesinde de alışkanlıklar oluŐturulmakta ve devamlılık kılmakta, doyumun yokluğu ise alışkanlıkların kaybolmasına sebep olabilmektedir. Buna göre kültür toplumun bireyelerine doyum ve hizmet sağlamak için var olabilir.

7. Kültür, btnleŐtiricidir- Bir toplumun kültürel öğeleri uyumlu ve bütünleŐmiŐ bir sistemi oluŐturma özelliği taşımaktadır. Fakat tarihi ve çevresel faktörlerin etkisi ile kültür, tam olarak bir bütünleŐme sağlayamaz. Bu bütünleŐme sağlanmadığı zaman toplumun sosyo-kültürel ve ekonomik alanlarında önemli uçurumlar oluŐmakta, insanlar arasında çatışmalar ve anlaşmazlıklar meydana gelmektedir. Bu yüzden bütünleŐme bir amaçtır ve gerçekleŐmesi için uzun bir zamana ihtiyaç vardır.

8. Kültür, bir soyutlamadır- Kültür soyut bir kavramdır. Çünkü kültür, tam olarak maddesel ve gözlemlenebilir bir Şey ya da olgu değildir. Fakat bu soyut kavramı

destekleyen ve besleyen konular gözlemlenebilmektedir. Bu anlamda kültürün soyut niteliği tartışma konusu olabilmektedir (Güvenç, 1974'ten aktaran Uygun, 2011).

3.2. KÜLTÜR ÇEŞİTLERİ

3.2.1. Genel Kültür ve Alt Kültür

Genel ya da üst kültür, bir toplumun veya ülkenin, her sosyal grubunda, her coğrafi bölgesinde geçerli olan ve benimsenen bir kültür çeşididir ve bir sistem olarak çok sayıda alt kültürlerden meydana gelmiştir.

Alt kültür ise genel kültürün içinde yer almakta ve onun bazı özelliklerini taşımaktadır. Alt kültürler genel kültürün birtakım değerlerini kapsamına rağmen kendilerine özgü yaşam şekilleri ve değerleri bulunmaktadır. Bu yüzden genel kültür alt kültürlerin bir toplamı olarak düşünülmemelidir.

3.2.2. Maddi ve Manevi Kültür

Maddi kültür, insanlar tarafından yaratılan, elle tutulabilen, gözle görülebilen tüm araç ve gereçlerden oluşmaktadır. *Manevi kültür* ise insanlar tarafından yaratılan, gözle görünmeyen, elle tutulamayan inançlar, değerler, normlar ve geleneklerden oluşmaktadır. Bu iki kültür devamlı bir etkileşim içinde olmakta ve birisinde oluşan değişim diğerini de etkilemektedir.

3.2.3. Karşı Kültür

Karşı kültür, egemen kültüre karşı gelen, toplumun norm ve değerleri ile çatışan, toplumun ihtiyaçlarına karşı çıkan, toplumda hoşgörü sınırlarını aşan bir kültür çeşididir.

Karşı kültürün meydana gelmesinin esas nedeni sosyal sistem içindeki birtakım alt kültür unsurlarıdır. Örgütlerin de genel kültürün bir alt kültürü olduğu düşünülürse, toplumda karşı kültürlerin oluşması gibi örgüt içinde de karşı kültürler oluşabilir (Köse vd., 2001'den aktaran Minaslı, 2012).

3.2.4. Öğrenilme Zamanına Göre Kültür

Öğrenilme zamanına göre kültür 3 farklı şekilde ele alınmaktadır. Sonradan öğrenilen (postfigurative) kültür, kişinin veya çocuğun atalarından öğrendiği kültürdür.

Birlikte oluşan (configurative) kültür, kişinin yaşlılarından öğrendiği kültür ve önceden oluşan (prefigurative) kültür ise yaşlıların gençlerden öğrendikleri kültür olarak literatürde kabul görmektedir (Gürsan, 2008'den aktaran Minaslı, 2012).

3.3. KÜLTÜREL FARKLILIKLAR

Kültürel farklılık, toplumları birbirinden ayıran kültürel özelliklerin bütünü olarak bilinmektedir. Her toplumda farklı kültürel gruplar olmakta ve bu da o toplumun kültürel zenginliğini göstermektedir. Ayrıca her toplumun kültürü kendine has bazı niteliklerden oluşmaktadır. Yani sahip olduğumuz kültürün norm ve değerler bütünü farklı bir kültürde benzer bir şekilde olmayabilir. Buna göre, Azerbaycan ve Türk toplumlarının da kendine özgü kültürel özellikleri bulunmaktadır. Bu özellikler şu şekilde gösterilmektedir.

3.3.1. Azerbaycan Toplumunda Kültür

Müslüman ülkeleri arasında ilk laik ve demokratik devlet olan Azerbaycan, yedi adet Türk devletlerinden biri olarak bilinmektedir. Azerbaycan Cumhuriyeti 1918 yılında kurulmuş ve 1920 yılında Soveytlar Birliğine dahil olmuştur. Fakat 1991 yılında Soveytlar Birliğinin dağılmasıyla bağımsızlığına kavuşmuştur.

Azerbaycan gelişmiş bir devlet olduğu için bu ülkede Türklerin dışında Lezgiler, Ermeniler ve Rusların da olması nüfusunun büyük bir kısmına etki etmiştir. Günümüzde ise farklı ülkelere gelen turistlerin sayısının artması Azerbaycan ülkesinin nüfusunu daha da arttırmış ve yaklaşık 10 milyona yakın nüfusa sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca Azerbaycan toplumu da Türkiye toplumu gibi genç nüfusa sahiptir.

Her toplumda olduğu gibi Azerbaycan toplumu da kendine özgü bir dile sahiptir. Bu toplumun resmi dili Azerice olup, halk arasında Azerbaycan Türkçesi olarak adlandırılmaktadır. Fakat Türk dili ile arasında küçük bir aksan, sözcük, gramer farklılıkları olmasına rağmen Azerice, Türkiye Türkçesi ile karşılıklı bir şekilde anlaşılabilir özelliğine sahip olmaktadır. Hatta Azerbaycan toplumunda kendi dilinden ilave Rusça ve Farsça da iyi derecede bilinmektedir. Günümüzde ise İngilizce de halk arasında öğrenilmekte ve gelişmektedir.

Zengin bir kültüre sahip olan Azerbaycan toplumu eski çağlardan itibaren sanatı, müziği, edebiyatı, mutfağı, resmi vb. bu gibi özellikleri ile çok meşhur olmaktadır.

Azerbaycan toplumu bu özelliklerden en çok müziği ile tanınmaktadır. Bin yıllık bir geçmişe sahip olan Azerbaycan müziğinde Orta Asya, Kafkasya ve İranın etkileri gözlenilmektedir. Genellikle Azerbaycan müziği konularını halkın yaşamlarından ve sosyal olaylarından almaktadır. Ayrıca Azerbaycan müziğinde tar, kemençe, kaval, nağara, garmon (küçük akerdeon), bağlama, zurna gibi birtakım çalgı aletleri kullanılmaktadır.

Diğer müslüman ülkeleri gibi Azerbaycan toplumunun dini İslam dini olarak bilinmektedir. Fakat halk arasında şiilik mezhebinin daha çok yaygın olduğu görülmektedir. Buna rağmen toplum içerisinde Sunni, Zerdüş, Hirstiyan, Bahailer gibi dini inançlar da yer almaktadır.

Azerbaycan toplumunun kendine özgü bir giyim kültürü de bulunmaktadır. Eski çağlarda giyilen giysiler ipek kumaştan yapılan işlemeli desenlerden oluşmaktadır. Bu giysiler üzerinde yapılan sanat süs desenleri ve dokuma, Azerbaycan halkının milli özelliklerini taşımaktadır. Giysiler arasında işlemeli kaftanlar, gömlekler, baş örtüleri, ipekten etekler, pantolonlar ve uzun çekmeceler yer almaktadır. Günümüzde ise modern çağın özelliklerine uygun giysiler giyilmektedir.

Ayrıca Azerbaycan toplumu resim, halıcılık, örmecilik, müzik aletleri yapımcılığı vb. gibi el sanatları, misafirperverliyi, mimari sanatı, halk oyunları, mutfak kültürü ve milli bayramları ile de çok meşhur olmaktadır. Günümüzde ise modernleşmenin etkisiyle bu gibi kültürel özellikler gelişmekte ve dünya çapında hala tanınmaya devam etmektedir.

3.3.2. Türk Toplumunda Kültür

Türk kültürü çok eski ve köklü bir geçmişe sahip olan bir kültürdür. Kültürel yapısını tarihin derinliklerinden gelen çok zengin ve çeşitli kültürlerin birikiminden almıştır. Buna göre, Türkiye Doğu, Batı, Ortadoğu, Akdeniz bölgelerinin kültürü gibi farklı kültürlerin merkezinde bulunmaktadır.

Türkiye’de halk arasında konuşulan dil Türkçedir. Türkiye nüfusunun %90’ı da bu ana dili konuşmaktadır. Fakat konuşulan diller arasında çeşitli Kafkas ve Kürtçe diyalektler, Arapça, Rumca, Latin ve Ermenice gibi %70’e yakın dil ve diyalekt yer almaktadır.

Türk toplumu diğer müsluman ülkeleri gibi İslamiyyet dinini benimsemiş bir toplumdur. Hatta farklı inançlara ve kültürlere sahip olan milleti aynı bayrak altında büyük bir hoşgörü çerçevesinde saygı ve sevgi hudutları içinde tutan bir kültür olarak bilinmektedir.

Türk toplumunun kültürel zenginliklerinden birisi mimari eserlerinin çok popüler olmasıdır. Evler, köprüler, saraylar vb. gibi eserler geçmişten bu günümüze kadar Türk mimarisinin en güzel örnekleri olarak görünmektedir.

Türk kültürünün bir diğer özelliği de geleneksel sanat ve zanaatlarıdır. Türkiye'nin her bölgesinde kendine özgü ürettiği el sanatları bulunmaktadır. Bunlar, halıcılık, kilimcilik, kumaş dokumacılığı, yazmacılık, deri işçiliği, oya yapımıcılığı, örmecilik, çinicilik vb. sıralanabilir.

Türk toplumu sadece mimari eserleri ve sanatı ile sınırlı kalmamaktadır. Bu toplumun kendine has yöresel kıyafetleri de bulunmaktadır. Yöresel giysileri sadece nişan, kına, düğün gibi törenlerde ve halk oyunlarında görülmektedir. Çünkü günlük yaşantımızda Türk toplumunun her bölgesinde modern çağın şartlarına uygun giysiler kullanılmaktadır.

Ayrıca türk toplumu, halk oyunları, müzik kültürü, milli bayramları, mutfak kültürü gibi diğer kültürel özellikleri ile de dünyada tanınmaktadır. Günlük yaşantımızda ise Batı toplumunun Türk toplumunu etkilemesi onun kültürel özelliklerini de etkilemektedir. Buna göre, bu özellikler git gide daha da gelişmektedir.

3.4. KÜLTÜR-KİŞİLİK İLİŞKİLERİ

3.4.1. Kültür-Kişilik İlişkilerine Kuramsal Yaklaşımlar

Kültür-kişilik ilişkisi Sosyal Antropolojinin belirli konularından biri olarak görülmektedir. Bu konu ile ilgili yapılan araştırmalarda, kültür ve kişilik akımı arasında bir benzerlik olduğu belirtilmiştir. Bu benzerliğin nedeni, kültürün insanlarda biçimlendirdiği ortak bir kişilik türü ile açıklanmıştır. Fakat kültür-kişilik araştırmalarında, bir toplumun insanları arasında psikolojik benzerlik olduğu varsayılmış ve bunun sebebi olarak “temel kişilik”, “ulusal karakter” gibi kavramlar üzerinde durulmuştur. Ama bir toplumun insanları arasında psikolojik farkların olup olmadığı ise

tartışma konusu olarak kalmıştır. Hatta bu insan toplulukları arasında fark olsa bile bunların temel kişilik gibi psikolojik kavramlarla açıklanmasına karşı çıkan bazı sosyal bilimciler vardır. Bu yüzden Levine (1973, s. 43-59) çok tartışma konusu olan kültür-kişilik ilişkilerini çeşitli kuramsal yaklaşımlara göre sınıflandırmıştır (Kağıtçıbaşı, 1973, s. 267).

- **Kültür-Kişilik Yaklaşımına Karşıt Görüş (Kültür Kişilik Belirler):**

Bu yaklaşımı paylaşan White (1949), Hart (1954), Goffman (1961), Young (1965) gibi bazı sosyologlar ve antropologlar, toplumlar arasında psikolojik özellikler bakımından farklar görülse bile bu o toplumdaki ortak bir kişilikten değil, o toplumdaki çeşitli sosyal (kurumsal, kültürel, çevresel) benzerliklerden olduğunu ileri sürmektedirler. Şöyle ki, bir toplumun bireyleri sosyal düzenin etkisinde oldukları için birbirlerine benzer karakter özellikleri göstermektedirler. Bu görüşe göre de kültüre ait bir “Tipik kişilik”, “ortak kişilik”, “milli karakter” gibi kavramlar gereksiz bir varsayım olmaktadır. Buna göre, aynı kanuna uyma, aynı dili konuşma, aynı eğitimi alma, aile düzeninin aynılığı vb. sosyal kurumlar bireylerin aynı kişiliğe sahip olmalarına neden olmaktadır.

- **Psikolojik İndirgeme Yaklaşımı (Kültür Kişiliğinin Belirleyicisidir):**

Psikolojik indirgeme yaklaşımına göre kişisel faktörler, kültürel-sosyal davranışın bağımsız nedenleridir. Buna göre bir toplumun siyasal, ekonomik ve sosyal durumunun (sanat, din, kültür, inanç ile birlikte) o toplumdaki bireylerin kişilik özellikleriyle açıklanabileceği öne sürülmektedir.

Bu yaklaşımın temelinde, özellikle Freud’un psikanalitik görüşü yatmaktadır. Bu görüşte bireylerin akılcı davranışları değil, duygusal davranışları, bilinçaltı güdülenmeleri ve güdül çatişmaları üzerinde durulmaktadır. Soyut ve somut kültürel yapıtlar ise bu bastırma ve çatişmaların hayal gücünü etkilemesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Örneğın, resim ve heykel gibi plastik sanatlar “cinsellik” içgüdüsünün, spor ise “saldırganlık” içgüdüsünün yücelmesi sonucu ortaya çıkmıştır.

Psikolojik indirgeme yaklaşımına başka bir örnek olarak Mc Clelland'ın "başarı güdüsü" ile ilgili çalışmaları verilebilir. Mc Clelland, projektif bir kişilik testi ile fert düzeyinde başarı güdüsü kavramını ölçmüştür. Daha sonra, kişilik düzeyinden toplum düzeyine genelleme yaparak bir toplumun nüfusunun başarı güdüsü ortalaması ile o toplumun ekonomik ve kültürel başarısı arasında bir ilişki olduğunu ileri sürmüştür. Yani, ekonomik ve kültürel gelişme gibi toplumsal olguları, psikolojik nedenlerle açıklamıştır (Tezcan, 1987).

- **Kişilik Kültürdür Görüşü:**

Ruth Benedict, Margaret Mead ve Geoffrey Gorer gibi antropologların "biçimlendirilmiş kişilik" görüşü, kültürel görelilik kavramının kişilik psikolojisine uygulanmasıdır (Levine, 1973, s. 552; Aktaran: Kağıtçıbaşı, 1973, s. 269). Kültürel görelilik görüşüne göre her kültür diğer kültürlerden farklıdır. O halde, kişilik gelişimi, cinsel roller, çocuk yetiştirme, akıl hastalıkları gibi sosyo-psikolojik olgu ve süreçlerin kültürlerarası genelliği olduğu öne sürülemez. Böylelikle, bu görüşten hareketle kişiliğin de kültürün bir parçası olduğu öne sürülebilir.

Ayrıca kültürle kişilik farklı olgular değildir, çünkü aynı örüntü içinde belirir. Yani kültürle kişilik aynı şey olduğundan dolayı birbirlerine uymaları gerekir. Öyleyse kültüre uymayan kişilik tipi görülmemesi gerekir. Fakat kültüre uymayan kişilikler de mevcuttur.

Bu yaklaşımda, döngüsel bir ele alış da görünmekte yani sebeplerle sonuçlar karışmaktadır. Mesela, sanat ve çocuk yetiştirme yolları hem kültürü oluşturan etkenler, hem de ondan etkilenenler olarak ele alınmaktadır.

- **Kişiliğin Ara Değişken Olduğu Görüşü:**

Psikanalista Kardiner ve antropolog Linton beraber bir şekilde bu görüşü öne sürmüşlerdir. Bu görüş şöyle açıklanmaktadır; Temel kişilik, kültürün birincil kurumları (sosyo-ekonomik yapı, çocuk yetiştirme yolları) ile kültürün ikincil

kurumları (din, sanat, folklor vb) arasında bir pozisyona sahiptir. Böylelikle kişilik kültürün hem sonucu, hem de sebebidir.

Ayrıca Whiting ve arkadaşlarının araştırmaları da buna benzer yaklaşımla ele alınmıştır. Bu araştırmalarda, kişiliğin kültür bütünleşmesinde önemli bir rol oynamsı üzerinde durulmuştur.

Yapılan bu araştırmaların hepsinde kişiliğin “Ara değişken” olduğu görüşü hakimdir.

- **“İki Sistem” Görüşü:**

İnceles ve Levinson (1969), bir toplumda en sık görülen “Modal” tipik kişilik türü üzerinde incelemelerde bulunmuşlardır. “Modal” sözcüğü, istatistikte kullanılan “Moda” dan gelmektedir. Bir dağılım içinde en sık görülen puan anlamına gelmektedir. Buradaki anlamı ise; birey düzeyinde ölçülen psikolojik özelliklerin toplum içindeki dağılımıdır (Levine, a.g.e, s.58; Aktaran: Tezcan, 1987).

Bu yaklaşımda, kişilik ve sosyo-kültürel kurumlar birbirleriyle ilişkili iki ayrı sistem olarak ele alınmakta ve bireyin davranışı hem kişilik sistemi, hem de sosyo-kültürel sistem tarafından etkilenmektedir. Bu etkiler bir yandan psikolojik ihtiyaçlar, diğer yandan da sosyal rol beklentileri yönündedir.

Bireyin davranışının, psikolojik gereksinimleri ve sosyal rol beklentilerini aynı anda gerçekleştirmesi durumunda bu iki sistem arasında o birey için tam bir “işlevsel uyuşma” var demektir. Yani bu durumda toplumsal normlara uyma davranışı, bireye bir psikolojik doyum da sağlamaktadır.

Günümüzde ise kültür-kişilik ilişkilerinin kuramsal yaklaşımlarından en çok geçerli olarak kabul edilenleri “kişiliğin ara değişken olduğu görüşü” ve “iki sistem görüşü”dür.

3.4.2. Toplumsal Değişme ve Kişilik Değişmesi

Kültür-kişilik ilişkileri ile ilgili çeşitli kuramsal yaklaşımları incelediğimizde, “temel kişilik”, “biçimlendirilmiş kişilik”, “milli karakter” kavramlarının, aslında dinamizm ifade etmeyen, durağanlık belirten kavramlar olduğunu gördük. Şöyle ki, bu kavramlarla, devam etmekte olan bir kültür ile o kültürü yaşayan bireyler arasındaki

mevcut ilişki açıklanmaya çalışılmıştır. Fakat, bildiğimiz gibi kültür değişen bir kavramdır. Burada önemli sorun, kültür değiştiği zaman kültürel karaktere ne olur sorunudur. Şüphesiz toplumsal ve kültürel değişimler kişiliği de etkilemektedir. Hatta onun tutum ve değer değişimlerine de yol açmaktadır. Buna göre, topluma giren yenilikler kişilik özelliğine bağlı olarak benimsenmekte ve kişiliğin özelliklerine uygun düşen yenilikler kolaylıkla kabul edilmektedir. Bu açıdan, bir toplumdaki fertlerin çoğunun ortak psikolojik niteliklerini incelemek, o toplumun ne tür bir sosyal değişme eğilimi olduğu hakkında bize bir fikir verebilir.

Günümüzde ise, dünyanın pek çok ülkesinde görülen modernleşme hareketleri, hem toplumsal yapıda kurumsal değişmelere, hem de bireysel düzeyde tutum ve davranış değişmelerine yol açmaktadır. Buna göre bazı araştırmacılar, toplumsal değişme ve modernleşmenin psikolojik yönlerine değinmişlerdir:

Lerner sosyal değişme ve modernleşmeyi “empati” kavramı ile açıklamıştır. Empati, kişinin kendisini bir başkasının yerinde görebilmek şeklinde tanımlanmaktadır. Lerner “empati” kavramını psikolojik hareketlilik olarak ele almaktadır. Ona göre empatik bireyler açık ve esnek olduklarından, kapalı kişilerden daha fazla değişmeye yatkındırlar. Bu yüzden, bir toplumda, empatik bireylerin sayısı artarsa, o toplumun değişmeye daha yatkın olacağı düşünülebilir.

Toplumsal değişmeyi psikolojik itici güçle açıklayan bir başka kavram da Hagen tarafından ileri sürülmüştür. Ona göre, bir toplumda “yaratıcı kişilik” geliştirilirse bunlar değişmeye daha fazla yatkın olurlar.

Mc Clelland ise başarı güdüsünü ele alarak başarılı kişiler yetiştirmek üzerinde durmuş ve başarılı kişilerin, toplumsal değişmeyi gerçekleştirdiğini ileri sürmüştür.

Bu kavramların üçü de birbirlerine benzemektedirler. Bu benzerlikler şöyle sıralanabilir:

1. Her üçü de psikolojik kavramlardır.
2. Her üçü de toplumsal değişimi başlatıcı etkenler olarak bağımsız değişken şeklinde kullanılmaktadır.

Bunun sonucunda, sosyal değişme bağımlı değişken, kişilik ise bağımsız değişken olarak görölmektedir.

Ayrıca yüksek başarı güdüsü, empati (psikolojik hareketlilik) ve yaratıcı kişilik, kişisel modernlik kriterleri olarak da ele alınmaktadır. Mc Clelland, Lerner ve Hagen, ortaya attıkları bu özelliklere sahip bireylerin modern ve değişmeye eğilimli kimseler olduklarını ve böyle kimselerden oluşan toplumların da daha kolaylıkla değişme ve modernleşme girişiminde bulunabileceklerini ileri sürmüşlerdir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM – GEREÇ VE YÖNTEM

4.1. ÖRNEKLEM

Bu çalışmanın örneklemini 20-55 yaş arası, evli ve bekar, 100 kadın ve 100 erkekten oluşan 200 sağlıklı gönüllü bireyler kapsamaktadır. Çalışmaya Azerbaycanın Bakü ilinde ve Türkiye'nin İstanbul ilinde yaşayan sağlıklı bireyler katılmıştır. Tüm katılımcılardan hem sözlü, hem de yazılı bilgilendirilmiş onam alınmıştır. Her katılımcı için kişisel bilgi formu, Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) ve Başa Çıkma Tutumlarını Değerlendirme Ölçeği (COPE) doldurulmuştur.

4.2. HİPOTEZLER

Hipotez 1: *Aile Değerlendirme Ölçeği- Problem çözme alt boyutu Türk toplumuna göre Azeri toplumunun aile üyeleri arasında daha etkilidir.*

Hipotez 2: *Aile Değerlendirme Ölçeği- İletişim alt boyutunun Türk toplumuna göre Azeri toplumunun aile üyeleri arasında daha etkili olduğu görülebilir.*

Hipotez 3: *Aile Değerlendirme Ölçeği- Roller alt boyutunun her iki toplumun aile üyeleri arasında etkili olmadığı görülür.*

Hipotez 4: *Aile Değerlendirme Ölçeği- Duygusal tepki verebilme alt boyutunun her iki toplumun aile üyeleri arasında etkili olduğu görülebilir.*

Hipotez 5: *Aile Değerlendirme Ölçeği- Gereken ilgiyi gösterme alt boyutunun her iki toplumun aile üyeleri arasında etkili olmadığı görülür.*

Hipotez 6: *Aile Değerlendirme Ölçeği- Davranış kontrolü alt boyutu Türk toplumuna göre Azeri toplumunun aile üyeleri arasında daha etkilidir.*

Hipotez 7: *Aile Değerlendirme Ölçeği- Genel fonksiyonlar alt boyutu Türk toplumuna göre Azeri toplumunun aile üyeleri arasında daha etkilidir.*

Hipotez 8: *Azeri ve Türk toplumunda ADÖ'ü alt boyutlarının 25 yaş üzeri bireylere göre 25 yaş altı bireylerde daha etkili olduğu görülebilir.*

Hipotez 9: *Cinsiyete göre ADÖ'ü alt boyutları Azeri toplumunun bireyleri ile Türk toplumunun bireyleri arasında farklılık gösterir.*

Hipotez 10: *Medeni duruma göre ADÖ'ü alt boyutları Azeri toplumunun bireyleri ile Türk toplumunun bireyleri arasında farklılık gösterir.*

Hipotez 11: *Öğrenim düzeyine göre ADÖ'ü alt boyutları Azeri toplumunun bireyleri ile Türk toplumunun bireyleri arasında farklılık gösterir.*

Hipotez 12: *Azeri ve Türk toplumunda ADÖ'ü alt boyutlarının geniş ailelere göre çekirdek ailelerde daha etkili olduğu görülür.*

Hipotez 13: *ADÖ'ü alt boyutlarının Türk erkeklerine göre Azeri erkeklerinde daha etkili olduğu görülebilir.*

Hipotez 14: *ADÖ'ü alt boyutlarının Türk kadınlarına göre Azeri kadınlarda daha etkili olduğu görülebilir.*

Hipotez15: *Azeri toplumuna göre Türk toplumu bireylerinin Problem Odaklı Başa Çıkma Tutumları alt boyutunu daha etkin kullandıkları görülür.*

Hipotez 16: *Azeri toplumuna göre Türk toplumu bireylerinin Duygu Odaklı Başa Çıkma Tutumları alt boyutunu daha etkin kullandıkları görülebilir.*

Hipotez 17: *Her iki toplumun bireylerinin İşlevsel Olmayan Başa Çıkma Tutumları alt boyutunu daha etkin kullandıkları görülebilir.*

Hipotez18: *Azeri ve Türk toplumunda COPE ölçeği alt boyutlarını 25 yaş altı bireylere göre 25 yaş üzeri bireylerin daha baskın kullandıkları görülür.*

Hipotez 19: *Cinsiyete göre COPE ölçeği alt boyutları Azeri toplumu bireyleri ile Türk toplumu bireyleri arasında farklılık gösterir.*

Hipotez 20: *Medeni duruma göre COPE ölçeği alt boyutları Azeri toplumu bireyleri ile Türk toplumu bireyleri arasında farklılık gösterir.*

Hipotez 21: *Öğrenim düzeyine göre COPE ölçeği alt boyutları Azeri toplumu bireyleri ile Türk toplumu bireyleri arasında farklılık gösterir.*

Hipotez 22: Azeri ve Türk toplumunda COPE ölçeği alt boyutları geniş ailelere göre çekirdek ailelerde daha baskın kullanıldığı görülebilir.

Hipotez 23: COPE ölçeği alt boyutlarının her iki toplumun erkekleri arasında daha etkin kullanıldığı görülebilir.

Hipotez 24: COPE ölçeği alt boyutlarının her iki toplumun kadınları arasında daha etkin kullanıldığı görülebilir.

Hipotez 25: Azeri ve Türk toplumunda ADÖ'ü alt boyutları ile COPE ölçeği alt boyutları arasında korelasyon vardır.

4.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

4.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişilerin aile yapısı ile başa çıkma tutumları arasındaki ilişkiyi değerlendirmek amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulan Kişisel Bilgi Formu, bireyin ismi, soyismi, yaşı, cinsiyeti, medeni hali, eğitim düzeyi, mesleği, fiziksel ve ruhsal hastalık durumu, alkol, madde ve sigara kullanımı gibi maddeleri içermektedir.

4.3.2. Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ)

Aile işlevlerini değerlendirmek, yani ailenin hangi konularda işlevlerini yerine getirip getiremediğini belirlemek amacıyla, Amerika Birleşik Devletleri'nde Brown Üniversitesi ve Buttler Hastanesi tarafından Aile Araştırma Programı çerçevesinde Epstein, Bishop ve Baldwin tarafından 1983 yılında geliştirilmiş olan Aile Değerlendirme Ölçeği, Mc Master Aile İşlevleri Modelinin klinik olarak aileler üzerinde uygulanmasıyla elde edilmiştir.

Problem Çözme (PRÇ), İletişim (İLT), Roller (ROL), Duygusal Tepki Verebilme (DTV), Gereken İlgiyi Gösterme (GİG), Davranış Kontrolü (DVK) ve Genel Fonksiyonlar (GNF) adı altında 7 alt ölçekten oluşan A.D.Ö. ölçeği 60 maddedir. Ölçek "Aynen katılıyorum" 1 puan ile "Hiç katılmıyorum" 4 puan arasında değişen 4 seçenek üzerinden puanlanmaktadır. 12 yaş üzerindeki tüm aile üyelerine ve deneğin kendisine aile işlevlerini değerlendirmek amacıyla uygulanabilmektedir (Palabıyıkoglu ve ark, 1993).

Ölçeği oluşturan maddelerde iki tür ifade bulunmaktadır. Bunlar sağlıklılık ve sağlıksızlık gösteren ifadelerdir. Bazı maddelerde "Aynen katılıyorum" seçeneği sağlıklı aile işlevlerini gösterdiği halde, diğerlerinde "Hiç katılmıyorum" seçeneği sağlıklılık göstergesi olmaktadır. Ölçeğin değerlendirilmesinde, hesaplamada kolaylık sağlamak amacıyla sağlıksızlık gösteren maddelere verilen puanlar 5 ten çıkarılarak her maddede "Aynen katılıyorum" seçeneğinin en sağlıklı aile işlevini "Hiç katılmıyorum" seçeneğinin ise en sağlıksız aile işlevini göstermesi sağlanmıştır (Bulut 1990'dan aktaran Palabıyıkoglu ve ark, 1993).

Teorik olarak 2 puanı sağlıklı ve sağlıksız işlevleri ayırt eden bir puan olarak kabul edilmiştir. 1 ile 4 arasında değişen puanlara göre 2'nin kesim puanı olarak alınmış olması sağlıksızlık alanının daha geniş tutulduğunu göstermektedir (Bulut 1990'dan aktaran Palabıyıkoglu ve ark, 1993).

Ölçeğin ülkemize uyarlama çalışması Bulut (1990) tarafından yapılmıştır. Güvenirlilik çalışması, iç tutarlılık ve puan değişmezliği açısından incelenmiştir. Alt ölçeklerin Cronbach-alfa katsayıları 0.38 ile 0.86 arasında değişmektedir, ölçeğin toplam bir puanı olmadığından, her alt ölçek için test-tekrar test korelasyonu Pearson-Momentler Çarpımı ile hesaplanmıştır. Alt ölçekler için korelasyon katsayıları en düşük 0.62 ile en yüksek 0.90 arasında verilmiştir, ölçeğin geçerlik çalışması yapı geçerliliği ve uyum geçerliliği ile sınanmıştır. Yapı geçerliliği boşanma sürecinde olan ve olmayan, ruh hastası üyesi bulunan ve bulunmayan gruplarla araştırılmıştır. Ölçek, grupları manidar düzeyde ayırt etmektedir. Ölçeğin uyum geçerliliği Evlilik Yaşam Ölçeği kriter alınıp 25 evli çiftte her iki ölçek uygulanarak yapılmıştır. Genel Fonksiyonlar alt ölçeği ile hesaplanan korelasyon katsayısı 0.66 dır. Bu bulgular, ölçeğin psikometrik özelliklerinin yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir (Bulut 1990'dan aktaran Palabıyıkoglu ve ark, 1993).

4.3.3. Başa Çıkma Tutumları Değerlendirme Ölçeği (COPE)

Carver, Scheier ve Weintraub (1989) tarafından geliştirilen ve Ağargün ve arkadaşları (2005) tarafından Türkçe'ye uyarlanıp güvenirlilik ve geçerlik çalışmaları yapılan bu ölçek 60 soru ve 15 alt ölçekten oluşmuştur. Her alt ölçek dörder sorudan oluşmaktadır. Bu alt ölçeklerin her biri ayrı bir başa çıkma tutumu hakkında bilgi verir. Bu başa çıkma tutumlarından beş tanesi (aktif başa çıkma, plan yapma, diğer

meşguliyetleri bastırma, geri durma, yararlı sosyal destek kullanımı) **problem odaklı** olarak, diğer beş tanesi (duygusal sosyal destek kullanımı, pozitif yeniden yorumlama ve gelişme, kabullenme, şaka ve dini olarak başa çıkma) **duygu odaklı** olarak, diğer beş baş etme tutumu ise (Soruna odaklanma ve duyguları açığa vurma, davranışsal olarak boş verme, madde kullanımı, inkar ve zihinsel boş verme) **işlevsel olmayan** baş etme tutumu olarak sınıflandırılmaktadır. Sonuç olarak alt ölçeklerden alınacak puanların yüksekliği hangi başa çıkma tutumunun kişi tarafından daha çok kullanıldığı hakkında yorum yapma olasılığı verir.

Ağargün ve arkadaşlarının (2005) yaptıkları çalışmada COPE Türkçe'ye çevrilerek 47 denek üzerinde uygulanmıştır. Cronbach alfa değeri 0.79 ve alt ölçeklere ait puanların COPE toplam puanıyla bağıntısı pozitif yönde ve anlamlı bulunmuştur. Ölçeğe ait tek tek madde puanları pozitif yönde ve ileri düzeyde test-tekrar test güvenilirliği göstermiştir. Bu sonuçlar COPE'nin psikometri özelliklerinin Türk örnekleminde başa çıkma tutumlarının değerlendirilmesinde güvenilir bir ölçek olduğunu göstermektedir (Ağargün ve ark. 2005).

4.4. VERİLERİN ANALİZİ

Verilerin analizinde SPSS 15.0 programı kullanılmıştır. Katılımcıların sosyo-demografik bilgileri frekans ve yüzde tablosuyla; ölçeklere ait ortalama, standart sapma ve çarpıklık puanları betimsel istatistikler tablosuyla gösterilmiştir. Ölçek puanlarının normallik sınavında Çarpıklık (Skewness) katsayısı kullanılmıştır. Sürekli bir değişkenden elde edilen puanların normal dağılım özelliğinde kullanılan çarpıklık katsayısının (Skewness) ± 1 sınırları içinde kalması puanların normal dağılımdan önemli bir sapma göstermediği şeklinde yorumlanabilir (Büyüköztürk, 2011:40). Normallik sınavında tüm ölçek ve alt boyut puanlarının normal dağılım gösterdiği tespit edildiğinden (Tablo 2) ölçek ve alt boyut puanlarının demografik değişkenlere göre karşılaştırmasında bağımsız iki örneklem t testinden yararlanılmıştır. Aile Değerlendirme Ölçeği alt boyutları ile Kişilik İnanç Ölçeği alt boyutları arasındaki ilişki analizinde Pearson korelasyon analizinden yararlanılmıştır. Analizlerde anlamlılık düzeyi 0,05 ($p < 0,05$) olarak belirlenmiştir.

4.5. BULGULAR

4.5.1. Demografik ve Betimsel Bulgular

Tablo 1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Demografik Özellikler	Gruplar	Azeri		Türk	
		n	%	n	%
Toplum	Azeri	50	50,0	50	50,0
	Türk	50	50,0	50	50,0
Yaş	25 yaş altı	55	55,0	78	78,0
	25 yaş üzeri	45	45,0	22	22,0
Cinsiyet	Erkek	50	50,0	50	50,0
	Kadın	50	50,0	50	50,0
Medeni durum	Evli	29	29,0	12	12,0
	Bekar	71	71,0	88	88,0
Öğrenim düzeyi	Lise	22	22,0	18	18,0
	Üniversite	78	78,0	82	82,0
Aile türü	Çekirdek aile	89	89,0	83	83,0
	Geniş aile	11	11,0	17	17,0
Alkol-sigara kullanımı	Evet	21	21,0	36	36,0
	Hayır	79	79,0	64	64,0

Araştırmaya 100 Azeri ve 100 Türk katılmıştır. Azeri katılımcıların %55'i 25 yaş altı, %45'i 25 yaş üzerindedir. Türk katılımcıların %78'i 25 yaş altı, %22'si 25 yaş üzerindedir. Azeri ve Türk katılımcıların %50'si kadın, %50'si erkektir. Azeri katılımcıların %29'u evli, %71'i bekarıdır. Türk katılımcıların %12'si evli, %88'i bekarıdır. Azeri katılımcıların %22'si lise, %78'i üniversite düzeyinde öğrenim görmüştür.

Türk katılımcıların %18'i lise, %82'si üniversite düzeyinde öğrenim görmüştür. Azeri katılımcıların %89'u çekirdek aile, %11'i geniş aileye sahiptir. Türk katılımcıların %83'ü çekirdek aile, %17'si geniş aileye sahiptir. Azeri katılımcıların %21'i, Türk katılımcıların %36'sı alkol-sigara kullanmaktadır (Tablo 1).

Tablo 2. Değişkenlere Ait Betimsel İstatistikler

Ölçek ve Alt Boyutlar	Azeri			Türk		
	\bar{X}	SS	Çarpıklık	\bar{X}	SS	Çarpıklık
Aile Değerlendirme Ölçeği						
Problem Çözme	2,22	0,51	-0,08	1,98	0,57	0,31
İletişim	2,19	0,49	-0,09	1,90	0,49	0,26
Roller	2,18	0,37	0,41	2,11	0,43	0,23
Duygusal tepki verebilme	2,07	0,55	0,27	1,96	0,60	0,39
Gereken ilgiyi gösterme	2,24	0,34	0,42	2,40	0,43	0,49
Davranış kontrolü	2,01	0,36	0,20	2,14	0,38	0,17
Genel fonksiyonlar	1,95	0,54	0,41	1,71	0,51	0,61
COPE						
Pozitif yeniden yorumlama ve gelişme	12,11	1,86	-0,32	12,54	3,06	-0,81
Zihinsel boş verme	9,16	2,27	0,41	9,82	2,40	0,36
Soruna odaklanma ve duyguları açığa vurma	9,10	2,81	0,22	10,87	2,88	0,05
Yararlı sosyal destek kullanımı	10,64	2,46	-0,33	11,22	3,12	-0,29
Aktif başa çıkma	11,34	1,87	-0,27	11,71	2,67	-0,25
İnkâr	7,64	2,67	0,33	7,58	2,84	0,65

Tablo 2'nin devamı

Dini olarak başa çıkma	11,30	2,65	-0,39	12,32	3,56	-0,82
Şakaya vurma	8,37	2,82	0,36	9,15	3,36	0,37
Davranışsal olarak boş verme	7,22	2,32	0,28	7,03	3,21	0,65
Geri durma	9,28	2,08	-0,45	10,02	2,44	-0,02
Duygusal sosyal destek kullanımı	9,99	2,31	0,09	10,94	2,88	-0,03
Madde kullanımı	6,24	3,04	1,16	6,69	3,52	1,07
Kabullenme	9,86	2,51	-0,21	9,92	2,69	0,08
Diğer meşguliyetleri bastırma	10,57	1,77	-0,33	10,75	2,58	-0,20
Plan yapma	11,99	1,94	-0,28	11,90	2,97	-0,61

Azeri katılımcıların Aile Değerlendirme Ölçeği en yüksek puana sahip alt boyutları sırasıyla gereken ilgiyi gösterme ($2,24\pm 0,34$), problem çözme ($2,22\pm 0,51$), iletişim ($2,19\pm 0,49$), roller ($2,18\pm 0,37$), duygusal tepki verebilme ($2,07\pm 0,55$) ve davranış kontrolü ($2,18\pm 0,37$) olarak bulunmuştur. Azeri örneklem için gereken ilgiyi gösterme, problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme ve davranış kontrolü puanları sağlıklı aileyi; genel fonksiyonlar alt boyut puanları sağlıklı aileyi işaret etmektedir. Türk katılımcıların Aile Değerlendirme Ölçeği en yüksek puana sahip alt boyutları sırasıyla gereken ilgiyi gösterme ($2,40\pm 0,43$), davranış kontrolü ($2,14\pm 0,38$) ve roller ($2,11\pm 0,43$) olarak bulunmuştur. Türk örneklem için gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve roller puanları sağlıklı aileyi; diğer alt boyut puanları sağlıklı aileyi işaret etmektedir (Tablo 2).

Azeri katılımcıların COPE Ölçeği en yüksek puana sahip alt boyutları sırasıyla pozitif yeniden yorumlama ve gelişme ($12,11\pm 1,86$), plan yapma ($11,99\pm 1,94$), aktif başa çıkma ($11,34\pm 1,87$), dini olarak başa çıkma ($11,30\pm 2,65$), yararlı sosyal destek kullanımı ($10,64\pm 2,46$) ve diğer meşguliyetleri bastırma ($10,57\pm 1,77$); en düşük puana sahip alt boyutlar madde kullanımı ($6,24\pm 3,04$) ve davranışsal olarak boş verme

(7,22±2,32) olarak bulunmuştur. Türk katılımcıların COPE Ölçeği en yüksek puana sahip alt boyutları sırasıyla pozitif yeniden yorumlama ve gelişme (12,54±3,06), dini olarak başa çıkma (12,32±3,56), plan yapma (11,90±2,97), aktif başa çıkma (11,71±2,67), yararlı sosyal destek kullanımı (11,22±3,12), duygusal destek kullanımı (10,94±2,88), soruna odaklanma ve duyguları açığa vurma (10,87±2,88); en düşük puana sahip alt boyutlar madde kullanımı (6,69±3,52) ve davranışsal olarak boş verme (7,03±3,21) olarak bulunmuştur (Tablo 2).

4.5.2. Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması

Tablo 3. Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Azeri ve Türk Toplumuna Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Gruplar	n	\bar{X}	SS	t	p
Problem Çözme	Azeri	100	2,22	0,51	3,02	0,003
	Türk	100	1,98	0,57		
İletişim	Azeri	100	2,19	0,49	4,15	0,000
	Türk	100	1,90	0,49		
Roller	Azeri	100	2,18	0,37	1,28	0,201
	Türk	100	2,11	0,43		
Duygusal tepki verebilme	Azeri	100	2,07	0,55	1,35	0,180
	Türk	100	1,96	0,60		
Gereken ilgiyi gösterme	Azeri	100	2,24	0,34	-2,92	0,004
	Türk	100	2,40	0,43		
Davranış kontrolü	Azeri	100	2,01	0,36	-2,45	0,015
	Türk	100	2,14	0,38		
Genel fonksiyonlar	Azeri	100	1,95	0,54	3,19	0,002
	Türk	100	1,71	0,51		

Azeri ve Türk katılımcıların problem çözme alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($t=3,02$; $p<0,05$). Azeri katılımcıların problem çözme alt boyut puanları ($2,22\pm0,51$), Türk katılımcıların problem çözme puanlarından ($1,98\pm0,57$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 3).

Azeri ve Türk katılımcıların iletişim alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($t=4,15$; $p<0,05$). Azeri katılımcıların iletişim alt boyut puanları ($2,19\pm0,49$), Türk katılımcıların iletişim puanlarından ($1,90\pm0,49$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 3).

Azeri ve Türk katılımcıların gereken ilgiyi gösterme alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($t=-2,92$; $p<0,05$). Türk katılımcıların gereken ilgiyi gösterme alt boyut puanları ($2,40\pm0,43$), Azeri katılımcıların gereken ilgiyi gösterme puanlarından ($2,24\pm0,34$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 3).

Azeri ve Türk katılımcıların davranış kontrolü alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($t=-2,45$; $p<0,05$). Türk katılımcıların davranış kontrolü alt boyut puanları ($2,14\pm0,38$), Azeri katılımcıların davranış kontrolü puanlarından ($2,01\pm0,36$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 3).

Azeri ve Türk katılımcıların genel fonksiyonlar alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($t=3,19$; $p<0,05$). Azeri katılımcıların genel fonksiyonlar alt boyut puanları ($1,95\pm0,54$), Türk katılımcıların genel fonksiyonlar puanlarından ($1,71\pm0,51$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 3).

Azeri ve Türk katılımcıların roller ve duygusal tepki alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 3).

Tablo 4. Azeri Örneklemin Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Yaş Grupları	N	\bar{X}	SS	t	P
Problem Çözme	25 yaş altı	55	2,23	0,52	0,40	0,690
	25 yaş üzeri	45	2,19	0,51		
İletişim	25 yaş altı	55	2,23	0,48	1,00	0,321
	25 yaş üzeri	45	2,14	0,51		
Roller	25 yaş altı	55	2,21	0,37	0,62	0,539
	25 yaş üzeri	45	2,16	0,37		
Duygusal tepki verebilme	25 yaş altı	55	2,03	0,49	-0,68	0,500
	25 yaş üzeri	45	2,11	0,61		
Gereken ilgiyi gösterme	25 yaş altı	55	2,25	0,34	0,21	0,831
	25 yaş üzeri	45	2,23	0,35		
Davranış kontrolü	25 yaş altı	55	2,03	0,36	0,55	0,583
	25 yaş üzeri	45	1,99	0,36		
Genel fonksiyonlar	25 yaş altı	55	1,94	0,54	-0,12	0,903
	25 yaş üzeri	45	1,96	0,53		

Aile Değerlendirme Ölçeği alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların yaş gruplarına göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 4).

Tablo 5. Türk Katılımcıların Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Yaş Grupları	N	\bar{X}	SS	t	p
Problem Çözme	25 yaş altı	78	2,03	0,58	1,43	0,155
	25 yaş üzeri	22	1,83	0,53		
İletişim	25 yaş altı	78	1,92	0,50	0,80	0,425
	25 yaş üzeri	22	1,83	0,46		
Roller	25 yaş altı	78	2,12	0,43	0,47	0,639
	25 yaş üzeri	22	2,07	0,44		
Duygusal tepki verebilme	25 yaş altı	78	1,99	0,60	1,09	0,280
	25 yaş üzeri	22	1,84	0,61		
Gereken ilgiyi gösterme	25 yaş altı	78	2,42	0,47	0,85	0,396
	25 yaş üzeri	22	2,33	0,28		
Davranış kontrolü	25 yaş altı	78	2,13	0,39	-0,61	0,545
	25 yaş üzeri	22	2,18	0,35		
Genel fonksiyonlar	25 yaş altı	78	1,75	0,53	1,33	0,186
	25 yaş üzeri	22	1,59	0,41		

Aile Değerlendirme Ölçeği alt boyut puanlarının Türk katılımcıların yaş gruplarına göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 5).

Tablo 6. Azeri Örneklemine Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	t	p
Problem Çözme	Erkek	50	2,31	0,51	1,92	0,058
	Kadın	50	2,12	0,50		
İletişim	Erkek	50	2,27	0,48	1,59	0,114
	Kadın	50	2,11	0,50		
Roller	Erkek	50	2,23	0,37	1,34	0,183
	Kadın	50	2,14	0,37		
Duygusal tepki verebilme	Erkek	50	2,18	0,48	2,08	0,040
	Kadın	50	1,96	0,59		
Gereken ilgiyi gösterme	Erkek	50	2,31	0,36	1,98	0,051
	Kadın	50	2,18	0,32		
Davranış kontrolü	Erkek	50	2,11	0,35	2,87	0,005
	Kadın	50	1,91	0,34		
Genel fonksiyonlar	Erkek	50	2,07	0,58	2,36	0,020
	Kadın	50	1,83	0,46		

Duygusal tepki verebilme alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=2,08$; $p<0,05$). Azeri erkeklerin duygusal tepki verebilme alt boyut puanları ($2,18\pm0,48$), Azeri kadınların puanlarından ($1,96\pm0,59$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 6).

Davranış kontrolü alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=2,87$; $p<0,05$). Azeri erkeklerin davranış kontrolü alt boyut puanları ($2,11\pm0,35$), Azeri kadınların puanlarından ($1,91\pm0,34$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 6).

Genel fonksiyonlar alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=2,36$; $p<0,05$). Azeri erkeklerin genel fonksiyonlar alt boyut puanları ($2,07\pm0,58$), Azeri kadınların puanlarından ($1,83\pm0,46$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 6).

Problem çözme, iletişim, roller ve gereken ilgiyi gösterme alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 6).

Tablo 7. Türk Katılımcıların Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	t	p
Problem Çözme	Erkek	50	2,03	0,60	0,73	0,466
	Kadın	50	1,94	0,55		
İletişim	Erkek	50	2,05	0,55	3,18	0,002
	Kadın	50	1,75	0,38		
Roller	Erkek	50	2,20	0,47	2,04	0,045
	Kadın	50	2,03	0,37		
Duygusal tepki verebilme	Erkek	50	2,14	0,60	3,16	0,002
	Kadın	50	1,78	0,54		
Gereken ilgiyi gösterme	Erkek	50	2,55	0,45	3,54	0,001
	Kadın	50	2,26	0,36		
Davranış kontrolü	Erkek	50	2,18	0,45	1,14	0,255
	Kadın	50	2,10	0,29		
Genel fonksiyonlar	Erkek	50	1,83	0,56	2,37	0,020
	Kadın	50	1,60	0,43		

İletişim alt boyut puanlarının Türk katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=3,18$; $p<0,05$). Türk erkeklerin iletişim alt boyut

puanları ($2,05 \pm 0,55$), Türk kadınların puanlarından ($1,75 \pm 0,38$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 7).

Roller alt boyut puanlarının Türk katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=2,04$; $p<0,05$). Türk erkeklerin roller alt boyut puanları ($2,20 \pm 0,47$), Türk kadınların puanlarından ($2,03 \pm 0,37$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 7).

Duygusal tepki verebilme alt boyut puanlarının Türk katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=3,16$; $p<0,05$). Türk erkeklerin duygusal tepki verebilme alt boyut puanları ($2,14 \pm 0,60$), Türk kadınların puanlarından ($1,78 \pm 0,54$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 7).

Gereken ilgiyi gösterme alt boyut puanlarının Türk katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=3,54$; $p<0,05$). Türk erkeklerin gereken ilgiyi gösterme alt boyut puanları ($2,55 \pm 0,45$), Türk kadınların puanlarından ($2,26 \pm 0,36$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 7).

Genel fonksiyonlar alt boyut puanlarının Türk katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=2,37$; $p<0,05$). Türk erkeklerin genel fonksiyonlar alt boyut puanları ($1,83 \pm 0,56$), Türk kadınların puanlarından ($1,60 \pm 0,43$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 7).

Problem çözme ve davranış kontrolü alt boyut puanlarının Türk katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 7).

Tablo 8. Azeri Örneklemin Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Medeni Duruma Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Medeni		N	\bar{X}	SS	t	p
	Durum						
Problem Çözme	Evli	29	2,11	0,54	-1,36	0,176	
	Bekar	71	2,26	0,50			
İletişim	Evli	29	2,06	0,53	-1,76	0,081	
	Bekar	71	2,25	0,47			
Roller	Evli	29	2,09	0,33	-1,60	0,113	
	Bekar	71	2,22	0,38			
Duygusal tepki verebilme	Evli	29	2,02	0,56	-0,51	0,613	
	Bekar	71	2,09	0,55			
Gereken ilgiyi gösterme	Evli	29	2,23	0,32	-0,17	0,868	
	Bekar	71	2,25	0,36			
Davranış kontrolü	Evli	29	1,93	0,30	-1,37	0,173	
	Bekar	71	2,04	0,38			
Genel fonksiyonlar	Evli	29	1,79	0,42	-1,88	0,063	
	Bekar	71	2,01	0,56			

Aile Değerlendirme Ölçeği alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların medeni durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 8).

Tablo 9. Türk Katılımcıların Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Medeni Duruma Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Medeni		N	\bar{X}	SS	t	p
	Durum						
Problem Çözme	Evli	12	1,60	0,36	-2,52	0,013	
	Bekar	88	2,04	0,58			
İletişim	Evli	12	1,65	0,32	-1,88	0,064	
	Bekar	88	1,93	0,50			
Roller	Evli	12	1,92	0,37	-1,64	0,105	
	Bekar	88	2,14	0,44			
Duygusal tepki verebilme	Evli	12	1,61	0,53	-2,19	0,031	
	Bekar	88	2,01	0,60			
Gereken ilgiyi gösterme	Evli	12	2,25	0,22	-1,35	0,180	
	Bekar	88	2,43	0,45			
Davranış kontrolü	Evli	12	2,20	0,31	0,56	0,578	
	Bekar	88	2,13	0,39			
Genel fonksiyonlar	Evli	12	1,43	0,32	-2,12	0,036	
	Bekar	88	1,75	0,52			

Problem çözme alt boyut puanlarının Türk katılımcıların medeni durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=-2,52$; $p<0,05$). Bekar Türk katılımcıların problem çözme alt boyut puanları ($2,04\pm 0,58$), evli Türk katılımcıların puanlarından ($1,60\pm 0,36$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 9).

Duygusal tepki verebilme alt boyut puanlarının Türk katılımcıların medeni durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=-2,19$; $p<0,05$). Bekar Türk katılımcıların duygusal tepki verebilme alt boyut puanları ($2,01\pm 0,60$), evli Türk katılımcıların puanlarından ($1,61\pm 0,53$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 9).

Genel fonksiyonlar verebilme alt boyut puanlarının Türk katılımcıların medeni durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=-2,12$; $p<0,05$). Bekar Türk katılımcıların genel fonksiyonlar alt boyut puanları ($1,75\pm0,52$), evli Türk katılımcıların puanlarından ($1,43\pm0,32$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 9).

İletişim, roller, gereken ilgiyi gösterme ve davranış kontrolü alt boyut puanlarının Türk katılımcıların medeni durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 9).

Tablo 10. Azeri Örneklemin Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Öğrenim Düzeyine Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Öğrenim		N	\bar{X}	SS	t	p
	Düzei						
Problem Çözme	Lise		22	2,41	0,56	2,02	0,046
	Üniversite		78	2,16	0,49		
İletişim	Lise		22	2,39	0,34	2,20	0,030
	Üniversite		78	2,13	0,52		
Roller	Lise		22	2,31	0,37	1,81	0,074
	Üniversite		78	2,15	0,37		
Duygusal tepki verebilme	Lise		22	2,33	0,55	2,56	0,012
	Üniversite		78	2,00	0,53		
Gereken ilgiyi gösterme	Lise		22	2,34	0,38	1,50	0,137
	Üniversite		78	2,22	0,33		
Davranış kontrolü	Lise		22	2,19	0,39	2,77	0,007
	Üniversite		78	1,96	0,33		
Genel fonksiyonlar	Lise		22	2,23	0,51	2,87	0,005
	Üniversite		78	1,87	0,52		

Problem çözme alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=2,02$; $p<0,05$). Lise düzeyinde öğrenim gören Azeri katılımcıların problem çözme alt boyut puanları ($2,41\pm0,56$), üniversite düzeyinde öğrenim gören Azeri katılımcıların puanlarından ($2,16\pm0,49$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 10).

İletişim alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=2,20$; $p<0,05$). Lise düzeyinde öğrenim gören Azeri katılımcıların iletişim alt boyut puanları ($2,39\pm0,34$), üniversite düzeyinde öğrenim gören Azeri katılımcıların puanlarından ($2,13\pm0,52$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 10).

Duygusal tepki verebilme alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=2,56$; $p<0,05$). Lise düzeyinde öğrenim gören Azeri katılımcıların duygusal tepki verebilme alt boyut puanları ($2,33\pm0,55$), üniversite düzeyinde öğrenim gören Azeri katılımcıların puanlarından ($2,00\pm0,53$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 10).

Davranış kontrolü alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=2,77$; $p<0,05$). Lise düzeyinde öğrenim gören Azeri katılımcıların davranış kontrolü alt boyut puanları ($2,19\pm0,39$), üniversite düzeyinde öğrenim gören Azeri katılımcıların puanlarından ($1,96\pm0,33$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 10).

Genel fonksiyonlar alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=2,87$; $p<0,05$). Lise düzeyinde öğrenim gören Azeri katılımcıların genel fonksiyonlar alt boyut puanları ($2,23\pm0,51$), üniversite düzeyinde öğrenim gören Azeri katılımcıların puanlarından ($1,87\pm0,52$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 10).

Roller ve genel ilgiyi gösterme alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 10).

Tablo 11. Türk Katılımcıların Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Öğrenim Düzeyine Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Öğrenim		N	\bar{X}	SS	t	P
	Düzei						
Problem Çözme	Lise	18	1,86	0,54	-0,97	0,332	
	Üniversite	82	2,01	0,58			
İletişim	Lise	18	1,88	0,45	-0,22	0,829	
	Üniversite	82	1,91	0,51			
Roller	Lise	18	2,06	0,47	-0,51	0,612	
	Üniversite	82	2,12	0,43			
Duygusal tepki verebilme	Lise	18	1,87	0,54	-0,68	0,500	
	Üniversite	82	1,98	0,61			
Gereken ilgiyi gösterme	Lise	18	2,39	0,30	-0,11	0,915	
	Üniversite	82	2,41	0,46			
Davranış kontrolü	Lise	18	2,13	0,36	-0,10	0,919	
	Üniversite	82	2,14	0,39			
Genel fonksiyonlar	Lise	18	1,56	0,36	-1,41	0,161	
	Üniversite	82	1,75	0,53			

Aile Değerlendirme Ölçeği alt boyut puanlarının Türk katılımcıların öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 11).

Tablo 12. Azeri Örneklemin Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Aile Türüne Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Aile Türü	N	\bar{X}	SS	t	p
Problem Çözme	Çekirdek aile	89	2,20	0,51	-0,76	0,450
	Geniş aile	11	2,33	0,52		
İletişim	Çekirdek aile	89	2,20	0,48	0,77	0,444
	Geniş aile	11	2,08	0,63		
Roller	Çekirdek aile	89	2,20	0,38	1,09	0,278
	Geniş aile	11	2,07	0,30		
Duygusal tepki verebilme	Çekirdek aile	89	2,09	0,55	1,34	0,182
	Geniş aile	11	1,86	0,56		
Gereken ilgiyi gösterme	Çekirdek aile	89	2,24	0,34	0,14	0,889
	Geniş aile	11	2,23	0,39		
Davranış kontrolü	Çekirdek aile	89	2,01	0,36	-0,23	0,822
	Geniş aile	11	2,03	0,37		
Genel fonksiyonlar	Çekirdek aile	89	1,97	0,54	0,98	0,332
	Geniş aile	11	1,80	0,44		

Aile Değerlendirme Ölçeği alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların aile türüne göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 12).

Tablo 13. Türk Katılımcıların Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Aile Türüne Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Aile Türü	N	\bar{X}	SS	t	p
Problem Çözme	Çekirdek aile	83	2,00	0,57	0,74	0,462
	Geniş aile	17	1,89	0,57		
İletişim	Çekirdek aile	83	1,84	0,48	-2,61	0,010
	Geniş aile	17	2,18	0,47		
Roller	Çekirdek aile	83	2,09	0,42	-1,10	0,274
	Geniş aile	17	2,22	0,50		
Duygusal tepki verebilme	Çekirdek aile	83	1,92	0,58	-1,43	0,156
	Geniş aile	17	2,15	0,67		
Gereken ilgiyi gösterme	Çekirdek aile	83	2,41	0,41	0,13	0,900
	Geniş aile	17	2,39	0,54		
Davranış kontrolü	Çekirdek aile	83	2,11	0,37	-1,40	0,164
	Geniş aile	17	2,26	0,41		
Genel fonksiyonlar	Çekirdek aile	83	1,70	0,50	-0,73	0,466
	Geniş aile	17	1,80	0,54		

İletişim alt boyut puanlarının Türk katılımcıların aile türüne göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=-2,61$; $p<0,05$). Geniş aileye sahip Türk katılımcıların iletişim alt boyut puanları ($2,18\pm0,47$), çekirdek aileye sahip Türk katılımcıların puanlarından ($1,84\pm0,48$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 13).

Problem çözme, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar alt boyut puanlarının Türk katılımcıların aile türüne göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 13).

Tablo 14. Azeri ve Türk Erkeklerin Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Gruplar	N	\bar{X}	SS	t	p
Problem Çözme	Azeri erkek	50	2,31	0,51	2,58	0,011
	Türk erkek	50	2,03	0,60		
İletişim	Azeri erkek	50	2,27	0,48	2,12	0,036
	Türk erkek	50	2,05	0,55		
Roller	Azeri erkek	50	2,23	0,37	0,42	0,673
	Türk erkek	50	2,20	0,47		
Duygusal tepki verebilme	Azeri erkek	50	2,18	0,48	0,37	0,711
	Türk erkek	50	2,14	0,60		
Gereken ilgiyi gösterme	Azeri erkek	50	2,31	0,36	-2,94	0,004
	Türk erkek	50	2,55	0,45		
Davranış kontrolü	Azeri erkek	50	2,11	0,35	-0,90	0,370
	Türk erkek	50	2,18	0,45		
Genel fonksiyonlar	Azeri erkek	50	2,07	0,58	2,13	0,036
	Türk erkek	50	1,83	0,56		

Azeri ve Türk erkek katılımcıların problem çözme alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($t=2,58$; $p<0,05$). Azeri erkek katılımcıların problem çözme alt boyut puanları ($2,31\pm 0,51$), Türk erkek katılımcıların puanlarından ($2,03\pm 0,60$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 14).

Azeri ve Türk erkek katılımcıların iletişim alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($t=2,12$; $p<0,05$). Azeri erkek katılımcıların iletişim alt boyut puanları ($2,27\pm 0,48$), Türk erkek katılımcıların puanlarından ($2,05\pm 0,55$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 14).

Azeri ve Türk erkek katılımcıların gereken ilgiyi gösterme alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($t=-2,94$; $p<0,05$). Türk erkek katılımcıların gereken ilgiyi gösterme alt boyut puanları ($2,55\pm 0,45$), Azeri erkek katılımcıların puanlarından ($2,31\pm 0,36$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 14).

Azeri ve Türk erkek katılımcıların genel fonksiyonlar alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($t=2,13$; $p<0,05$). Azeri erkek katılımcıların genel fonksiyonlar alt boyut puanları ($2,07\pm 0,58$), Türk erkek katılımcıların puanlarından ($1,83\pm 0,56$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 14).

Azeri ve Türk erkek katılımcıların roller, duygusal tepki verebilme ve davranış kontrolü alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 14).

Tablo 15. Azeri ve Türk Kadınların Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Gruplar	N	\bar{X}	SS	t	p
Problem Çözme	Azeri kadın	50	2,12	0,50	1,68	0,096
	Türk kadın	50	1,94	0,55		
İletişim	Azeri kadın	50	2,11	0,50	4,04	0,000
	Türk kadın	50	1,75	0,38		
Roller	Azeri kadın	50	2,14	0,37	1,49	0,140
	Türk kadın	50	2,03	0,37		
Duygusal tepki verebilme	Azeri kadın	50	1,96	0,59	1,57	0,121
	Türk kadın	50	1,78	0,54		
Gereken ilgiyi gösterme	Azeri kadın	50	2,18	0,32	-1,22	0,224
	Türk kadın	50	2,26	0,36		
Davranış kontrolü	Azeri kadın	50	1,91	0,34	-2,88	0,005
	Türk kadın	50	2,10	0,29		
Genel fonksiyonlar	Azeri kadın	50	1,83	0,46	2,58	0,011
	Türk kadın	50	1,60	0,43		

Azeri ve Türk kadın katılımcıların iletişim alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($t=4,04$; $p<0,05$). Azeri kadın katılımcıların iletişim alt boyut puanları ($2,11\pm0,50$), Türk kadın katılımcıların puanlarından ($1,75\pm0,38$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 15).

Azeri ve Türk kadın katılımcıların davranış kontrolü alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($t=-2,88$; $p<0,05$). Türk kadın katılımcıların davranış kontrolü alt boyut puanları ($2,10\pm0,29$), Azeri kadın katılımcıların puanlarından ($1,91\pm0,34$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 15).

Azeri ve Türk kadın katılımcıların genel fonksiyonlar alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($t=2,58$; $p<0,05$). Azeri kadın katılımcıların genel fonksiyonlar alt boyut puanları ($1,83\pm0,46$), Türk kadın katılımcıların puanlarından ($1,60\pm0,43$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 15).

Azeri ve Türk kadın katılımcıların problem çözme, roller, duygusal tepki verebilme ve gereken ilgiyi gösterme alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 15).

4.5.3. COPE Ölçeği Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması

Tablo 16. COPE Ölçeği Puanlarının Azeri ve Türk Toplumuna Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Gruplar	n	\bar{X}	SS	t	p
Pozitif yeniden yorumlama ve gelişme	Azeri	100	12,11	1,86	-1,20	0,231
	Türk	100	12,54	3,06		
Zihinsel boş verme	Azeri	100	9,16	2,27	-2,00	0,047
	Türk	100	9,82	2,40		
Soruna odaklanma ve duyguları açığa vurma	Azeri	100	9,10	2,81	-4,40	0,000
	Türk	100	10,87	2,88		
Yararlı sosyal destek kullanımı	Azeri	100	10,64	2,46	-1,46	0,146
	Türk	100	11,22	3,12		
Aktif başa çıkma	Azeri	100	11,34	1,87	-1,14	0,258
	Türk	100	11,71	2,67		
İnkâr	Azeri	100	7,64	2,67	0,15	0,878
	Türk	100	7,58	2,84		
Dini olarak başa çıkma	Azeri	100	11,30	2,65	-2,30	0,023
	Türk	100	12,32	3,56		

Tablo 16'nın devamı

Şakaya vurma	Azeri	100	8,37	2,82	-1,78	0,077
	Türk	100	9,15	3,36		
Davranışsal olarak boş verme	Azeri	100	7,22	2,32	0,48	0,632
	Türk	100	7,03	3,21		
Geri durma	Azeri	100	9,28	2,08	-2,31	0,022
	Türk	100	10,02	2,44		
Duygusal sosyal destek kullanımı	Azeri	100	9,99	2,31	-2,57	0,011
	Türk	100	10,94	2,88		
Madde kullanımı	Azeri	100	6,24	3,04	-0,97	0,334
	Türk	100	6,69	3,52		
Kabullenme	Azeri	100	9,86	2,51	-0,16	0,871
	Türk	100	9,92	2,69		
Diğer meşguliyetleri bastırma	Azeri	100	10,57	1,77	-0,58	0,565
	Türk	100	10,75	2,58		
Plan yapma	Azeri	100	11,99	1,94	0,25	0,800
	Türk	100	11,90	2,97		

Azeri ve Türk katılımcıların zihinsel boş verme alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($t=-2,00$; $p<0,05$). Türk katılımcıların zihinsel boş verme alt boyut puanları ($9,82\pm 2,40$), Azeri katılımcıların zihinsel boş verme puanlarından ($9,16\pm 2,27$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 16).

Azeri ve Türk katılımcıların soruna odaklanma ve duyguları açığa vurma alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($t=-4,40$; $p<0,05$). Türk katılımcıların soruna odaklanma ve duyguları açığa vurma alt boyut puanları ($10,87\pm 2,88$), Azeri katılımcıların soruna odaklanma ve duyguları açığa vurma puanlarından ($9,10\pm 2,81$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 16).

Azeri ve Türk katılımcıların dini olarak başa çıkma alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($t=-2,30$; $p<0,05$). Türk katılımcıların dini olarak başa çıkma alt boyut puanları ($12,32\pm3,56$), Azeri katılımcıların dini olarak başa çıkma puanlarından ($11,30\pm2,65$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 16).

Azeri ve Türk katılımcıların geri durma alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($t=-2,31$; $p<0,05$). Türk katılımcıların geri durma alt boyut puanları ($10,02\pm2,44$), Azeri katılımcıların geri durma puanlarından ($9,28\pm2,08$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 16).

Azeri ve Türk katılımcıların duygusal sosyal destek kullanımı alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($t=-2,57$; $p<0,05$). Türk katılımcıların duygusal sosyal destek kullanımı alt boyut puanları ($10,94\pm2,88$), Azeri katılımcıların duygusal sosyal destek kullanımı puanlarından ($9,99\pm2,31$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 16).

Azeri ve Türk katılımcıların COPE ölçeğine ait diğer alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 16)

Tablo 17. Azeri Örneklemin COPE Ölçeği Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Yaş Grupları	n	\bar{X}	SS	T	p
Pozitif yeniden yorumlama ve gelişme	25 yaş altı	55	12,11	1,89	-0,01	0,996
	25 yaş üzeri	45	12,11	1,84		
Zihinsel boş verme	25 yaş altı	55	9,38	2,41	1,08	0,282
	25 yaş üzeri	45	8,89	2,08		
Soruna odaklanma ve duyguları açığa vurma	25 yaş altı	55	9,38	2,93	1,11	0,269
	25 yaş üzeri	45	8,76	2,65		
Yararlı sosyal destek kullanımı	25 yaş altı	55	10,67	2,64	0,15	0,884
	25 yaş üzeri	45	10,60	2,25		

Tablo 17'nin devamı

Aktif başa çıkma	25 yaş altı	55	11,09	2,01	-1,49	0,141
	25 yaş üzeri	45	11,64	1,64		
İnkâr	25 yaş altı	55	7,36	2,45	-1,15	0,254
	25 yaş üzeri	45	7,98	2,90		
Dini olarak başa çıkma	25 yaş altı	55	10,78	2,72	-2,20	0,030
	25 yaş üzeri	45	11,93	2,44		
Şakaya vurma	25 yaş altı	55	8,38	2,90	0,05	0,963
	25 yaş üzeri	45	8,36	2,75		
Davranışsal olarak boş verme	25 yaş altı	55	7,25	2,16	0,16	0,870
	25 yaş üzeri	45	7,18	2,52		
Geri durma	25 yaş altı	55	9,04	2,12	-1,30	0,197
	25 yaş üzeri	45	9,58	2,02		
Duygusal sosyal destek kullanımı	25 yaş altı	55	10,22	2,37	1,09	0,277
	25 yaş üzeri	45	9,71	2,23		
Madde kullanımı	25 yaş altı	55	6,09	2,81	-0,54	0,590
	25 yaş üzeri	45	6,42	3,31		
Kabullenme	25 yaş altı	55	9,58	2,59	-1,23	0,222
	25 yaş üzeri	45	10,20	2,40		
Diğer meşguliyetleri bastırma	25 yaş altı	55	10,20	1,80	-2,37	0,020
	25 yaş üzeri	45	11,02	1,63		
Plan yapma	25 yaş altı	55	11,56	1,98	-2,49	0,014
	25 yaş üzeri	45	12,51	1,78		

Dini olarak başa çıkma alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların yaş gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=-2,20$; $p<0,05$). 25 yaş üzeri Azeri katılımcıların dini olarak başa çıkma alt boyut puanları ($11,93\pm 2,44$), 25 yaş altı Azeri katılımcıların puanlarından ($10,78\pm 2,72$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 17).

Diğer meşguliyetleri bastırma alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların yaş gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=-2,37$; $p<0,05$). 25 yaş üzeri Azeri katılımcıların diğer meşguliyetleri bastırma alt boyut puanları ($11,02\pm 1,63$), 25 yaş altı Azeri katılımcıların puanlarından ($10,20\pm 1,80$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 17).

Plan yapma alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların yaş gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=-2,49$; $p<0,05$). 25 yaş üzeri Azeri katılımcıların plan yapma alt boyut puanları ($12,51\pm 1,78$), 25 yaş altı Azeri katılımcıların puanlarından ($11,56\pm 1,98$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 17).

COPE Ölçeğine ait diğer alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların yaş gruplarına göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 17).

Tablo 18. Türk Katılımcıların COPE Ölçeği Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Yaş Grupları	n	\bar{X}	SS	t	p
Pozitif yeniden yorumlama ve gelişme	25 yaş altı	78	12,36	3,19	-1,12	0,267
	25 yaş üzeri	22	13,18	2,48		
Zihinsel boş verme	25 yaş altı	78	9,88	2,62	0,50	0,615
	25 yaş üzeri	22	9,59	1,37		
Soruna odaklanma ve duyguları açığa vurma	25 yaş altı	78	10,83	2,99	-0,24	0,812
	25 yaş üzeri	22	11,00	2,54		
Yararlı sosyal destek kullanımı	25 yaş altı	78	11,04	3,23	-1,10	0,275
	25 yaş üzeri	22	11,86	2,64		

Tablo 18'in devamı

Aktif başa çıkma	25 yaş altı	78	11,45	2,69	-1,86	0,065
	25 yaş üzeri	22	12,64	2,46		
İnkâr	25 yaş altı	78	7,63	2,93	0,32	0,751
	25 yaş üzeri	22	7,41	2,58		
Dini olarak başa çıkma	25 yaş altı	78	12,53	3,46	1,09	0,279
	25 yaş üzeri	22	11,59	3,90		
Şakaya vurma	25 yaş altı	78	9,27	3,59	0,67	0,507
	25 yaş üzeri	22	8,73	2,39		
Davranışsal olarak boş verme	25 yaş altı	78	7,12	3,34	0,50	0,619
	25 yaş üzeri	22	6,73	2,75		
Geri durma	25 yaş altı	78	9,91	2,56	-0,85	0,399
	25 yaş üzeri	22	10,41	1,92		
Duygusal sosyal destek kullanımı	25 yaş altı	78	11,01	3,03	0,47	0,636
	25 yaş üzeri	22	10,68	2,34		
Madde kullanımı	25 yaş altı	78	6,78	3,55	0,49	0,625
	25 yaş üzeri	22	6,36	3,49		
Kabullenme	25 yaş altı	78	9,69	2,77	-1,61	0,111
	25 yaş üzeri	22	10,73	2,23		
Diğer meşguliyetleri bastırma	25 yaş altı	78	10,53	2,66	-1,65	0,102
	25 yaş üzeri	22	11,55	2,13		
Plan yapma	25 yaş altı	78	11,74	3,17	-0,99	0,323
	25 yaş üzeri	22	12,45	2,06		

COPE Ölçeği alt boyut puanlarının Türk katılımcıların yaş gruplarına göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 18).

Tablo 19. Azeri Örneklemin COPE Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar		n	\bar{X}	SS	t	p
Pozitif yeniden yorumlama ve gelişme	Erkek	50	11,56	1,99	-3,08	0,003
	Kadın	50	12,66	1,55		
Zihinsel boş verme	Erkek	50	9,24	2,65	0,35	0,726
	Kadın	50	9,08	1,83		
Soruna odaklanma ve duyguları açığa vurma	Erkek	50	8,86	2,49	-0,85	0,396
	Kadın	50	9,34	3,10		
Yararlı sosyal destek kullanımı	Erkek	50	10,54	2,38	-0,40	0,687
	Kadın	50	10,74	2,56		
Aktif başa çıkma	Erkek	50	11,06	2,12	-1,51	0,134
	Kadın	50	11,62	1,54		
İnkâr	Erkek	50	7,98	2,95	1,28	0,204
	Kadın	50	7,30	2,33		
Dini olarak başa çıkma	Erkek	50	10,54	2,57	-2,98	0,004
	Kadın	50	12,06	2,53		
Şakaya vurma	Erkek	50	8,48	2,69	0,39	0,698
	Kadın	50	8,26	2,96		
Davranışsal olarak boş verme	Erkek	50	7,58	2,40	1,57	0,121
	Kadın	50	6,86	2,19		

Tablo 19'un devamı

Geri durma	Erkek	50	9,26	2,08	-0,10	0,924
	Kadın	50	9,30	2,10		
Duygusal sosyal destek kullanımı	Erkek	50	9,62	2,19	-1,61	0,110
	Kadın	50	10,36	2,39		
Madde kullanımı	Erkek	50	7,26	2,93	3,55	0,001
	Kadın	50	5,22	2,82		
Kabullenme	Erkek	50	9,96	2,47	0,40	0,693
	Kadın	50	9,76	2,58		
Diğer meşguliyetleri bastırma	Erkek	50	10,58	1,69	0,06	0,955
	Kadın	50	10,56	1,85		
Plan yapma	Erkek	50	11,80	2,06	-0,98	0,330
	Kadın	50	12,18	1,81		

Pozitif yeniden yorumlama ve gelişme alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=-3,08$; $p<0,05$). Azeri kadın katılımcıların pozitif yeniden yorumlama ve gelişme alt boyut puanları ($12,66\pm 1,55$), Azeri erkek katılımcıların puanlarından ($11,56\pm 1,99$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 19).

Dini olarak başa çıkma alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=-2,98$; $p<0,05$). Azeri kadın katılımcıların dini olarak başa çıkma alt boyut puanları ($12,06\pm 2,53$), Azeri erkek katılımcıların puanlarından ($10,54\pm 2,57$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 19).

Madde kullanımı alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=3,55$; $p<0,05$). Azeri erkek katılımcıların madde kullanımı alt boyut puanları ($7,26\pm 2,93$), Azeri kadın katılımcıların puanlarından ($5,22\pm 2,82$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 19).

COPE Ölçeğine ait diğer alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 19).

Tablo 20. Türk Katılımcıların COPE Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar		n	\bar{X}	SS	t	P
Pozitif yeniden yorumlama ve gelişme	Erkek	50	11,78	3,54	-2,55	0,012
	Kadın	50	13,30	2,28		
Zihinsel boş verme	Erkek	50	9,82	2,50	0,00	1,000
	Kadın	50	9,82	2,32		
Soruna odaklanma ve duyguları açığa vurma	Erkek	50	10,22	2,94	-2,30	0,023
	Kadın	50	11,52	2,70		
Yararlı sosyal destek kullanımı	Erkek	50	10,50	3,38	-2,36	0,020
	Kadın	50	11,94	2,68		
Aktif başa çıkma	Erkek	50	11,14	2,86	-2,17	0,032
	Kadın	50	12,28	2,37		
İnkâr	Erkek	50	8,24	2,74	2,38	0,019
	Kadın	50	6,92	2,81		
Dini olarak başa çıkma	Erkek	50	11,56	3,64	-2,18	0,032
	Kadın	50	13,08	3,34		
Şakaya vurma	Erkek	50	9,80	3,31	1,96	0,052
	Kadın	50	8,50	3,31		
Davranışsal olarak boş verme	Erkek	50	7,42	3,34	1,22	0,226
	Kadın	50	6,64	3,06		

Tablo 20'nin devamı

Geri durma	Erkek	50	9,92	2,34	-0,41	0,684
	Kadın	50	10,12	2,55		
Duygusal sosyal destek kullanımı	Erkek	50	10,52	2,98	-1,47	0,146
	Kadın	50	11,36	2,75		
Madde kullanımı	Erkek	50	7,54	3,54	2,48	0,015
	Kadın	50	5,84	3,33		
Kabullenme	Erkek	50	9,86	2,81	-0,22	0,825
	Kadın	50	9,98	2,59		
Diğer meşguliyetleri bastırma	Erkek	50	10,54	2,89	-0,81	0,418
	Kadın	50	10,96	2,24		
Plan yapma	Erkek	50	11,22	3,09	-2,34	0,021
	Kadın	50	12,58	2,70		

Pozitif yeniden yorumlama ve gelişme alt boyut puanlarının Türk katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=-2,55$; $p<0,05$). Türk kadın katılımcıların pozitif yeniden yorumlama ve gelişme alt boyut puanları ($13,30\pm 2,28$), Türk erkek katılımcıların puanlarından ($11,78\pm 3,54$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 20).

Soruna odaklanma alt boyut puanlarının Türk katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=-2,30$; $p<0,05$). Türk kadın katılımcıların soruna odaklanma alt boyut puanları ($11,52\pm 2,70$), Türk erkek katılımcıların puanlarından ($10,22\pm 2,94$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 20).

Yararlı sosyal destek kullanımı alt boyut puanlarının Türk katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=-2,36$; $p<0,05$). Türk kadın katılımcıların yararlı sosyal destek kullanımı alt boyut puanları ($11,94\pm 2,68$), Türk erkek katılımcıların puanlarından ($10,50\pm 3,38$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 20).

Aktif başa çıkma alt boyut puanlarının Türk katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=-2,17$; $p<0,05$). Türk kadın katılımcıların aktif başa çıkma alt boyut puanları ($12,28\pm2,37$), Türk erkek katılımcıların puanlarından ($11,14\pm2,86$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 20).

İnkâr alt boyut puanlarının Türk katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=2,38$; $p<0,05$). Türk erkek katılımcıların inkâr alt boyut puanları ($8,24\pm2,74$), Türk kadın katılımcıların puanlarından ($6,92\pm2,81$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 20).

Dini olarak başa çıkma alt boyut puanlarının Türk katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=-2,18$; $p<0,05$). Türk kadın katılımcıların dini olarak başa çıkma alt boyut puanları ($13,08\pm3,34$), Türk erkek katılımcıların puanlarından ($11,56\pm3,64$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 20).

Madde kullanımı alt boyut puanlarının Türk katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=2,48$; $p<0,05$). Türk erkek katılımcıların madde kullanımı alt boyut puanları ($7,54\pm3,54$), Türk kadın katılımcıların puanlarından ($5,84\pm3,33$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 20).

Plan yapma alt boyut puanlarının Türk katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=-2,34$; $p<0,05$). Türk kadın katılımcıların plan yapma alt boyut puanları ($12,58\pm2,70$), Türk erkek katılımcıların puanlarından ($11,22\pm3,09$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 20).

COPE Ölçeğine ait diğer alt boyut puanlarının Türk katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 20).

Tablo 21. Azeri Örneklemin COPE Ölçeği Puanlarının Medeni Duruma Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Medeni		n	\bar{X}	SS	t	p
	Durum						
Pozitif yeniden yorumlama ve gelişme	Evli	29	12,62	1,61	1,78	0,079	
	Bekar	71	11,90	1,92			
Zihinsel boş verme	Evli	29	8,66	2,22	-1,43	0,156	
	Bekar	71	9,37	2,27			
Soruna odaklanma ve duyguları açığa vurma	Evli	29	9,38	2,81	0,63	0,528	
	Bekar	71	8,99	2,82			
Yararlı sosyal destek kullanımı	Evli	29	11,14	2,45	1,30	0,197	
	Bekar	71	10,44	2,45			
Aktif başa çıkma	Evli	29	12,07	1,49	2,57	0,012	
	Bekar	71	11,04	1,93			
İnkâr	Evli	29	7,62	3,06	-0,05	0,963	
	Bekar	71	7,65	2,51			
Dini olarak başa çıkma	Evli	29	12,93	2,03	4,26	0,000	
	Bekar	71	10,63	2,59			
Şakaya vurma	Evli	29	7,72	2,71	-1,47	0,144	
	Bekar	71	8,63	2,83			
Davranışsal olarak boş verme	Evli	29	6,93	2,48	-0,80	0,428	
	Bekar	71	7,34	2,25			
Geri durma	Evli	29	9,72	1,98	1,37	0,174	
	Bekar	71	9,10	2,11			

Tablo 21'in devamı

Duygusal sosyal destek kullanımı	Evli	29	10,17	2,38	0,50	0,616
	Bekar	71	9,92	2,30		
Madde kullanımı	Evli	29	5,79	3,37	-0,94	0,349
	Bekar	71	6,42	2,89		
Kabullenme	Evli	29	10,17	2,32	0,79	0,429
	Bekar	71	9,73	2,59		
Diğer meşguliyetleri bastırma	Evli	29	11,38	1,29	3,05	0,003
	Bekar	71	10,24	1,83		
Plan yapma	Evli	29	12,86	1,68	2,98	0,004
	Bekar	71	11,63	1,94		

Aktif başa çıkma alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların medeni durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=2,57$; $p<0,05$). Evli Azeri katılımcıların aktif başa çıkma alt boyut puanları ($12,07\pm 1,49$), bekar Azeri katılımcıların puanlarından ($11,04\pm 1,93$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 21).

Dini olarak başa çıkma alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların medeni durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=4,26$; $p<0,05$). Evli Azeri katılımcıların dini olarak başa çıkma alt boyut puanları ($12,93\pm 2,03$), bekar Azeri katılımcıların puanlarından ($10,63\pm 2,59$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 21).

Diğer meşguliyetleri bastırma alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların medeni durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=3,05$; $p<0,05$). Evli Azeri katılımcıların diğer meşguliyetleri bastırma alt boyut puanları ($11,38\pm 1,29$), bekar Azeri katılımcıların puanlarından ($10,24\pm 1,83$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 21).

Plan yapma alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların medeni durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=2,98$; $p<0,05$). Evli Azeri katılımcıların plan yapma alt boyut puanları ($12,86\pm 1,68$), bekar Azeri katılımcıların puanlarından ($11,63\pm 1,94$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 21).

COPE Ölçeğine ait diğer alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların medeni durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 21).

Tablo 22. Türk Katılımcıların COPE Ölçeği Puanlarının Medeni Duruma Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Medeni Durum		n	\bar{X}	SS	t	p
	Evli	Bekar					
Pozitif yeniden yorumlama ve gelişme	Evli		12	14,42	1,73	2,31	0,023
	Bekar		88	12,28	3,12		
Zihinsel boş verme	Evli		12	9,50	1,38	-0,49	0,625
	Bekar		88	9,86	2,51		
Soruna odaklanma ve duyguları açığa vurma	Evli		12	10,67	2,64	-0,26	0,796
	Bekar		88	10,90	2,93		
Yararlı sosyal destek kullanımı	Evli		12	11,83	2,86	0,72	0,471
	Bekar		88	11,14	3,16		
Aktif başa çıkma	Evli		12	13,83	2,08	3,06	0,003
	Bekar		88	11,42	2,62		
İnkâr	Evli		12	6,75	2,42	-1,08	0,283
	Bekar		88	7,69	2,89		
Dini olarak başa çıkma	Evli		12	12,25	4,03	-0,07	0,943
	Bekar		88	12,33	3,52		
Şakaya vurma	Evli		12	8,00	2,49	-1,27	0,208
	Bekar		88	9,31	3,44		
Davranışsal olarak boş verme	Evli		12	5,58	2,23	-1,68	0,096
	Bekar		88	7,23	3,28		

Tablo 22'nin devamı

Geri durma	Evli	12	10,67	1,72	0,98	0,330
	Bekar	88	9,93	2,51		
Duygusal sosyal destek kullanımı	Evli	12	10,92	2,47	-0,03	0,976
	Bekar	88	10,94	2,95		
Madde kullanımı	Evli	12	4,17	0,39	-2,73	0,007
	Bekar	88	7,03	3,62		
Kabullenme	Evli	12	10,50	2,75	0,80	0,428
	Bekar	88	9,84	2,69		
Diğer meşguliyetleri bastırma	Evli	12	11,83	1,95	1,56	0,121
	Bekar	88	10,60	2,63		
Plan yapma	Evli	12	13,25	1,29	1,70	0,093
	Bekar	88	11,72	3,08		

Pozitif yeniden yorumlama ve gelişme alt boyut puanlarının Türk katılımcıların medeni durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=2,31$; $p<0,05$). Evli Türk katılımcıların pozitif olarak yeniden yorumlama ve gelişme alt boyut puanları ($14,42\pm 1,73$), bekar Türk katılımcıların puanlarından ($12,28\pm 3,12$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 22).

Aktif başa çıkma alt boyut puanlarının Türk katılımcıların medeni durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=3,06$; $p<0,05$). Evli Türk katılımcıların aktif başa çıkma alt boyut puanları ($13,83\pm 2,08$), bekar Türk katılımcıların puanlarından ($11,42\pm 2,62$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 22).

Madde kullanımı alt boyut puanlarının Türk katılımcıların medeni durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=-2,73$; $p<0,05$). Bekar Türk katılımcıların madde kullanımı alt boyut puanları ($7,03\pm 3,62$), Evli Türk katılımcıların puanlarından ($4,17\pm 0,39$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 22).

COPE Ölçeğine ait diğer alt boyut puanlarının Türk katılımcıların medeni durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 22).

Tablo 23. Azeri Örneklemin COPE Ölçeği Puanlarının Öğrenim Düzeyine Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Öğrenim		n	\bar{X}	SS	t	p
	Düze	yi					
Pozitif yeniden yorumlama ve gelişme	Lise		22	11,55	2,22	-1,63	0,107
	Üniversite		78	12,27	1,73		
Zihinsel boş verme	Lise		22	8,41	1,82	-1,78	0,079
	Üniversite		78	9,37	2,35		
Soruna odaklanma ve duyguları açığa vurma	Lise		22	9,09	2,18	-0,02	0,986
	Üniversite		78	9,10	2,97		
Yararlı sosyal destek kullanımı	Lise		22	10,64	2,30	-0,01	0,994
	Üniversite		78	10,64	2,52		
Aktif başa çıkma	Lise		22	10,82	1,84	-1,49	0,138
	Üniversite		78	11,49	1,86		
İnkâr	Lise		22	8,00	2,45	0,71	0,477
	Üniversite		78	7,54	2,73		
Dini olarak başa çıkma	Lise		22	11,73	1,93	0,86	0,394
	Üniversite		78	11,18	2,82		
Şakaya vurma	Lise		22	8,36	2,50	-0,01	0,990
	Üniversite		78	8,37	2,91		
Davranışsal olarak boş verme	Lise		22	8,09	1,95	2,03	0,045
	Üniversite		78	6,97	2,36		

Tablo 23'un devamı

Geri durma	Lise	22	9,59	2,15	0,79	0,430
	Üniversite	78	9,19	2,06		
Duygusal sosyal destek kullanımı	Lise	22	10,86	2,21	2,04	0,044
	Üniversite	78	9,74	2,29		
Madde kullanımı	Lise	22	6,77	3,65	0,93	0,354
	Üniversite	78	6,09	2,85		
Kabullenme	Lise	22	10,36	2,56	1,07	0,289
	Üniversite	78	9,72	2,50		
Diğer meşguliyetleri bastırma	Lise	22	10,95	2,06	1,16	0,249
	Üniversite	78	10,46	1,67		
Plan yapma	Lise	22	11,59	2,22	-1,09	0,277
	Üniversite	78	12,10	1,86		

Davranışsal olarak boş verme alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=2,03$; $p<0,05$). Lise düzeyinde öğrenim gören Azeri katılımcıların davranışsal olarak boş verme alt boyut puanları ($8,09\pm 1,95$), üniversite düzeyinde öğrenim gören Azeri katılımcıların puanlarından ($6,97\pm 2,36$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 23).

Duygusal sosyal destek kullanımı alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=2,04$; $p<0,05$). Lise düzeyinde öğrenim gören Azeri katılımcıların duygusal sosyal destek kullanımı alt boyut puanları ($10,86\pm 2,21$), üniversite düzeyinde öğrenim gören Azeri katılımcıların puanlarından ($9,74\pm 2,29$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 23).

COPE Ölçeğine ait diğer alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 23).

Tablo 24. Türk Katılımcıların COPE Ölçeği Puanlarının Öğrenim Düzeyine Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Öğrenim		n	\bar{X}	SS	t	p
	Düzeıı						
Pozitif yeniden yorumlama ve gelişme	Lise	18	12,56	3,01	0,02	0,981	
	Üniversite	82	12,54	3,09			
Zihinsel boş verme	Lise	18	9,78	1,77	-0,08	0,935	
	Üniversite	82	9,83	2,53			
Soruna odaklanma ve duyguları açığa vurma	Lise	18	9,78	2,10	-1,79	0,076	
	Üniversite	82	11,11	2,99			
Yararlı sosyal destek kullanımı	Lise	18	10,78	2,41	-0,66	0,509	
	Üniversite	82	11,32	3,26			
Aktif başa çıkma	Lise	18	12,67	2,61	1,69	0,094	
	Üniversite	82	11,50	2,65			
İnkâr	Lise	18	7,50	1,76	-0,13	0,896	
	Üniversite	82	7,60	3,04			
Dini olarak başa çıkma	Lise	18	11,67	4,06	-0,86	0,392	
	Üniversite	82	12,46	3,45			
Şakaya vurma	Lise	18	9,61	2,59	0,64	0,523	
	Üniversite	82	9,05	3,51			
Davranışsal olarak boş verme	Lise	18	6,50	2,85	-0,77	0,442	
	Üniversite	82	7,15	3,29			
Geri durma	Lise	18	10,33	1,94	0,60	0,550	
	Üniversite	82	9,95	2,54			

Tablo 24'ün devamı

Duygusal sosyal destek kullanımı	Lise	18	10,39	1,69	-0,90	0,373
	Üniversite	82	11,06	3,08		
Madde kullanımı	Lise	18	6,44	3,40	-0,33	0,746
	Üniversite	82	6,74	3,57		
Kabullenme	Lise	18	10,39	2,23	0,82	0,417
	Üniversite	82	9,82	2,78		
Diğer meşguliyetleri bastırma	Lise	18	11,17	2,62	0,76	0,452
	Üniversite	82	10,66	2,58		
Plan yapma	Lise	18	11,39	2,55	-0,81	0,422
	Üniversite	82	12,01	3,05		

COPE Ölçeği alt boyut puanlarının Türk katılımcıların öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 24).

Tablo 25. Azeri Örneklemin COPE Ölçeği Puanlarının Aile Türüne Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Aile Türü	n	\bar{X}	SS	t	p
Pozitif yeniden yorumlama ve gelişme	Çekirdek aile	89	12,13	1,90	0,38	0,706
	Geniş aile	11	11,91	1,51		
Zihinsel boş verme	Çekirdek aile	89	9,21	2,29	0,67	0,505
	Geniş aile	11	8,73	2,10		
Soruna odaklanma ve duyguları açığa vurma	Çekirdek aile	89	9,09	2,72	-0,10	0,919
	Geniş aile	11	9,18	3,60		
Yararlı sosyal destek kullanımı	Çekirdek aile	89	10,45	2,47	-2,25	0,027
	Geniş aile	11	12,18	1,78		

Tablo 25'in devamı

Aktif başa çıkma	Çekirdek aile	89	11,39	1,77	0,81	0,419
	Geniş aile	11	10,91	2,59		
İnkâr	Çekirdek aile	89	7,78	2,67	1,45	0,150
	Geniş aile	11	6,55	2,54		
Dini olarak başa çıkma	Çekirdek aile	89	11,29	2,55	-0,08	0,933
	Geniş aile	11	11,36	3,53		
Şakaya vurma	Çekirdek aile	89	8,48	2,89	1,14	0,255
	Geniş aile	11	7,45	2,02		
Davranışsal olarak boş verme	Çekirdek aile	89	7,29	2,38	0,88	0,378
	Geniş aile	11	6,64	1,63		
Geri durma	Çekirdek aile	89	9,29	2,07	0,17	0,869
	Geniş aile	11	9,18	2,23		
Duygusal sosyal destek kullanımı	Çekirdek aile	89	9,89	2,29	-1,26	0,209
	Geniş aile	11	10,82	2,40		
Madde kullanımı	Çekirdek aile	89	6,12	2,93	-1,09	0,278
	Geniş aile	11	7,18	3,82		
Kabullenme	Çekirdek aile	89	9,96	2,50	1,08	0,284
	Geniş aile	11	9,09	2,59		
Diğer meşguliyetleri bastırma	Çekirdek aile	89	10,64	1,69	1,14	0,258
	Geniş aile	11	10,00	2,28		
Plan yapma	Çekirdek aile	89	12,02	1,98	0,47	0,637
	Geniş aile	11	11,73	1,68		

Yararlı sosyal destek kullanımı alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların aile türüne göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=-2,25$; $p<0,05$). Geniş aileye sahip Azeri katılımcıların yararlı sosyal destek kullanımı alt boyut puanları ($12,18\pm1,78$), çekirdek aileye sahip Azeri katılımcıların puanlarından ($10,45\pm2,47$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 25).

COPE Ölçeğine ait diğer alt boyut puanlarının Azeri katılımcıların aile türüne göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 25).

Tablo 26. Türk Katılımcıların COPE Ölçeği Puanlarının Aile Türüne Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Aile Türü	n	\bar{X}	SS	t	P
Pozitif yeniden yorumlama ve gelişme	Çekirdek aile	83	12,84	2,91	2,23	0,028
	Geniş aile	17	11,06	3,42		
Zihinsel boş verme	Çekirdek aile	83	9,82	2,32	-0,01	0,995
	Geniş aile	17	9,82	2,83		
Soruna odaklanma ve duyguları açığa vurma	Çekirdek aile	83	11,07	2,73	1,56	0,122
	Geniş aile	17	9,88	3,48		
Yararlı sosyal destek kullanımı	Çekirdek aile	83	11,46	3,04	1,70	0,092
	Geniş aile	17	10,06	3,33		
Aktif başa çıkma	Çekirdek aile	83	12,04	2,55	2,79	0,006
	Geniş aile	17	10,12	2,76		
İnkâr	Çekirdek aile	83	7,41	2,74	-1,33	0,187
	Geniş aile	17	8,41	3,28		
Dini olarak başa çıkma	Çekirdek aile	83	12,34	3,59	0,11	0,915
	Geniş aile	17	12,24	3,53		

Tablo 26'nın devamı

Şakaya vurma	Çekirdek aile	83	9,10	3,28	-0,35	0,726
	Geniş aile	17	9,41	3,81		
Davranışsal olarak boş verme	Çekirdek aile	83	6,98	3,22	-0,37	0,711
	Geniş aile	17	7,29	3,26		
Geri durma	Çekirdek aile	83	9,99	2,35	-0,29	0,773
	Geniş aile	17	10,18	2,90		
Duygusal sosyal destek kullanımı	Çekirdek aile	83	11,12	2,91	1,39	0,167
	Geniş aile	17	10,06	2,63		
Madde kullanımı	Çekirdek aile	83	6,64	3,59	-0,32	0,749
	Geniş aile	17	6,94	3,27		
Kabullenme	Çekirdek aile	83	9,93	2,52	0,06	0,950
	Geniş aile	17	9,88	3,50		
Diğer meşguliyetleri bastırma	Çekirdek aile	83	10,76	2,53	0,08	0,939
	Geniş aile	17	10,71	2,89		
Plan yapma	Çekirdek aile	83	12,00	2,98	0,74	0,459
	Geniş aile	17	11,41	2,94		

Pozitif yeniden yorumlama ve gelişme alt boyut puanlarının Türk katılımcıların aile türüne göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=2,23$; $p<0,05$). Çekirdek aileye sahip Türk katılımcıların pozitif olarak yeniden yorumlama ve gelişme alt boyut puanları ($12,84\pm 2,91$), geniş aileye sahip Türk katılımcıların puanlarından ($11,06\pm 3,42$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 26).

Aktif başa çıkma alt boyut puanlarının Türk katılımcıların aile türüne göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=2,79$; $p<0,05$). Çekirdek aileye sahip Türk katılımcıların aktif başa çıkma alt boyut puanları ($12,04\pm 2,55$), geniş aileye sahip Türk katılımcıların puanlarından ($10,12\pm 2,76$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 26).

COPE Ölçeğine ait diğer alt boyut puanlarının Türk katılımcıların aile türüne göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 26).

Tablo 27. Azeri ve Türk Erkeklerin COPE Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Gruplar	n	\bar{X}	SS	t	p
Pozitif yeniden yorumlama ve gelişme	Azeri erkek	50	11,56	1,99	-0,38	0,703
	Türk erkek	50	11,78	3,54		
Zihinsel boş verme	Azeri erkek	50	9,24	2,65	-1,12	0,264
	Türk erkek	50	9,82	2,50		
Soruna odaklanma ve duyguları açığa vurma	Azeri erkek	50	8,86	2,49	-2,50	0,014
	Türk erkek	50	10,22	2,94		
Yararlı sosyal destek kullanımı	Azeri erkek	50	10,54	2,38	0,07	0,946
	Türk erkek	50	10,50	3,38		
Aktif başa çıkma	Azeri erkek	50	11,06	2,12	-0,16	0,874
	Türk erkek	50	11,14	2,86		
İnkâr	Azeri erkek	50	7,98	2,95	-0,46	0,649
	Türk erkek	50	8,24	2,74		
Dini olarak başa çıkma	Azeri erkek	50	10,54	2,57	-1,62	0,108
	Türk erkek	50	11,56	3,64		
Şakaya vurma	Azeri erkek	50	8,48	2,69	-2,19	0,031
	Türk erkek	50	9,80	3,31		
Davranışsal olarak boş verme	Azeri erkek	50	7,58	2,40	0,28	0,784
	Türk erkek	50	7,42	3,34		

Tablo 27'nin devamı

Geri durma	Azeri erkek	50	9,26	2,08	-1,49	0,139
	Türk erkek	50	9,92	2,34		
Duygusal sosyal destek kullanımı	Azeri erkek	50	9,62	2,19	-1,72	0,088
	Türk erkek	50	10,52	2,98		
Madde kullanımı	Azeri erkek	50	7,26	2,93	-0,43	0,667
	Türk erkek	50	7,54	3,54		
Kabullenme	Azeri erkek	50	9,96	2,47	0,19	0,850
	Türk erkek	50	9,86	2,81		
Diğer meşguliyetleri bastırma	Azeri erkek	50	10,58	1,69	0,08	0,933
	Türk erkek	50	10,54	2,89		
Plan yapma	Azeri erkek	50	11,80	2,06	1,10	0,272
	Türk erkek	50	11,22	3,09		

Azeri ve Türk erkek katılımcıların soruna odaklanma ve duyguları açığa vurma alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($t=-2,50$; $p<0,05$). Türk erkek katılımcıların soruna odaklanma ve duyguları açığa vurma alt boyut puanları ($10,22\pm 2,94$), Azeri erkek katılımcıların puanlarından ($8,86\pm 2,49$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 27).

Azeri ve Türk erkek katılımcıların şakaya vurma alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($t=-2,19$; $p<0,05$). Türk erkek katılımcıların şakaya vurma alt boyut puanları ($9,80\pm 3,31$), Azeri erkek katılımcıların puanlarından ($8,48\pm 2,69$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 27).

Azeri ve Türk erkek katılımcıların diğer COPE ölçeği alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 27).

Tablo 28. Azeri ve Türk Kadınların COPE Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Gruplar	n	\bar{X}	SS	t	p
Pozitif yeniden yorumlama ve gelişme	Azeri kadın	50	12,66	1,55	-1,64	0,104
	Türk kadın	50	13,30	2,28		
Zihinsel boş verme	Azeri kadın	50	9,08	1,83	-1,77	0,079
	Türk kadın	50	9,82	2,32		
Soruna odaklanma ve duyguları açığa vurma	Azeri kadın	50	9,34	3,10	-3,75	0,000
	Türk kadın	50	11,52	2,70		
Yararlı sosyal destek kullanımı	Azeri kadın	50	10,74	2,56	-2,29	0,024
	Türk kadın	50	11,94	2,68		
Aktif başa çıkma	Azeri kadın	50	11,62	1,54	-1,65	0,101
	Türk kadın	50	12,28	2,37		
İnkâr	Azeri kadın	50	7,30	2,33	0,74	0,464
	Türk kadın	50	6,92	2,81		
Dini olarak başa çıkma	Azeri kadın	50	12,06	2,53	-1,72	0,089
	Türk kadın	50	13,08	3,34		
Şakaya vurma	Azeri kadın	50	8,26	2,96	-0,38	0,703
	Türk kadın	50	8,50	3,31		
Davranışsal olarak boş verme	Azeri kadın	50	6,86	2,19	0,41	0,680
	Türk kadın	50	6,64	3,06		
Geri durma	Azeri kadın	50	9,30	2,10	-1,75	0,083
	Türk kadın	50	10,12	2,55		

Tablo 28'in devamı

Duygusal sosyal destek kullanımı	Azeri kadın	50	10,36	2,39	-1,94	0,055
	Türk kadın	50	11,36	2,75		
Madde kullanımı	Azeri kadın	50	5,22	2,82	-1,01	0,317
	Türk kadın	50	5,84	3,33		
Kabullenme	Azeri kadın	50	9,76	2,58	-0,43	0,671
	Türk kadın	50	9,98	2,59		
Diğer meşguliyetleri bastırma	Azeri kadın	50	10,56	1,85	-0,97	0,333
	Türk kadın	50	10,96	2,24		
Plan yapma	Azeri kadın	50	12,18	1,81	-0,87	0,386
	Türk kadın	50	12,58	2,70		

Azeri ve Türk kadın katılımcıların soruna odaklanma ve duyguları açığa vurma alt boyut puanları arasında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir ($t=-3,75$; $p<0,05$). Türk kadın katılımcıların soruna odaklanma ve duyguları açığa vurma alt boyut puanları ($11,52\pm 2,70$), Azeri kadın katılımcıların puanlarından ($9,34\pm 3,10$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 28).

Azeri ve Türk kadın katılımcıların yararlı sosyal destek kullanımı alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($t=-2,29$; $p<0,05$). Türk kadın katılımcıların yararlı sosyal destek kullanımı alt boyut puanları ($11,94\pm 2,68$), Azeri kadın katılımcıların puanlarından ($10,74\pm 2,56$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 28).

Azeri ve Türk kadın katılımcıların diğer COPE ölçeği alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 28).

4.5.4. Değişkenler Arasındaki İlişkiye Ait Sonuçlar

Tablo 29. Azeri Katılımcıların Aile Değerlendirme ve COPE Alt Boyut Puanlarının Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Problem Çözme									*						
İletişim	-0,07	0,09	0,07	0,05	-0,17	0,05	-0,07	0,04	0,25	-0,09	0,10	0,17	0,14	0,13	-0,11
Roller		*							**				*		
Duygusal tepki verebilme	-0,08	0,23	-0,02	0	-0,17	0,14	0	-0,03	0,35	0,15	0,18	0,13	0,23	0,11	0,04
Gereken ilgiyi gösterme	*	*	*		**				**			**	*		**
Davranış kontrolü	-0,23	0,21	0,21	0,06	-0,34	0,13	0	0,14	0,46	-0,05	0,15	0,26	0,25	0,15	-0,26
Genel fonksiyonlar									*			*			
	-0,14	0,14	-0,03	0,07	-0,09	0,19	-0,04	-0,02	0,20	0,01	0,14	0,20	0,16	0,12	0,03
									*			*			
	-0,14	-0,05	0,06	0,10	-0,11	0,01	0,07	-0,08	0,13	0,35	-0,07	0,17	0,20	0,08	0,02
	**				**	*			**			**			*
	-0,33	0,02	0,18	-0,04	-0,39	0,22	0,07	0,15	0,36	0	0,07	0,36	0,09	0,10	-0,24
	**				**	*			**			**			**
	-0,34	0,16	0,05	0	-0,39	0,18	-0,06	0,1	0,33	0,01	0,03	0,33	0,17	0,15	-0,26

*: p<0,05

** : p<0,01

1-Pozitif yeniden yorumlama ve gelişme, 2-Zihinsel boş verme, 3-Soruna odaklanma ve duyguları açığa vurma, 4-Yararlı sosyal destek kullanımı, 5-Aktif başa çıkma, 6-İnkâr, 7-Dini olarak başa çıkma, 8-Şakaya vurma, 9-Davranışsal olarak boş verme, 10-Geri durma, 11-Duygusal sosyal destek kullanımı, 12-Madde kullanımı, 13-Kabullenme, 14-Diğer meşguliyetleri bastırma, 15-Plan yapma

Azeri katılımcıların aile değerlendirme ve COPE alt boyut puanları arasındaki ilişkiyi incelemek için yapılan korelasyon analizi sonuçlarına göre (Tablo 29):

Problem çözme alt boyut puanları ile davranışsal olarak boş verme ($r=0,25$; $p<0,05$) puanları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

İletişim alt boyut puanları ile zihinsel boş verme ($r=0,23$; $p<0,05$), davranışsal olarak boş verme ($r=0,35$; $p<0,05$) ve kabullenme ($r=0,23$; $p<0,05$) puanları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Roller alt boyut puanları ile pozitif yeniden yorumlama ve gelişme ($r=-0,23$; $p<0,05$), aktif başa çıkma ($r=-0,34$; $p<0,05$), plan yapma ($r=-0,26$; $p<0,05$) alt boyut puanları arasında negatif yönlü ve anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Roller alt boyutu ile zihinsel boş verme ($r=0,21$; $p<0,05$), soruna odaklanma ve duyguları açığa vurma ($r=0,21$; $p<0,05$), davranışsal olarak boş verme ($r=0,46$; $p<0,05$), madde kullanımı ($r=0,26$; $p<0,05$), kabullenme ($r=0,25$; $p<0,05$) puanları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Duygusal tepki verebilme alt boyut puanları ile davranışsal olarak boş verme ($r=0,20$; $p<0,05$) ve madde kullanımı ($r=0,20$; $p<0,05$) puanları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Gereken ilgiyi gösterme alt boyut puanları ile geri durma ($r=0,35$; $p<0,05$) ve kabullenme ($r=0,20$; $p<0,05$) puanları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Davranış kontrolü alt boyut puanları ile pozitif yeniden yorumlama ve gelişme ($r=-0,33$; $p<0,05$), aktif başa çıkma ($r=-0,39$; $p<0,05$) ve plan yapma ($r=-0,24$; $p<0,05$) alt boyut puanları arasında negatif yönlü ve anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Davranış kontrolü alt boyutu ile inkar ($r=0,22$; $p<0,05$), davranışsal olarak boş verme ($r=0,36$; $p<0,05$) ve madde kullanımı ($r=0,36$; $p<0,05$) puanları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Genel fonksiyonlar alt boyut puanları ile pozitif yeniden yorumlama ve gelişme ($r=-0,34$; $p<0,05$), aktif başa çıkma ($r=-0,39$; $p<0,05$) ve plan yapma ($r=-0,26$; $p<0,05$) alt boyut puanları arasında negatif yönlü ve anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Genel fonksiyonlar alt boyutu ile davranışsal olarak boş verme ($r=0,33$; $p<0,05$) ve madde kullanımı ($r=0,33$; $p<0,05$) puanları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 30. Türk Katılımcıların Aile Değerlendirme ve COPE Alt Boyut Puanlarının Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Problem Çözme												*			
İletişim	-0,07	0,16	0	0,02	-0,06	0,1	0,02	0,14	0,09	0,05	-0,01	0,25	0,05	0,03	-0,13
	**			*	**	*			**			*			**
Roller	-0,29	0,02	-0,12	-0,21	-0,32	0,24	-0,06	0,07	0,28	0,01	-0,19	0,25	-0,06	-0,09	-0,30
	*			*					*			**			**
Duygusal tepki verebilme	-0,23	0,09	-0,1	0	-0,25	0,18	0,06	0,11	0,24	0,02	-0,13	0,28	-0,02	-0,09	-0,26
	**			*								*			**
Gereken ilgiyi gösterme	-0,26	-0,02	-0,11	-0,16	-0,25	0,11	-0,16	0,17	0,12	0,02	-0,09	0,26	-0,10	-0,07	-0,30
	**			**	**				**			*			**
Davranış kontrolü	-0,31	-0,04	-0,11	-0,14	-0,25	0,29	-0,17	0,1	0,32	0,17	-0,17	0,21	0,06	-0,07	-0,29
	**								**						**
Genel fonksiyonlar	-0,27	0,06	-0,09	-0,05	-0,18	0,19	-0,02	0,09	0,35	0,19	-0,04	0,14	0,02	0,01	-0,19
	**			**	*				*			**			**
	-0,30	0,04	-0,16	-0,11	-0,28	0,21	-0,10	0,17	0,26	0,1	-0,14	0,31	-0,15	-0,14	-0,30

*: p<0,05 **: p<0,01

1-Pozitif yeniden yorumlama ve gelişme, 2-Zihinsel boş verme, 3-Soruna odaklanma ve duyguları açığa vurma, 4-Yararlı sosyal destek kullanımı, 5-Aktif başa çıkma, 6-İnkâr, 7-Dini olarak başa çıkma, 8-Şakaya vurma, 9-Davranışsal olarak boş verme, 10-Geri durma, 11-Duygusal sosyal destek kullanımı, 12-Madde kullanımı, 13-Kabullenme, 14-Diğer meşguliyetleri bastırma, 15-Plan yapma

Türk katılımcıların aile değerlendirme ve COPE alt boyut puanları arasındaki ilişkiyi incelemek için yapılan korelasyon analizi sonuçlarına göre (Tablo 30):

Problem çözme alt boyut puanları ile madde kullanımı ($r=0,25$; $p<0,05$) puanları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

İletişim alt boyut puanları ile pozitif yeniden yorumlama ve gelişme ($r=-0,29$; $p<0,05$), aktif başa çıkma ($r=-0,32$; $p<0,05$), yararlı sosyal destek kullanımı ($r=-0,21$; $p<0,05$) ve plan yapma ($r=-0,30$; $p<0,05$) alt boyut puanları arasında negatif yönlü ve

anlamli ilişki tespit edilmiştir. İletişim alt boyutu ile inkar ($r=0,24$; $p<0,05$), davranışsal olarak boş verme ($r=0,28$; $p<0,05$) ve madde kullanımı ($r=0,25$; $p<0,05$) puanları arasında pozitif yönlü ve anlamli ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Roller alt boyut puanları ile pozitif yeniden yorumlama ve gelişme ($r=-0,23$; $p<0,05$), aktif başa çıkma ($r=-0,25$; $p<0,05$), plan yapma ($r=-0,26$; $p<0,05$) alt boyut puanları arasında negatif yönlü ve anlamli ilişki tespit edilmiştir. Roller alt boyutu ile davranışsal olarak boş verme ($r=0,24$; $p<0,05$) ve madde kullanımı ($r=0,28$; $p<0,05$) puanları arasında pozitif yönlü ve anlamli ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Duygusal tepki verebilme alt boyut puanları ile pozitif yeniden yorumlama ve gelişme ($r=-0,26$; $p<0,05$), aktif başa çıkma ($r=-0,25$; $p<0,05$), plan yapma ($r=-0,30$; $p<0,05$) alt boyut puanları arasında negatif yönlü ve anlamli ilişki tespit edilmiştir. Duygusal tepki verebilme alt boyutu ile madde kullanımı ($r=0,26$; $p<0,05$) puanları arasında pozitif yönlü ve anlamli ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Gereken ilgiyi gösterme alt boyut puanları ile pozitif yeniden yorumlama ve gelişme ($r=-0,31$; $p<0,05$), aktif başa çıkma ($r=-0,25$; $p<0,05$) ve plan yapma ($r=-0,29$; $p<0,05$) alt boyut puanları arasında negatif yönlü ve anlamli ilişki tespit edilmiştir. Gereken ilgiyi gösterme alt boyutu ile inkar ($r=0,29$; $p<0,05$), davranışsal olarak boş verme ($r=0,32$; $p<0,05$) ve madde kullanımı ($r=0,21$; $p<0,05$) puanları arasında pozitif yönlü ve anlamli ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Davranış kontrolü alt boyut puanları ile pozitif yeniden yorumlama ve gelişme ($r=-0,27$; $p<0,05$) alt boyut puanları arasında negatif yönlü ve anlamli ilişki tespit edilmiştir. Davranış kontrolü alt boyutu ile davranışsal olarak boş verme ($r=0,35$; $p<0,05$) puanları arasında pozitif yönlü ve anlamli ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Genel fonksiyonlar alt boyut puanları ile pozitif yeniden yorumlama ve gelişme ($r=-0,30$; $p<0,05$), aktif başa çıkma ($r=-0,28$; $p<0,05$) ve plan yapma ($r=-0,30$; $p<0,05$) alt boyut puanları arasında negatif yönlü ve anlamli ilişki tespit edilmiştir. Genel fonksiyonlar alt boyutu ile inkar ($r=0,21$; $p<0,05$), davranışsal olarak boş verme ($r=0,26$; $p<0,05$) ve madde kullanımı ($r=0,31$; $p<0,05$) puanları arasında pozitif yönlü ve anlamli ilişki olduğu tespit edilmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM- TARTIŞMA

5.1. TARTIŞMA

Araştırmanın bu bölümünde, Türk ve Azerbaycan toplumundaki bireylerin aile yapısı ile başa çıkma tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır ve bu amaçla bir önceki bölümde yapılan analizler sonucu elde edilen bulguların tartışma ve yorumuna yer verilmiştir. Konu ile ilgili literatür çalışmaları da incelenmiş, ama bu çalışma Türkiyede yapılan ilk çalışma olduğu için literatürde bu çalışmanın sonuçları ile ilgili herhangi bir bilgiye ulaşılmamış ve yabancı literatüre başvurulmuştur.

Araştırmaya Türk ve Azerbaycan toplumundan 20-55 yaş aralığındaki evli ve bekar kişilerden oluşan, her iki toplum için 50 erkek ve 50 kadın olmak üzere toplam 200 gönüllü katılmış, kişisel bilgi formu, Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) ve Başa Çıkma Tutumları Ölçeğinin (COPE) kendileri tarafından doldurulması istenmiştir.

Çalışmaya Azeri toplumundan %55'i 25 yaş altı, %45'i 25 yaş üzeri olan bireyler, Türk toplumundan ise %78'i 25 yaş altı, %22'si 25 yaş üzeri bireyler katılmıştır. Azeri katılımcılarının %29'u evli, %71'i bekar, %22'si lise, %78'i üniversite düzeyinde öğrenim görmüş, %89'u çekirdek aileye, %11'i geniş aileye sahip, %21'i ise alkol-sigara kullanan bireylerden oluşmuştur. Türk katılımcıların ise %12'si evli, %88'i bekar, %18'i lise, %82'si üniversite düzeyinde öğrenim görmüş, %83'ü çekirdek aile, %17'si geniş aileye sahip, %36'sı alkol-sigara kullanmaktadır (Tablo 1).

Araştırmada Azeri ve Türk toplumunun aile yapısı ile başa çıkma tutumları arasındaki farklar incelendiğinde, her iki toplumun aile yapısında gereken ilgiyi gösterme, roller ve davranış kontrolü alt boyutları sağlıklı aileyi işaret ettiği tespit edilmiştir. Fakat Azeri toplumunda problem çözme, iletişim, duygusal tepki verebilme alt boyutları sağlıklı aileyi, genel fonksiyonlar alt boyut puanları sağlıklı aileyi, Türk toplumunda ise diğer alt boyut puanları sağlıklı aileyi işaret ettiği tespit edilmiştir (Tablo 2).

Bu araştırmada, Azerbaycan toplumundaki bireylerin herhangi bir sorunla veya stresle karşılaştıklarında başa çıkma tutumlarından pozitif yeniden yorumlama ve

gelişme, plan yapma, aktif başa çıkma, yararlı sosyal destek kullanımı ve diğer meşguliyetleri bastırma alt boyutlarını kullandıkları tespit edilmiştir. Türk toplumundaki bireylerin ise başa çıkma tutumlarından pozitif yeniden yorumlama ve gelişme, dini olarak başa çıkma, plan yapma, aktif başa çıkma, yararlı sosyal destek kullanımı, duygusal destek kullanımı, soruna odaklanma ve duyguları açığa vurma alt boyutlarını kullandıkları tespit edilmiştir. Bu sonuçlardan görüldüğü gibi her iki toplumun bireyleri genel olarak benzer başa çıkma tutumlarını kullanmışlardır (Tablo 2).

Araştırmanın hipotezlerine ilişkin bulgular aşağıdaki alt başlıklar şeklinde incelenmiştir:

Hipotez 1: *Aile Değerlendirme Ölçeği- Problem çözme alt boyutu Türk toplumuna göre Azeri toplumunun aile üyeleri arasında daha etkilidir.*

Hipotez 2: *Aile Değerlendirme Ölçeği- İletişim alt boyutunun Türk toplumuna göre Azeri toplumunun aile üyeleri arasında daha etkili olduğu görülebilir.*

Hipotez 3: *Aile Değerlendirme Ölçeği- Roller alt boyutunun her iki toplumun aile üyeleri arasında etkili olmadığı görülür.*

Hipotez 4: *Aile Değerlendirme Ölçeği- Duygusal tepki verebilme alt boyutunun her iki toplumun aile üyeleri arasında etkili olduğu görülebilir.*

Hipotez 5: *Aile Değerlendirme Ölçeği- Gereken ilgiyi gösterme alt boyutunun her iki toplumun aile üyeleri arasında etkili olmadığı görülür.*

Hipotez 6: *Aile Değerlendirme Ölçeği- Davranış kontrolü alt boyutu Türk toplumuna göre Azeri toplumunun aile üyeleri arasında daha etkilidir.*

Hipotez 7: *Aile Değerlendirme Ölçeği- Genel fonksiyonlar alt boyutu Türk toplumuna göre Azeri toplumunun aile üyeleri arasında daha etkilidir.*

Azeri ve Türk toplumunda ADÖ'nin 7 alt ölçeklerinin dağılımında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunup bulunmadığı analiz edilmiştir. Problem çözme, iletişim, genel fonksiyonlar alt boyutları açısından Azeri toplumunda Türk toplumuna göre anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu alt boyutların Azeri katılımcılarında anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Azeri katılımcılarına kıyasla Türk katılımcılarında

gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü alt boyutlarının anlamlı düzeyde daha yüksek puan elde ettiği bulunmuştur. Duygusal tepki verebilme ve roller alt boyutlarının ise her iki toplumda da anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Sonuç olarak her iki toplumun katılımcıları ailelerini daha az sağlıklı olarak derecelendirmişler. Bu bulgular, tezimizin 1., 2., 3. ve 7., hipotezlerini doğrulamakta, 4., 5. ve 6. hipotezlerini doğrulamamaktadır. (Tablo 3).

Literatür çalışmalarında, Bulut'un (1993) "Ruh Hastalığının Aile İşlevlerine Etkisi" adlı çalışmasında, aile üyeleri arasında ruh hastası üyesi bulunan ailede ruh hastası üyesi bulunmayan aileye göre ADÖ'nin tüm alt boyut puanlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Yapılan diğer bir çalışmada, Keitner ve arkadaşları tarafından ADÖ ölçeği ile Macar ve Kuzey Amerikalı ailelerde aile işlevselliği alt boyutları karşılaştırılmış, Macar ailelerinde Kuzey Amerikalı ailelere göre problem çözme ve iletişim alt boyutlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Fakat Kuzey Amerikalı ailelerin aile kurallarını ve sınırlarını belirlemede, üyelerinin sorumluluklarını yerine getirmekte Macar ailelerinden daha iyi değerlendirdikleri bulunmuştur. Yani roller ve davranış kontrolü alt boyutlarının Kuzey Amerikalı ailelerde anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Diğer aile işlevi alt boyutlarında, yani genel fonksiyonlar, duygusal tepki verebilme ve gereken ilgiyi gösterme alt boyutlarında ise her iki topluma göre anlamlı farklılık saptanmamıştır.

Keitner ve arkadaşlarının (1991) yaptıkları diğer bir çalışmada ise depresif bir üyesi olan Macar ve Kuzey Amerikalı ailelerinin aile işlevselliği alt boyutları karşılaştırılmış, Macar ailelerinin aile kurallarını ve sınırlarını belirlemede zorluklar yaşadığı, Kuzey Amerikalı ailelerin ise problem çözmede, iletişim kurmada, birbirileri ile etkileşimde bulunmada ve genel olarak işlev görmede zorluklar yaşadığı tespit edilmiştir. Yani Kuzey Amerikalı ailelerde problem çözme, iletişim, gereken ilgiyi gösterme, genel fonksiyonlar alt boyut puanları, Macar ailelerde ise davranış kontrolü alt boyut puanı arasında anlamlı farklılık bulunmuştur.

Morris (1990) ise Hawaii Amerikalı aileleri ile Japon Amerikalı aileleri arasında yaptığı bir çalışmada, her iki kültürde ADÖ'nin roller, iletişim, gereken ilgiyi gösterme

ve problem çözme işlevlerinde anlamlı farklılık olduğunu tespit etmiştir. Hawaii Amerikalıların ailelerinde ADÖ'nin tüm alt boyutlarında sağlıklı aile işlevleri gösterdiğini, Japon Amerikalıların ailelerinde ise ADÖ'nin davranış kontrolü ve duygusal tepki verebilme alt boyutlarında sağlıksız aile işlevleri gösterdiğini bulmuştur.

Literatür çalışmalarına göre, farklı kültürlerde farklı sonuçlar elde edilmiştir. Bu sonuçlar araştırmanın hipotezini ve bulgularını hem destekleyen, hem de desteklemeyen niteliktedir.

Hipotez 8: *Azeri ve Türk toplumunda ADÖ'yi alt boyutlarının 25 yaş üzeri bireylere göre 25 yaş altı bireylerde daha etkili olduğu görülebilir.*

Azeri ve Türk toplumunda yaş grupları açısından ADÖ'yi alt boyutları arasındaki farklar incelendiğinde, ADÖ'yi alt boyut puanlarının Azeri ve Türk katılımcıların yaş gruplarına göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Elde edilen bu sonuçlara göre araştırmanın hipotezi desteklenmemektedir (Tablo 4 ve Tablo 5).

Yapılan bir takım çalışmalara baktığımızda, Bulut (1993) tarafından 15 yaş üzeri üyelerden oluşan, ruh hastası bulunan veya bulunmayan ailelerde problem çözme, iletişim ve roller işlevleri üzerinde yaş yapısının etkili olduğu bulunmuştur. Hasta üyesi bulunan veya bulunmayan ailelerde de problem çözme işlevinin yaş yapılarından etkilendiği tespit edilmiştir. Bundan ilave hasta üyesi bulunmayan kontrol grubu aile üyelerinde deney grubuna göre gereken ilgiyi gösterme işlevi ile yaş yapıları arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bunun sonucunda da deney grubu aile üyelerinde problem çözme, iletişim ve roller işlevinin yaş yapıları ile etkili olduğu söylenebilir.

Baghurst ve arkadaşlarının Güney Avustralyada yaptıkları bir çalışmada, ADÖ'nin problem çözme, roller, duygusal tepki verebilme, genel işlevsellik alt alanlarında yaşın etkili olduğu tespit edilmiştir. ADÖ'yi 12-16 yaş ergenler arasında derecelendirilmiştir. 14 yaş altı ergenlere göre 14 yaş üstü ergenler ailelerini daha az sağlıklı olarak derecelendirdikleri tespit edilmiş ve aile işlevleri arasında yaş gruplarına göre anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur.

Literatür çalışmalarından elde edilen sonuçlar farklılık göstermektedir. Bu sonuçlar araştırmanın konusunu birebir kapsamamaktadır. Fakat yaş gruplarına göre

farklı kütürlerde anlamlı farklılıklar bulunduğu görülmektedir. Bu sonuçların araştırmanın sonucunu doğrulamayan, ama hipotezini hem doğrulayan, hem de doğrulamayan nitelikte olduğu düşünülebilir.

Hipotez 9: *Cinsiyete göre ADÖ’i alt boyutları Azeri toplumunun bireyleri ile Türk toplumunun bireyleri arasında farklılık gösterir.*

Cinsiyete göre her iki toplumda ADÖ’i alt boyutları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Azeri toplumunda kadınlara göre erkeklerde duygusal tepki verebilme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar alt boyut puanlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yani erkeklere göre aile üyelerinin her türlü uyarana karşı en uygun tepkiyi göstermekte, aile kurallarını ve sınırlarını belirlemekte ve genel işlevlerde sağlıklı oldukları sonucuna varılmıştır. Türk toplumunda ise erkeklere göre aile üyelerinin iletişim kurmakta, sorumluluklarını yerine getirmekte, birbirilerine gereken ilgiyi, bakımı ve sevgiyi vermekte ve genel işlevlerde sağlıklı oldukları tespit edilmiştir. Yani kadınlara göre erkeklerde iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme ve genel fonksiyonlar alt boyutlarında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur. Elde edilen bu sonuçlar, araştırmanın hipotezi ile uyumludur (Tablo 6 ve Tablo 7).

Cinsiyete göre yapılan literatür çalışmalarında, Baghurst ve arkadaşları tarafından Güney Avustralyada yapılan çalışmada erkek ve kız ergenler arasında ADÖ’nin alt boyutları karşılaştırılmış, kız ergenlere göre erkek ergenlerin aile işlevlerini daha az sağlıklı olarak derecelendirdikleri tespit edilmiş ve ADÖ’nin roller alt boyutu puanları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur.

Başka bir çalışmada ise, ruh hastası olan aileler ile sağlıklı ailelerde cinsiyete göre ADÖ’nin alt boyutları karşılaştırılmış ve cinsiyetin aile işlevleri üzerinde pek etkili olmadığı bulunmuştur. Yani bu çalışmada kadınlar erkeklere göre tüm aile işlevlerinde yüksek sonuçlar gösterse de, istatistik olarak sadece davranış kontrolü alt boyutunda anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu anlamlı farklılık yalnız hasta üyesi olan ailelerde saptanmıştır. Sonuç olarak, hasta üyesi olan ailelerde kadınların erkeklere göre aile işlevlerini daha bozuk olarak değerlendirdikleri tespit edilmiştir. Hasta üyesi olmayan ailelerde ise cinsiyete göre ADÖ’i alt boyutlarında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Evirgen (2010) “Aile İçi Örutülerin Çocukların Algıları Açısından İncelenmesi” isimli çalışmasında, çocukların aile içi ilişki temsillerini cinsiyete göre karşılaştırmış ve Öykülerle Yansıtılmış Aile İlişkileri Testini (ÖYAIT) kullanmıştır. Bu ölçeğin alt boyutları ADÖ’nin alt boyutları ile benzerlik taşıdığı için bu çalışma tezimizin konusuna kaynak olarak gösterilebilir. Yapılan çalışmanın sonucunda ise çocukların aile içi ilişki temsilleri arasında cinsiyet açısından anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur.

Cinsiyete göre yapılan diğer bir çalışmada ise boşanma sürecindeki çiftlerle evli çiftlerin cinsiyet açısından ADÖ’i alt boyutlarında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Abalı ve arkadaşları ise “ADÖ’nin Çocuk Psikiyatrisi’ndeki uygulaması ve değerlendirilmesi” adlı çalışmasında, ADÖ’nin alt boyutlarından genel fonksiyonlar alt boyutunun babalarda yani erkeklerde daha düşük puan gösterdiği bulunmuştur. Bu da annelere göre yani kadınlara göre aile üyelerinin aile işlevlerini daha az sağlıklı olarak değerlendirdiklerini göstermektedir.

Farklı toplumlarda yapılan bir takım çalışmalar farklı sonuçlar göstermektedir. Bu çalışmalar tezimizin konusunu tamamen kapsamasa da, içeriği ile uyumlu olmaktadır. Elde edilen sonuçlar ise araştırmanın hipotezini hem destekleyen, hem de desteklemeyen yöndedir.

Hipotez 10: *Medeni duruma göre ADÖ’i alt boyutları Azeri toplumunun bireyleri ile Türk toplumunun bireyleri arasında farklılık gösterir.*

ADÖ’nin alt boyutları her iki toplumda medeni durum açısından incelendiğinde, Azeri toplumunda bu alt boyutlar arasında anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Türk toplumunda ise evli bireylere göre bekar bireylerde problem çözme, duygusal tepki verebilme ve genel fonksiyonlar aile işlevleri puanlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Azeri toplumu ile ilgili sonuçlar araştırmanın hipotezini doğrulamamakta, Türk toplumu ile ilgili sonuçlar ise araştırmanın hipotezini doğrulamaktadır (Tablo 8 ve Tablo 9).

Kılıç ve Kabasakal’ın İzmirde evli çiftlerle boşanma sürecindeki çiftler arasındaki yaptıkları çalışmada, ADÖ’nin alt boyutları arasında anlamlı farklılık bulunup bulunmadığı incelenmiştir. Sonuç olarak evli çiftlerle boşanma sürecindeki çiftlerin

ADÖ'yi alt boyutlarında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur. Ayrıca boşanma sürecindeki çiftlere göre evli çiftlerde ADÖ'yi alt boyut puanları da anlamlı düzeyde daha düşük olduğu için daha sağlıklı aile işlevleri gösterdiği tespit edilmiştir.

Wang ve Zhao (2012) Çinde, Shaghay'ın kentsel bölgesinde, depresyona maruz kalmış yaşlı hastalar arasında yaptıkları çalışmada, medeni durum açısından evlenmemiş, dul, boşanmış yaşlılarda evli yaşlılara göre ADÖ'nin problem çözme, roller ve gereken ilgiyi gösterme işlevlerinde anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Yani evli yaşlıların ADÖ'nin tüm alt boyutlarında sağlıklı aile işlevselliği gösterdikleri bulunmuştur.

Literatür çalışmalarına göre medeni durum açısından farklı sonuçlar elde edilmiştir. Bu sonuçlar tezimizin bulgularını hem desteklemekte, hem de deteklememektedir. Yani Türk toplumunda elde edilen sonuçlar ile uyumlu olmakta, Azeri toplumunda elde edilen sonuçlarla uyumsuz olmaktadır. Ayrıca bu çalışmalar tezimizin konusunu birebir kapsamadığı için bu konu gelecekte yapılacak bir takım çalışmalarda literatüre katkı sağlayabilir.

Hipotez 11: *Öğrenim düzeyine göre ADÖ'yi alt boyutları Azeri toplumunun bireyleri ile Türk toplumunun bireyleri arasında farklılık gösterir.*

Her iki toplumda öğrenim düzeyine göre ADÖ'nin alt boyutları karşılaştırılmış, Türk toplumunda lise ve üniversite düzeyinde öğrenim gören bireyler arasında bu alt ölçek puanlarında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Azeri toplumunda ise lise ve üniveriste düzeyinde öğrenim gören bireylerde roller ve gereken ilgiyi gösterme alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılık tespit edilmemiştir. Diğer alt boyut puanlarına göre lise düzeyinde öğrenim gören bireylerde anlamlı farklılık saptanmıştır. Bu sonuçlar hipotezimizin Azeri topluma göre elde edilen sonuçları ile uyumlu, Türk toplumuna göre elde edilen sonuçları ile uyumsuzdur (Tablo 10 ve Tablo 11).

Bulut (1993) ruh hastası üyesi olan ailelerle ruh hastası olmayan aileler arasında yaptığı çalışmada, ADÖ'yi alt boyut puanlarının hem ruh hastası olan, hem de ruh hastası olmayan aile üyelerinden üniversite ve yüksek okul mezunu olan üyelerde daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre öğrenim düzeyi düşük olanların aile işlevlerini sağlıklı olarak algıladıkları, öğrenim düzeyi yüksek olanların ise aile işlevlerini sağlıklı olarak algıladıkları bulunmuştur. Ayrıca ailede ruh hastası üyeleri bulunsun veya

bulunmasın, aile üyelerinin ADÖ’i alt boyutlarından duygusal tepki verebilme ve davranış kontrolü işlevlerini değerlendirmelerinde öğrenim düzeylerinin önemli bir etken olduğu belirlenmiştir. Diğer alt boyutlardan ise ruh hastası üyesi bulunan ailelerden öğrenim düzeyi düşük olanlarda roller ve gereken ilgiyi gösterme işlevlerinin, ruh hastası üyesi bulunmayan ailelerden öğrenim düzeyi düşük olanlarda ise genel fonksiyonlar işlevinin anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulunmuştur.

Başka bir çalışmaya göre 0-24 yaş aralığında 1 veya 1’den fazla bağımlı çocuğu olan ailelerde, ADÖ’nin alt boyutları orta öğretim düzeyinde öğrenim gören bireyler arasında karşılaştırılmış ve öğrenim düzeyi düşük olan bireyler aile işlevselliği puanlarını düşük olarak derecelendirmiş, öğrenim düzeyi yüksek olan bireyler ise aile işlevselliği puanlarını yüksek olarak derecelendirmiştir. Yani öğrenim düzeyi düşük olan bireylerin sağlıklı aile işlevleri gösterdikleri, öğrenim düzeyi yüksek olan bireylerin ise sağlıksız aile işlevleri gösterdikleri tespit edilmiştir.

Literatür çalışmalarından elde edilen sonuçlar farklılık göstermektedir. Öğrenim düzeyine göre bulunan bu sonuçlar araştırmanın sonuçlarını hem doğrulamakta, hem de doğrulamamaktadır.

Hipotez 12: *Azeri ve Türk toplumunda ADÖ’i alt boyutlarının geniş ailelere göre çekirdek ailelerde daha etkili olduğu görülür.*

Aile türüne göre Azeri ve Türk toplumunda ADÖ’i alt boyutları arasında anlamlı farklılık bulunup bulunmadığı analiz edilmiştir. Azeri toplumunda aile türüne göre anlamlı farklılık bulunmamıştır. Fakat istatistiksel sonuçlara göre daha çok çekirdek ailelerde aile işlevleri puanları yüksek değerlendirilmiş, Türk toplumunda ise çekirdek ailelere göre geniş ailelerde iletişim alt boyutunda anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Yani geniş aile türüne sahip olan ailelerde aile üyelerinin iletişim kurmakta sorun yaşadıkları bulunmuştur. Bu bulgular araştırmanın hipotezini destekleyen nitelikte değildir (Tablo 12 ve Tablo 13).

Bulut’un (1993) “Ruh Sağlığının Aile İşlevlerine Olan Etkisi” adlı çalışmasında, ruh hastası bulunan veya bulunmayan ailelerde anne-baba-çocuk dışındaki aile üyelerinin aile işlevlerini daha sağlıksız olarak değerlendirdikleri, “karı” ve “koca” pozisyonunda olanların ise aile işlevlerini daha sağlıklı olarak değerlendirdikleri tespit edilmiştir. Bu

bulgulara göre ruh hastası bulunan ve bulunmayan geniş ailelerde aile işlevlerinin daha sağlıklı olduğu çekirdek ailelerde ise daha sağlıklı olduğu görülmektedir.

Günindi ve arkadaşlarının merkezi Kastamonuda ve onun köylerinde, aile yapısı ve ikamet yerinin burada yaşayan ebeveynlerin aile işlevlerine bakış açısı üzerinde etkili olup olmadığını araştırmışlar. Bu çalışmada, aile işlevlerine göre geniş ve çekirdek ailelerde anlamlı farklılık bulunmuştur. Geniş ailelerde istatistiksel olarak problem çözme ve davranış kontrolü alt boyutlarında, çekirdek ailelerde ise gereken ilgiyi gösterme alt boyutunda anlamlılık tespit edilmiştir.

Yapılan bir takım literatür çalışmaları, araştırmanın bulgularını hem doğrulamakta, hem de doğrulamamaktadır. Bu çalışmalar Azeri toplumu ile ilgili bulguları desteklememektedir, Türk toplumu ile ilgili bulguları ise hem desteklemekte, hem de desteklememektedir.

Hipotez 13: *ADÖ’i alt boyutlarının Türk erkeklerine göre Azeri erkeklerinde daha etkili olduğu görülebilir.*

Azeri ve Türk erkeklerinde ADÖ’i alt boyutları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Türk toplumu erkeklerine göre Azeri toplumu erkeklerinde problem çözme, iletişim ve genel fonksiyonlar işlevlerinde anlamlı düzeyde daha yüksek puan elde edildiği bulunmuştur. Türk erkeklerinde ise sadece gereken ilgiyi gösterme alt boyutunda anlamlılık saptanmıştır. Sonuç olarak Azeri erkeklerine göre aile üyelerinin sorun çözmede, iletişim kurmakta ve genel işlevleri yerine getirmekte sorun yaşadıkları, Türk erkeklerine göre ise aile üyelerinin birbirilerine karşı ilgi göstermekte, bakım sağlamakta sorun yaşadıkları tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre araştırmanın hipotezi desteklenmemektedir (Tablo 14).

Atri ve arkadaşları İranda yaptıkları bir çalışmada, kanser hastası erkeklerin aile işlevlerini nasıl değerlendirdiklerine bakmışlar ve ADÖ’nin tüm alt boyutlarına göre sağlıklı aile işlevleri gösterdiğini bulmuşlar. En düşük puanın iletişim boyutunda, en yüksek puanın ise davranış kontrolü alt boyutunda olduğunu tespit etmişler.

Başka bir çalışmada, Türkiyenin Samsun ilinde 0-6 yaşlı çocukları olan babalar arasında aile işlev düzeyi ile evlilik süresi, eğitim düzeyi, aile yapısı ve evlilik türü

karşılaştırılmıştır. Evlilik süresine göre babalarda yani erkeklerde ADÖ'nin tüm alt boyutlarında, eğitim düzeylerine göre problem çözme, iletişim, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar alt boyutlarında, aile yapılarına göre ise gereken ilgiyi gösterme ve davranış kontrolü alt boyutlarında anlamlı farklılık bulunmuştur.

Literatür çalışmalarında, tezimizin konusunu birebir kapsamayan, ama farklı ülkelerde erkekler arasında yapılan bir takım çalışmaların bulunduğu görülmektedir. Bu yüzden tezimizin konusu ile ilgili bulunan bu bulgular ilk bulgular olup, literatüre katkı sağlayabilir.

Hipotez 14: *ADÖ'yi alt boyutlarının Türk kadınlarına göre Azeri kadınlarda daha etkili olduğu görülebilir.*

ADÖ'yi alt boyutlarının Azeri ve Türk toplumundaki kadınlara göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterip göstermediği analiz edilmiştir. Azeri toplumundaki kadınlara göre aile üyelerinin iletişim kurmakta ve genel işlevleri yerine getirmekte sorun yaşadıkları, Türk toplumundaki kadınlara göre ise aile üyelerinin sadece aile kurallarını ve sınırlarını belirlemekte sorun yaşadıkları tespit edilmiştir. Yani Azeri kadınlarına göre iletişim ve genel fonksiyonlar alt boyutlarında, Türk kadınlarına göre ise davranış kontrolü alt boyutunda anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu bulgular araştırmanın hipotezi ile uyumsuzdur (Tablo 15).

Ağacık'ın (2007) "Annenin Aile İşlevselliği Algısına Yönelik" bir çalışmasında, çocuklukta ve evlilikte şiddet görme durumunun annenin aile işlevselliği algısı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çocukla şiddet gören annelerde yani kadınlarda, şiddet görmeyen annelere göre ADÖ'nin iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar alt boyutlarında anlamlı farklılık bulunmuştur. Evlilikte şiddet gören annelerde ise, şiddet görmeyen annelere göre ADÖ'nin tüm alt boyut puanlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Azmoude ve arkadaşları tarafından diyabet hastası olan ve olmayan kadınların aile işlevleri ile yaşam kalitesi arasındaki ilişki karşılaştırılmıştır. Bu çalışmada, diyabet hastası olan kadınlarda diyabet hastası olmayan kadınlara göre sağlıklı aile işlevselliği gösterdikleri bulunmuştur.

Yapılan literatür çalışmaları araştırmanın konusu ile uygun olmamaktadır. Bu yüzden araştırmanın bulguları bulunan ilk bulgular olup literatüre katkı sağlayabilir.

Hipotez 15: *Azeri toplumuna göre Türk toplumu bireylerinin Problem Odaklı Başa ıkma Tutumları alt boyutunu daha etkin kullandıkları görülür.*

Türk katılımcıları ile Azeri katılımcılarının COPE leği puanlarının demografik değişkenler açısından dağılımları arasındaki farklar incelendiğinde, problem odaklı başa çıkma tutumları açısından dağılımlarında anlamlı farklar olduğu tespit edilmiştir. Problem odaklı başa çıkma tutumları alt boyutlarından sadece geri durma alt boyutunda anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Diğer alt boyutlara göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmemiştir (Tablo 16).

Araştırmanın bulgularına göre Türk katılımcıların geri durma alt boyut puanlarının, Azeri katılımcıların geri durma puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu araştırmanın hipotezi ile uyumludur (Tablo 16).

Literatür çalışmalarına bakıldığında, Olah'ın (1995) alışmasında, Macarıştan, İtalya ve İşve toplumunun geç bireylerinin karşılaştıkları olumsuz yaşam olaylarında stresle başa çıkmak için problem odaklı başa çıkma tutumlarına önem verdikleri, Yemen ve Hintli toplumunun geç bireylerinin ise daha çok duygu odaklı başa çıkma tutumlarına önem verdikleri bulunmuştur.

Hipotez 16: *Azeri toplumuna göre Türk toplumu bireylerinin Duygu Odaklı Başa ıkma Tutumları alt boyutunu daha etkin kullandıkları görülebilir.*

Türk ve Azeri katılımcıları arasında duygu odaklı başa çıkma tutumları alt boyutlarının dağılımında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığı analiz edilmiştir. Duygu odaklı başa çıkma tutumları alt boyutlarından duygusal sosyal destek kullanımı ve dini olarak başa çıkma alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olduğu grlmştir. Azeri katılımcılarına göre Türk katılımcılarında ise duygusal sosyal destek kullanımı ve dini olarak başa çıkma alt boyut puanlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Diğer alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Bu sebeple, araştırmanın hipotezi bu bulgu ile uyumludur (Tablo 16).

Essau ve Trommsdorff'un (1996) kültürlerarası toplumda öğrencilerin üniversite ile alakalı sorunlarla başa çıkma çalışmasında, Kuzey Amerikalı ve Alman öğrencilerine göre Malezyalı öğrencilerin akademik sorunlarla uğraşırken duygu odaklı başa çıkma tutumlarını kullandıkları tespit edilmiştir.

Hipotez 17: *Her iki toplumun bireyelerinin İşlevsel Olmayan Başa Çıkma Tutumları alt boyutunu daha etkin kullandıkları görülebilir.*

COPE ölçeği ile Türk ve Azeri katılımcıları arasında işlevsel olmayan başa çıkma tutumları alt boyutlarının dağılımında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunup bulunmadığı ölçülmüştür. Azeri katılımcılarına göre Türk katılımcılarında işlevsel olmayan başa çıkma tutumları alt boyutlarından zihinsel boş verme, soruna odaklanma ve duyguları açığa vurma alt boyut puanlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Diğer alt boyut puanları arasında ise anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuca göre araştırmann hipotezi bu bulgu ile uyumsuzdur (Tablo 16).

Mevcut literatür çalışmalarından elde edilen sonuçlara göre, Doğu kültüründeki bireyelerin daha çok duygu odaklı başa çıkma tutumlarını kullandıkları, Batı kültüründeki bireyelerin ise problem odaklı başa çıkma tutumlarını kullandıkları görülmektedir. Azeri ve Türk toplumu da her iki kültürün özelliklerini taşımaktadır. Fakat eskiden Azeri toplumu Soveyter birliyinin etkisi altında kaldığı için Doğu kültürünün özellikleri bu toplumda daha baskındır. Türk toplumu ise eskiden yaşadığı bir takım savaşlar sonucunda Batı kültürünün bu toplumu etkilemesi, bundan ilave Batı ülkelerinden gelen turistlerin sayısının artması nedeniyle bu toplumda Batı kültürünün özellikleri daha baskındır. Sonuç olarak, literatürden elde edilen bulgular araştırmannın 15. hipotezini destekleyen, 16. hipotezini ise desteklemeyen nitelikte olabilir. Araştırmannın 17. hipotezi ile alakalı ise literatürde herhangi bir çalışma bulunmadığı için araştırmannın ilk bulgusu olup literatüre katkı sağlayabilir.

Hipotez18: *Azeri ve Türk toplumunda COPE ölçeği alt boyutlarını 25 yaş altı bireyelere göre 25 yaş üzeri bireyelerin daha baskın kullandıkları görülür.*

Azeri ve Türk toplumunda yaş gruplarına göre COPE ölçeği alt boyutları arasındaki farklar incelendiğinde, Azeri toplumunda dini olarak başa çıkma, diğer meşguliyetleri bastırma ve plan yapma alt boyutları arasında anlamlı farklılık

bulunmuştur. 25 yaş üzeri bireylerin COPE ölçeği alt boyut puanları 25 yaş altı bireylerin puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Bu da 25 yaş üzeri bireylerin sorunları ile baş etmek için hem duygu odaklı, hem de problem odaklı başa çıkma tutumlarını kullandıklarını göstermektedir. Türk toplumunda ise COPE ölçeği alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bu bulgu araştırmanın hipotezi ile uyumludur (Tablo17 ve Tablo 18).

Monteiro, Balogun, Oratil'nin (2014) Botswana'da 18-29 yaşlı üniversite öğrencileri arasında yaptıkları bir çalışmada, yaşca büyük olan bireylerin başa çıkma tutumlarından daha çok problem çözme, bilişsel yeniden yapılandırma ve duyguları ifade etme alt boyutlarını kullandıkları tespit edilmiştir. Bu alt boyutlara göre bireylerin daha çok problem odaklı başa çıkma tutumlarını ve duygu odaklı başa çıkma tutumlarından ise sadece duyguları ifade etme alt boyutunu kullandıklarını göstermektedir.

D'Zurilla, Maydeu-Olivores ve Kant'ın (1998) çalışmasında ise yaşlı yetişkinlerin problem çözme başa çıkma tutumlarını benimseme eğiliminde oldukları ve daha etkili başa çıkma kaynaklarına sahip olduklarını ileri sürmüşler. Ayrıca insanların olgunlaştıkça stresli yaşam olaylarıyla başa çıkmak için hem duygusal, hem davranışsal, hem de bilişsel stratejileri daha iyi benimseyebildiklerini belirtmişler. Bundan ilave yaşlı yetişkinlerin stresle mücadelede farklı stratejiler kullanarak sorunlu durumlara karşı daha farklı bir yaklaşımda bulduklarını da açıklamışlar.

Farklı ülkelerde yapılan bu gibi çalışmalar araştırmanın bulguları ile benzer sonuçlar göstermektedir. Bu benzerlik açısından yapılan çalışmalar araştırmanın bulguları ile uyumlu olup hipotezini destekleyebilir.

Hipotez 19: *Cinsiyete göre COPE ölçeği alt boyutları Azeri toplumu bireyleri ile Türk toplumu bireyleri arasında farklılık gösterir.*

Cinsiyete göre COPE ölçeği alt boyutlarını karşılaştırdığımızda Azeri ve Türk toplumu arasında anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Azeri toplumundaki kadınların stresli bir durumla ve sorunla karşılaştıklarında daha çok dini aktivitelerde buldukları ve bu durumu daha pozitif bir şekilde yorumladıkları yani dini olarak başa çıkma ve pozitif yeniden yorumlama ve gelişme alt boyut puanlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Erkeklerde ise stresli durumun kaynağından

uzaklaşmak için alkol ve madde kullandıkları yani madde kullanımı alt boyut puanlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Türk toplumunda ise kadınların herhangi bir sorunla veya stresli bir durumla karşılaştıklarında daha çok dini aktivitelerde buldukları, stresli durumu daha pozitif bir şekilde değerlendirdikleri, stresli durumun veya sorunun farkında olup buna eşlik eden duygularını açığa vurdukları, başkalarından bu durumda ne yapılacağı ile ilgili yardım, bilgi ve tavsiye aldıkları, stres kaynağından kurtulmak için eylemde buldukları, stres kaynağına karşı bir takım aktif baş etme yollarını planladıkları tespit edilmiştir. Yani erkeklere göre kadınlarda COPE ölçeği alt boyutlarından pozitif yeniden yorumlama ve gelişme, soruna odaklanma ve duyguları açığa vurma, yararlı sosyal destek kullanımı, aktif başa çıkma, dini olarak başa çıkma ve plan yapma alt boyut puanlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Erkeklerde ise inkar ve madde kullanımı alt boyut puanlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu bulguların sonucuna baktığımızda, her iki toplumda kadınların daha çok duygusal odaklı başa çıkma tutumlarını, erkeklerin ise işlevsel olmayan başa çıkma tutumlarını kullandıkları tespit edilmiştir. Fakat Azeri toplumundan farklı olarak Türk toplumunda kadınların sorunlarla baş etmek için problem odaklı başa çıkma tutumlarını da kullandıkları bulunmuştur. Araştırmanın bulgularından elde edilen sonuçlar araştırmanın hipotezini doğrulayan niteliktedir (Tablo 19 ve Tablo 20).

Olah'ın (1995) kültürlerarası çalışmasında, kadınların sorunlarla baş etmek için daha çok duygu odaklı başa çıkma tutumlarını, erkeklerin ise problem odaklı başa çıkma tutumlarını kullandıkları belirtilmiştir.

Yapılan diğer bir çalışmada, Kaya ve arkadaşları (2015) tarafından kadınların erkeklere göre tüm başa çıkma tutumlarını kullandıkları tespit edilmiştir. Özellikle de duygu odaklı başa çıkma tutumlarında bu farkın ileri düzeyde olduğu belirtilmiştir (Kaya ve ark. 2015).

Soderstorm ve arkadaşlarının yaptıkları bir çalışmada, kadınların duygu odaklı, erkeklerin ise problem odaklı başa çıkma tutumlarını kullandıkları tespit edilmiştir. Başka bir çalışmada ise kadınlarda duygu odaklı başa çıkma tutumlarından duygusal sosyal destek kullanımı, erkeklerde ise işlevsel olmayan başa çıkma tutumlarından davranışsal ve zihinsel boş verme puanları daha yüksek bulunmuştur.

Literatür çalışmalarından elde edilen bu bulgulara göre genellikle kadınların duygu ve problem odaklı, erkeklerin ise işlevsel olmayan ve problem odaklı başa çıkma tutumlarını kullandıkları saptanmıştır. Bu bulguların sonucunda cinsiyete göre anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak, bu çalışmaların tezimizin hipotezi ile hem uyumlu, hem de uyumsuz olduğu düşünülebilir.

Hipotez 20: *Medeni duruma göre COPE ölçeği alt boyutları Azeri toplumu bireyleri ile Türk toplumu bireyleri arasında farklılık gösterir.*

Medeni durum açısından Azeri ve Türk toplumunda COPE ölçeği alt boyutları arasında farklar incelendiğinde, Azeri toplumunda bekarlara göre evli bireylerde problem odaklı başa çıkma tutumlarından aktif başa çıkma, diğer mesguliyetleri bastırma, plan yapma ve duygu odaklı başa çıkma tutumlarından ise dini olarak başa çıkma alt boyut puanlarının, Türk toplumunda ise evli bireylerde problem odaklı başa çıkma tutumlarından aktif başa çıkma, duygu odaklı başa çıkma tutumlarından ise pozitif yeniden yorumlama ve gelişme alt boyut puanlarının, bekarlarda ise işlevsel olmayan başa çıkma tutumlarından madde kullanımı alt boyut puanlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu bulguların sonucu hipotezimizi destekleyen niteliktedir (Tablo 21 ve Tablo 22).

Erkmen ve Çetin'in beden eğitimi öğretmenleri üzerinde yaptıkları çalışmada, bekarların evlilere göre stresle başa çıkma tutumları alt boyutundan dine sığınma alt boyutunu daha çok kullandıklarını tespit etmişler.

Yapılan diğer bir çalışmada, öğretmenlerin medeni durumlarına göre stresle başa çıkma alt ölçekleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Bozkurt 2004'ten aktaran Erkmen ve Çetin, 2008).

Ülker'in (2016) hastanedeki çalışanlar üzerinde yaptığı çalışmada, stresle başa çıkma tarzları ölçeği alt boyutları arasında medeni durum açısından anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Medeni durum açısından yapılan literatür çalışmalarının tezimizin konusunu tamamen kapsamamasına rağmen içeriğine yakın olması, bu çalışmaların tezimizin bulguları ile uyumlu olmayıp hipotezimizi desteklemediği düşünülebilir.

Hipotez 21: *Öğrenim düzeyine göre COPE ölçeği alt boyutları Azeri toplumu bireyleri ile Türk toplumu bireyleri arasında farklılık gösterir.*

Azeri ve Türk toplumunda öğrenim durumuna göre COPE ölçeği alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunup bulunmadığı analiz edilmiştir. Azeri toplumunda öğrenim düzeyine göre anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiş ve lise mezunu bireylerde üniversite mezunu bireylere göre duygu odaklı başa çıkma tutumlarından duygusal sosyal destek kullanımı alt boyut puanlarının ve işlevsel olmayan başa çıkma tutumlarından ise davranışsal olarak boş verme alt boyut puanlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Türk toplumu katılımcılarında ise öğrenim düzeyine göre COPE ölçeği alt boyut puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu da Türk toplumundaki lise mezunu veya üniversite mezunu bireylerin stresli bir durumla veya sorunla karşılaştıklarında aynı düzeyde başa çıkma yöntemlerini kullandıklarını gösteriyor. Bu bulgular araştırmanın hipotezini desteklemektedir (Tablo 23 ve Tablo 24).

Shirazi ve arkadaşlarının başa çıkma tutumları ile ilgili çalışmasında, Hindistanın Aligarh İslam Üniversitesindeki öğrencilerin İranın Sistan ve Baluchestan Üniversitelerindeki öğrencilere göre başa çıkma tutumlarından hem problem odaklı, hem duygu odaklı, hem de işlevsel olmayan başa çıkma tutumlarını kullandıkları ve anlamlı düzeyde daha yüksek puan elde ettikleri tespit edilmiştir.

Yapılan diğer bir çalışmada, İngilterenin lisansüstü tıp öğrencileri ile lisans öğrencileri arasında stres düzeyleri ile başa çıkma stilleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Lisansüstü öğrencilerin daha çok problem odaklı başa çıkma tutumlarını, duygu odaklı başa çıkma tutumlarından ise pozitif yeniden yorumlama ve gelişme başa çıkma tutumlarını ve bundan ilave stresle mücadele için alkol veya madde kullandıkları bulunmuştur. Lisans öğrencilerinin ise daha çok dini olarak başa çıkma tutumunu kullandıkları saptanmıştır.

Literatürde konu ile alakalı çok az çalışmaların olması ve bulunan çalışmaların hipotezimizin içeriğine birebir uymamamsı, bu konu ile ilgili bulunan ilk bulgu olarak görülebilir ve literatüre katkı sağlayabilir.

Hipotez 22: *Azeri ve Türk toplumunda COPE ölçeği alt boyutları geniş ailelere göre çekirdek ailelerde daha baskın kullanıldığı görülebilir.*

Cope ölçeği puanlarının her iki toplumda aile türüne göre anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. Azeri toplumunun çekirdek ailelerinde geniş ailelere kıyasla yararlı sosyal destek kullanımı alt boyut puanının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Türk toplumunda ise geniş ailelere göre çekirdek ailelerde bireylerin daha çok aktif başa çıkma ve pozitif yeniden yorumlama ve gelişme alt boyutlarını kullandıkları tespit edilmiştir. Bu bulgulardan görüldüğü gibi her iki toplumun çekirdek ailelerinde problem odaklı başa çıkma tutumlarının, Türk toplumunda ise Azeri toplumundan farklı olarak duygu odaklı başa çıkma tutumlarının da daha sık kullanıldığı saptanmıştır. Bu bulgular tezimizin hipotezini destekleyen yöndedir (Tablo 25 ve Tablo 26).

Yapılan bir kısım çalışmalarda, Kara (2009) tarafından ataerkil geniş aile yapısının parçalanmış aile ve diğer aile yapısı alt boyutlarına sahip olan öğrencilerde dine yönelme alt boyutunda anlamlı farklılık olduğu ileri sürülmüştür. Diğer aile yapılarında ise anlamlı bir fark bulunmadığı tespit edilmiştir.

Thwalan'ın Güney Afrikada yaptığı bir çalışmada, çekirdek ve geniş ailelere sahip öğrencilerin stresle başa çıkma tutumları alt boyutlarında anlamlı farklılık olmadığı bulunmuştur. Başka bir çalışmada ise trafik polisi olan bireylerin aile türleri ile başa çıkma tutumları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Literatürde bulunan bu gibi çalışmaların farklı ülkelerde yapılması ve konumuzun içeriğine yakın olması, bu çalışmaların araştırmanın bulguları ile uyumlu olmayıp hipotezimizi doğrulamadığını gösterebilir.

Hipotez 23: *COPE ölçeği alt boyutlarının her iki toplumun erkekleri arasında daha etkin kullanıldığı görülebilir.*

Azeri toplumu erkekleri ile Türk toplumu erkeklerinin COPE ölçeği alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunup bulunmadığı incelenmiştir. Azeri toplumu erkeklerine göre Türk toplumu erkeklerinde duygusal başa çıkma tutumlarından şakaya vurma alt boyut puanının ve işlevsel olmayan başa çıkma tutumlarından ise soruna

odaklanma ve duygusal açığa vurma alt boyut puanlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Araştırmanın hipotezi bu bulguları destekleyen nitelikte değildir (Tablo 27).

Literatür çalışmalarına baktığımızda, Shirazi ve arkadaşları tarafından yapılan bir çalışmada, Hindistan erkeklerinin İran erkeklerine göre işlevsel olmayan başa çıkma tutumları alt boyut puanlarında daha yüksek sonuç gösterdikleri tespit edilmiştir.

Yapılan diğer bir çalışmada, İtalyan, İsveç ve Macar toplumundaki 17-18 yaşlı erkeklerin problem odaklı başa çıkma tutumları alt boyutlarını, Hindistan ve Yemen toplumundaki 17-18 yaşlı erkeklerin ise duygu odaklı başa çıkma tutumları alt boyutlarını kullandıkları bulunmuştur.

Literatürde bulunan çalışmalara göre farklı sonuçlar elde edilmiştir. Bu sonuçların da tezimizin bulguları ile uyumsuz olduğu düşünülebilir. Çünkü yapılan çalışmaların tezimizin konusuna birebir uymadığı görülmektedir. Bu yüzden araştırmanın bulgusu ilk bulgu olup literatüre katkı sağlayabilir.

Hipotez 24: *COPE ölçeği alt boyutlarının her iki toplumun kadınları arasında daha etkin kullanıldığı görülebilir.*

Türk toplumu kadınları ile Azeri toplumu kadınlarının COPE ölçeği alt boyutları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Türk kadınlarında Azeri kadınlarına göre işlevsel olmayan başa çıkma tutumlarından soruna odaklanma ve duyguları açığa vurma alt boyut puanlarının, problem odaklı başa çıkma tutumlarından ise yararlı sosyal destek kullanımı alt boyut puanlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Araştırmanın hipotezi bu bulgular ile uyumsuzdur (Tablo28).

Yapılan literatür çalışmalarına göre, Olah (1995) İtalyan, İsveç ve Macar toplumundaki 17-18 yaşlı kadınların problem odaklı başa çıkma tutumları alt boyutlarını, Hindistan ve Yemen toplumundaki 17-18 yaşlı kadınların ise duygu odaklı başa çıkma tutumları alt boyutlarını kullandıklarını ileri sürmüştür.

Başka bir literatür çalışmasına göre, Shirazi ve arkadaşları Hindistan kadınlarında İran kadınlarına göre işlevsel olmayan başa çıkma tutumları alt boyut puanlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu bulmuşlar.

Literatüre baktığımızda, yapılan bir takım çalışmalar farklı sonuçlar göstermektedir. Bu çalışmaların da araştırmamızın hipotezini ve sonuçlarını desteklemediği düşünülebilir.

Hipotez 25: *Azeri ve Türk toplumunda ADÖ’i alt boyutları ile COPE ölçeği alt boyutları arasında korelasyon vardır.*

Türk ve Azeri toplumunda ADÖ’i ile COPE ölçeği alt boyut puanları arasında anlamlı ilişkinin olup olmadığı Pearson Korelasyon analizi ile incelenmiştir. Her iki ölçeğin alt boyutları arasında hem pozitif, hem de negatif yönde ilişki olduğu tespit edilmiştir. Azeri toplumunda “problem çözme” alt boyutu ile “davranışsal olarak boş verme” alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yani “davranışsal olarak boş verme” alt boyutunu çok sık kullanan bireyler, “problem çözme” alt boyutu ile ilgili yüksek düzeyde aile işlev bozukluğu göstermektedir. Türk toplumunda ise “problem çözme” alt boyutu ile “madde kullanımı” alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yani Türk toplumunda “madde kullanımı” alt boyutunu çok sık kullanan bireyler, “problem çözme” alt boyutu ile ilgili yüksek düzeyde aile işlev bozukluğu göstermektedir (Tablo 29 ve Tablo 30).

Azeri toplumunda “iletişim” alt ölçek puanları ile “zihinsel boş verme”, “davranışsal olarak boş verme” ve “kabullenme” alt ölçek puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiş, Türk toplumunda ise “iletişim” alt ölçek puanları ile “pozitif yeniden yorumlama ve gelişme”, “yararlı sosyal destek kullanımı”, “aktif başa çıkma” ve “plan yapma” alt ölçek puanları arasında negatif yönde, “inkar”, “davranışsal olarak boş verme”, “madde kullanımı” alt ölçek puanları arasında ise pozitif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Sonuç olarak Azeri toplumunda, herhangi bir sorunla veya stresle baş etmek için “zihinsel boş verme”, “davranışsal olarak boş verme” ve “kabullenme” alt ölçek puanlarını sıklıkla kullanan bireylerin “iletişim” alt ölçek puanları ile ilgili yüksek düzeyde aile işlev bozukluğu gösterdiği tespit edilmiştir. Türk toplumunda ise herhangi bir sorunla veya stresle baş etmek için “pozitif yeniden yorumlama ve gelişme”, “yararlı sosyal destek kullanımı”, “aktif başa çıkma” ve “plan yapma” alt ölçek puanlarını sıklıkla kullanan bireylerin “iletişim” alt ölçek puanları ile ilgili yüksek düzeyde aile işlev bozukluğu gösterdiği, “inkar”, “davranışsal olarak boş verme”, “madde kullanımı” alt

ölçek puanlarını sık kullanan bireylerin ise “iletişim” alt ölçek puanları ile ilgili düşük düzeyde aile işlev bozukluğu gösterdiği bulunmuştur (Tablo 29 ve Tablo 30).

Azeri toplumunda “roller” alt boyutu ile “zihinsel boş verme”, “soruna odaklanma ve duyguları açığa vurma”, “davranışsal olarak boş verme”, “madde kullanımı” ve “kabullenme” alt boyutları arasında pozitif yönde korelasyon olduğu bulunmuştur. Türk toplumunda ise “roller” alt boyutu ile “davranışsal olarak boş verme” ve “madde kullanımı” alt boyutları arasında pozitif yönde korelasyon olduğu bulunmuştur. Fakat her iki toplumda, “roller” alt boyutu ile “pozitif yeniden yorumlama ve gelişme”, “aktif başa çıkma” ve “plan yapma” alt boyutları arasında negatif yönde korelasyon olduğu tespit edilmiştir (Tablo 29 ve Tablo 30).

Azeri toplumunda “duygusal tepki verebilme” alt boyut puanları arttıkça “davranışsal olarak boş verme” ve “madde kullanımı” alt boyut puanlarının da arttığı bulunmuştur. Yani bu alt boyutlar arasında pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. Azeri toplumundan farklı olarak Türk toplumunda “duygusal tepki verebilme” alt boyutu ile “pozitif yeniden yorumlama ve gelişme”, “aktif başa çıkma” ve “plan yapma” alt boyutları arasında negatif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. “Duygusal tepki verebilme” alt boyutu ile sadece “madde kullanımı” arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur (Tablo 29 ve Tablo 30).

“Gereken ilgiyi gösterme” alt boyut puanlarına göre, Azeri toplumunda bu alt boyut puanları ile “geri durma” ve “kabullenme” alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Fakat Türk toplumunda “gereken ilgiyi gösterme” alt boyut puanları ile “pozitif yeniden yorumlama ve gelişme”, “aktif başa çıkma” ve “plan yapma” alt boyut puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiş, “inkar”, “davranışsal olarak boş verme” ve “madde kullanımı” alt boyut puanları arasında ise pozitif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir (Tablo 29 ve Tablo 30).

Türk toplumuna göre Azeri toplumunda stresle veya herhangi bir sorunla baş etmek için “pozitif yeniden yorumlama ve gelişme”, “aktif başa çıkma” ve “plan yapma” alt boyut puanlarını çok sık kullanan bireylerin “davranış kontrolü” alt boyut puanları ile ilgili düşük düzeyde aile işlev bozukluğu gösterdiği, “inkar”, “davranışsal olarak boş verme” ve “madde kullanımı” alt boyut puanlarını çok sık kullanan bireylerin ise

“davranış kontrolü” alt boyut puanları ile ilgili yüksek düzeyde aile işlev bozukluğu gösterdiği saptanmıştır. Türk toplumunda ise “davranış kontrolü” alt boyutu ile “pozitif yeniden yorumlama ve gelişme” alt boyutu arasında negatif yönde, “davranışsal olarak boş verme” alt boyutu arasında ise pozitif yönde korelasyon olduğu tespit edilmiştir (Tablo 29 ve Tablo 30).

Bundan başka, her iki toplumda “genel fonksiyonlar” alt boyut puanları ile “pozitif yeniden yorumlama ve gelişme”, “aktif başa çıkma” ve “plan yapma” alt boyut puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Fakat “davranışsal olarak boş verme” ve “madde kullanımı” alt boyut puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Ayrıca Azeri toplumundan farklı olarak Türk toplumunda “genel fonksiyonlar” alt boyutu ile “inkar” alt boyutu arasında da pozitif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir (Tablo 29 ve Tablo 30).

Yapılan literatür çalışmasında, F-COPES ölçeği ile ADÖ’i arasındaki korelasyonda, F-COPES ölçeğinin “yeniden çerçeveleme” alt ölçeği ile ADÖ’nin “problem çözme” ve “gereken ilgiyi gösterme” alt ölçekleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yani “yeniden çerçeveleme” alt ölçeğini sıklıkla kullanan bireyler “problem çözme” ve “gereken ilgiyi gösterme” alt ölçekleri ile ilgili düşük düzeyde aile işlev bozukluğu göstermektedir. Aynı şekilde, “pasif değerlendirme” alt ölçeği ile “duygusal tepki verebilme” alt ölçeği arasında pozitif yönde korelasyon olduğu tespit edilmiştir. Yani “pasif değerlendirme” alt ölçeğini sıklıkla kullanan bireyler “duygusal tepki verebilme” alt ölçeği ile ilgili yüksek düzeyde aile işlev bozukluğu göstermektedir.

Literatür çalışmalarına baktığımızda, bu bulgu ile ilgili çalışmalar kısıtlı olmakta, hatta konu ile birebir uymayan sadece bu konunun içeriğine çok az benzer çalışmalar bulunmaktadır. Bu yüzden araştırmadan elde edilen bu bulgular ilk bulgular olup literatüre katkı sağlayabilir.

ALTINCI BÖLÜM - SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. SONUÇ

Araştırmada Azeri ve Türk toplumunun aile yapısı ile başa çıkma tutumları arasındaki ilişki yaş, cinsiyet, medeni durum, öğrenim düzeyi ve aile türü açısından incelenmiş ve her iki ülkede aile yapısı ile başa çıkma tutumları arasında anlamlı ilişkinin olup olmadığı analiz edilmiştir.

Her iki topluma göre çıkan sonuçlar bunlardır;

1. Azeri ve Türk toplumunun aile yapısında hem sağlıklı, hem de sağlıksız aile işlevlerinin olduğu bulunmuştur. Her iki toplumda bireylerin aile üyeleri arasında birbirilerine gereken ilgiyi, bakımı, sevgiyi göstermekte (gereken ilgiyi gösterme alt boyutu), maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılamakta yani üyelerin kendi sorumluluklarını yerine getirmekte (roller alt boyutu), aile kurallarını ve sınırlarını belirlemekte (davranış kontrolü alt boyutu) sağlıksız aile işlevi gösterdikleri tespit edilmiştir. Lakin Azeri toplumunda Türk toplumundan farklı olarak bireylerin aile üyeleri arasında iletişim kurmakta, problem çözmekte ve her türlü uyaran (neşe, sevgi, kızgınlık, mutluluk, üzüntü, korku gibi) karşısında en uygun tepkiyi göstermekte (duygusal tepki verebilme alt boyutu) de sağlıksız aile işlevi gösterdikleri bulunmuş, sadece genel işlevleri yerine getirmekte (genel fonksiyonlar alt boyutu) sağlıklı aile işlevi gösterdikleri tespit edilmiştir. Türk toplumunda ise diğer aile işlevlerinde sağlıklı aile işlevi gösterdikleri bulunmuştur.

2. Demografik değişkenler açısından baktığımızda, Azeri toplumunda ADÖ'yi alt boyutlarından problem çözme, iletişim ve genel fonksiyonlar alt boyutu baskınken, Türk toplumunda ise gereken ilgiyi gösterme ve davranış kontrolü alt boyutları daha baskındır. Sonuç olarak her iki toplumun katılımcıları ailelerini daha az sağlıklı olarak değerlendirmişler.

3. Azeri ve Türk toplumunda yaşın aile işlevleri üzerinde etkili olmadığı bulunmuştur.

4. Azeri ve Türk toplumunda cinsiyetin aile işlevleri üzerinde etkili olduğu bulunmuş ve her iki toplumda erkekler arasında ADÖ'yi alt boyutlarının daha baskın olduğu tespit edilmiştir. Azeri toplumunda duygusal tepki verebilme, davranış kontrolü

ve genel fonksiyonlar alt boyutu yaygınken, Türk toplumunda ise iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme ve genel fonksiyonlar alt boyutu daha yaygın olduğu bulunmuştur.

5. Türk toplumunda medeni durum ve aile türünün aile işlevleri üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Medeni duruma göre, bekar bireylerde problem çözme, duygusal tepki verebilme ve genel fonksiyonlar aile işlevleri daha baskın olarak sonuçlanmıştır. Aile türüne göre ise geniş ailelerde sadece iletişim aile işlevi daha yaygın olarak değerlendirilmiştir.

6. Öğrenim düzeyine göre, Azeri toplumunda lise ve üniversite düzeyinde öğrenim gören bireylerde roller ve gereken ilgiyi gösterme alt boyutunun daha yaygın olduğu bulunmuştur. Diğer alt boyutların ise sadece lise düzeyinde öğrenim gören bireylerde yaygın olduğu tespit edilmiştir.

7. Azeri ve Türk erkekleri arasındaki bulgulara göre, Azeri erkekleri problem çözme, iletişim ve genel fonksiyonlar alt boyutlarında sağlıklı aile işlevi gösterirken, Türk erkekleri sadece gereken ilgiyi gösterme alt boyutunda sağlıklı aile işlevi göstermiştir.

8. Azeri ve Türk kadınları arasındaki farklar incelendiğinde, Azeri kadınlarına göre aile üyelerinin iletişim kurmakta ve genel işlevleri yerine getirmekte sorun yaşadıkları, Türk kadınlarına göre ise aile üyelerinin sadece aile kurallarını ve sınırlarını belirlemekte sorun yaşadıkları bulunmuştur.

9. Her iki toplumda bireylerin herhangi bir sorunla veya stresle karşılaştıklarında farklı başa çıkma tutumlarını kullandıkları saptanmıştır. Azeri toplumundaki bireyler duygu ve problem odaklı başa çıkma tutumlarını kullanırken, Türk toplumundaki bireyler duygu odaklı, problem odaklı ve işlevsel olmayan başa çıkma tutumlarını kullanmaktadırlar.

10. Demografik değişkenlere göre Türk toplumundaki bireylerin Azeri toplumundaki bireylere göre hem problem, hem duygu, hem de işlevsel olmayan başa çıkma tutumlarını kullandıkları tespit edilmiştir. Problem odaklı başa çıkma tutumlarından “geri durma” alt boyutunun, duygu odaklı başa çıkma tutumlarından

“duygusal sosyal destek kullanımı” ve “dini olarak başa çıkma” alt boyutlarının ve işlevsel olmayan başa çıkma tutumlarından ise “zihinsel boş verme” ve “soruna odaklanma ve duyguları açığa vurma” alt boyutlarının daha baskın olduğu bulunmuştur.

11. Azeri toplumunda yaşın başa çıkma tutumları üzerinde etkili olduğu saptanmıştır ve bu toplumda bireylerin herhangi bir sorunla ve stresle karşılaştıklarında problem ve duygu odaklı başa çıkma tutumlarını kullandıkları tespit edilmiştir.

12. Cinsiyete göre Azeri toplumu kadınlarının duygu odaklı, Türk toplumu kadınlarının ise problem odaklı, duygu odaklı ve işlevsel olmayan başa çıkma tutumlarını kullandıkları sonucuna varılmıştır. Fakat her iki toplumda erkeklerin sadece işlevsel olmayan başa çıkma tutumlarını kullandıkları sonucuna varılmıştır.

13. Her iki toplumda medeni durum açısından evli bireylerde problem ve duygu odaklı başa çıkma tutumlarının baskın olduğu saptanmış, fakat Türk toplumunda bekarların işlevsel olmayan başa çıkma tutumlarını kullandıkları tespit edilmiştir.

14. Azeri toplumunda öğrenim düzeyinin başa çıkma tutumları üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Bu toplumda, lise düzeyinde öğrenim gören bireylerin hem duygu odaklı, hem de işlevsel olmayan başa çıkma tutumlarını kullandıkları sonucuna varılmıştır.

15. Aile türüne göre her iki toplumun çekirdek ailelerinde problem odaklı başa çıkma tutumlarının yaygın olduğu bulunmuştur. Ayrıca Türk toplumunun çekirdek ailelerinde bireylerin duygu odaklı başa çıkma tutumlarını kullandıkları da tespit edilmiştir.

16. Azeri ve Türk erkekleri arasındaki farklar incelendiğinde, Türk erkeklerinin herhangi bir sorunla veya stresle karşılaştıklarında duygu odaklı ve işlevsel olmayan başa çıkma tutumlarını kullandıkları bulunmuştur.

17. Azeri ve Türk kadınları arasındaki bulgulara göre, Türk kadınlarında problem odaklı ve işlevsel olmayan başa çıkma tutumlarının daha baskın olduğu saptanmıştır.

18. Her iki toplumda ADÖ’i ile COPE ölçeği alt boyutları karşılaştırılmış ve aralarında hem pozitif, hem de negatif yönde korelasyon olduğu tespit edilmiştir. Azeri

ve Türk toplumunda ADÖ'nin “problem çözme”, “iletişim”, “roller”, “duygusal tepki verebilme”, “davranış kontrolü” ve “genel fonksiyonlar” alt boyutları ile COPE ölçeğinin işlevsel olmayan başa çıkma tutumları arasında pozitif yönde korelasyon olduğu bulunmuştur. Fakat Azeri toplumunda “roller” ve “iletişim” alt boyutları ile duygu odaklı başa çıkma tutumları arasında, “gereken ilgiyi gösterme” alt boyutu ile problem ve duygu odaklı başa çıkma tutumları arasında da pozitif yönde ilişki tespit edilmiştir.

Azeri toplumunda Türk toplumuna göre “davranış kontrolü” alt boyutu ile problem ve duygu odaklı başa çıkma tutumları arasında, Türk toplumunda ise “davranış kontrolü” alt boyutu ile sadece duygu odaklı başa çıkma tutumları arasında negatif yönde korelasyon olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, Türk toplumunda COPE ölçeği alt boyutlarından problem ve duygu odaklı başa çıkma tutumlarını sıklıkla kullanan bireylerin “iletişim”, “duygusal tepki verebilme” ve “gereken ilgiyi gösterme” alt boyutları ile ilgili sağlıklı aile işlevleri gösterdikleri sonucuna varılmıştır. Bundan başka, her iki toplumda “roller” ve “genel fonksiyonlar” alt boyutları ile problem ve duygu odaklı başa çıkma tutumları arasında negatif yönde korelasyon olduğu tespit edilmiştir.

6.2. KISITLILIKLAR VE ÖNERİLER

1. Bu araştırmanın Türk toplumunda daha çok 25 yaş altı bireyler arasında, Azeri toplumunda ise hem genç, hem de orta yaşlı nesil arasında yapılması, verilerin değerlendirilmesi açısından bir kısıtlılık oluşturmaktadır. Bu dengeyi sağlayarak daha iyi sonuçlar elde edilebilir.

2. Araştırma Türk toplumunda daha çok üniversite öğrencileri arasında yapılmıştır. Araştırmanın İstanbul dahilinde yapılması önerilmektedir.

3. Araştırmanın Üsküdar Üniversitesi öğrencileri arasında yapılmış olması gelir düzeyi iyi olan bireyler arasında yapıldığını göstermektedir. Bu araştırma farklı gelir düzeyine sahip bireyler arasında yapılabilir.

4. Araştırmanın örneklemini 100 Türk ve 100 Azeri katılımcılarından oluşmaktadır. Türk toplumunun farklı toplumlarla karşılaştırılması ve bu sayının artması halinde kapsamlı sonuçlar elde edilebilir.

5. Bu araştırma Bakü ve İstanbulda yapılmıştır. Bu iki ÷lke k÷ltür açısından birbirilerine yakın oldukları için bu çalışma farklı k÷ltürlerde ve bu k÷ltürlerin farklı bölgelerinde yapılabilir.

KAYNAKÇA

Abalı, O., Durukan M., Güdek, K., Tüzün, Ü.D. (2006). Aile Değerlendirme Ölçeğinin (ADÖ) Çocuk Psikiyatrisindeki Uygulaması ve Değerlendirilmesi. Türk Aile Hekimliği Dergisi, 10(3), 108-110.

Acartürk, B.A. (2016). 5 faktör kişilik özellikleri ile bireycilik ve toplulukçuluk arasındaki ilişkinin incelenmesi: dernek çalışma grupları üyeleri üzerinde bir araştırma. 1-9, İstanbul.

Ağargün, M.Y., Beşiroğlu, L., Kıran, Ü.K., Özer, Ö.A. & Kara, H. (2005). COPE (Başa Çıkma Tutumlarını Değerlendirme Ölçeği): Psikometrik Özelliklere İlişkin Bir Ön Çalışma. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 6, 221-226.

Aktosun, Y.Y. (2015). Çalışan evli kadınların uyum düzeyleri ile çatışma çözüm stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. 5-13, İstanbul.

Ankara Psikoloji Merkezi, (2013). Aile İçi İlişkiler. Ankara.

Arsıanoğlu, İ. (2000). Kültür ve Medeniyet Kavramları.
(<http://w3.gazi.edu.tr/~iarslan/kulturvemedeniyet.pdf>)

Atri, S.B., Rahmani, A., Sheikhnejhad, L. (2014). Access Family Functioning and Related Factors from the Viewpoints of Male Cancer Patients. Journal of caring sciences, 3(2), 113-119.

Azmoude, E., Tafazoli, M., & Parnan, A. (2016). Assessment of Family Functioning and Its Relationship to Quality of Life in Diabetic and Non- Diabetic Women. Journal of Car- ing Sciences, 5 (3), 231-239. DOI: [10.15171/jcs.2016.025](https://doi.org/10.15171/jcs.2016.025)

Bahar, İ. H. (2009). Sosyoloji. USAK Yayınları, Ankara.

Balcı, A. (2014). Çalışanlarda Stres Kaynakları, Stresle Başa Çıkma Yöntemleri ve Sağlık Sektörü. İstanbul.

Bayar, H. (2016). Anne-Baba ve Çocuk İlişkisi.
(<https://psikodanisman.com/anne-baba-ve-cocuk-iliskisi>)

Bayer, A. (2013). Değişen Toplumsal Yapıda Aile. Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 4 (8).

Bekman, S., Koç, A. A. (2013). İnsan Gelişimi, Aile ve Kültür: Farklı Bakış Açılıarı. İstanbul: Koç Üniversitesi.

Bolat, Y. E. (2014). Ailenin Tanımı ve Önemi.

(<http://yaslihasta.com/index.php/anne-baba-egitimleri/297-ailenin-tanimi-ve-onemi.html>)

Bulut, I. (1993). Ruh Hastalığının Aile İşlevlerine Etkisi. T.C. Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı, Ankara.

Büyüköztürk, Ş. (2011). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı, 14. Baskı, PEGEM Akademi, Ankara.

Carver, C.S., Scheier, M.F., & Weintraub, J.K. (1989). Assessing Coping Strategies: A Theoretically Based Approach. J Pers Soc Psychol, 56, 267-283.

Çelik, S. B. (2007). Family Function Levels of Turkish Fathers with Children Aged Between 0-6. Social Behavior and Personality, 35(4), 429-442.

<http://dx.doi.org/10.2224/sbp.2007.35.4.429>

D'Zurilla, J. T., Maydeu-Olivares, A., & Kant, L. G. (1998). Age and Gender Differences in Social Problem-Solving Ability. Personality and Individual Differences, 25, 241-252.

Ekici, F. Y. (2014). Türk Aile Yapısının Değişim ve Dönüşümü ve Bu Değişim ve Dönüşüme Etki Eden Unsurların Değerlendirilmesi. The Journal of Academic Social Science Studies, 30, 209-224. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2594>

Erdem, M., Çelik, C., Doruk, A., & Özgen, F. (2008). Yaygın anksiyete bozukluğunda başa çıkma tutumları. Anatolian Journal of Clinical Investigation, 2(3), 101-05.

Evirgen, N. (2010). Aile İçi Örüntülerin Çocukların Algıları Açısından İncelenmesi. Ankara:

Erkenekli, M. (2013). Toplumsal Kültür Araştırmaları İçin Değer Merkezli Bütünleşik Bir Kültür Modeli Önerisi. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 12(1), 147-172. Ankara Üniversitesi.

Erkmen, N., & Çetin, Ç. M. (2008). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Stresle Başa Çıkma Tarzlarının Bazı Değişkenlerle İlişkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19.

Georgiades, K., Boyle, H. M., Jenkins, M. J., Sanford, M., & Lipman, E. (2008). A Multilevel Analysis of Whole Family Functioning Using the McMaster Family Assessment Device. *Journal of Family Psychology*, 22 (3), 344-354.

Göç, M. (2006). Ailelerin Psiko-Sosyal Sorunları ve Aile Danışma Merkezinden Yararlanma Eğilimleri. Ankara.

Gökgöz, H. (2013). Stresin Çalışanların Performansı Üzerine Etkisi: Öğretim Elemanları Üzerine Bir Araştırma. Edirne.

Günindi, Y., Şahin, T. F., & Demircioğlu, H. (2012). Functions of the Family: Family Structure and Place of Residence. *Energy Education Science and Technology Part B: Social and Educational Studies*, 4 (1), 549-556.

Hakkı, İ. (2014). Türk kültüründen kaynaklanan yönetim özelliklerinin klasik, neo-klasik ve modern yönetim yaklaşımları ile karşılaştırması.4-5, İstanbul.

Herz, L., & Gullone, E. (1999). The relationship between self-esteem and parenting style: A cross-cultural comparison of Australian and Vietnamese Australian adolescents. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 30, 742-761.

Işıloğlu, B. (2006). Anksiyete ve Depresyon Tanısı İle İzlenen Evli Kadınlarda Aile İçi Şiddetin Sosyodemografik Faktörler, Çift Uyumu ve Hastalıkla İlişkisi. İstanbul.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1977). İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş. İstanbul.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2017). Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi: Kültürel Psikolojide Kuram ve Uygulamalar. İstanbul: Koç Üniversitesi.

Kara, D. (2009). Eğitim-Öğretim Yaşantısında Stres Yaratan Faktörler ve Aile Özelliklerine Göre Öğrencilerin Stresle Başa Çıkma Davranışlarının İncelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 22, 239-253.

Karakışla, E. (2009). Kültür Yönetim İlişkileri Bağlamında Örgütsel Değişim Sürecine Örgütsel Kültürün Yönetimsel Etkinlik Açısından Etkisi. Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi.

Kaya, Y., Derince, D., Açıkgöz, A., & Baydemir, C. (2015). Hemşirelik Öğrencilerinde Başa Çıkma Tutumları. Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 5 (3), 30-38.

Keitner, I. G., Ryan, E. C., Fodor, J., Miller, W. I., Epstein, B. N., & Bishop, S. D. (1990). A Cross-Cultural Study of Family Functioning. Contemporary Family Therapy, 12 (5).

Keitner, I. G., Ryan, E. C., Fodor, J., Miller, W. I., Epstein, B. N., & Bishop, S. D. (1991). A Cross-Cultural Study of Major Depression and Family Functioning. The Canadian Journal of Psychiatry.

Kılıç, M., & Kabasakal, T. Z. (2015). The Relationship Between Family Functioning and Psychological Symptomatology in Married Couples. The Online Journal of Counseling and Education, 4 (2). 68-80.

Kırmızıgül, P. (2016). Anne Baba ve Çocuk İlişkisi.
(<https://www.asilokullari.com/blog/aile/anne-baba-ve-cocuk-iliskisi>)

Korkmaz, A. (2009). İnşaat Sektöründe Lisans Eğitimi ve Sonrasında Mesleki Kültürlerin Karşılaştırılması. Adana: Çukurova Üniversitesi.

Könezoğlu, B. (2006). Aile ve Ailenin Korunması. Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı, (2011). Aile Yapısı. Ankara.

Minaslı, V. A. (2012). Örgüt Kültürü ve Örgütsel Yabancılaşma Arasındaki İlişki: Konuyla İlgili Bir Araştırma. Edirne: Trakya Üniversitesi.

Monteiro, M. N., Balogun, K. S., & Oratile, N. K. (2014). Managing Stress: The Influence of Gender, Age and Emotion Regulation on Coping Among University Students In Botswana, *International Journal of Adolescence and Youth*, 19(2), 153-173, DOI:10.1080/02673843.2014.908784

Nişancı, N. Z. (2012). Toplumsal Kültür-Örgüt Kültürü İlişkisi ve Yönetim Üzerine Yansımaları. *Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(1), İzmir: Batman Üniversitesi.

Nural, Y., Gökçe, S., İnce, A., Bereketoğlu, M., & Tarihçi, İ. (2013). Aile İçi İletişim. (<http://sosyalcalisma.com/aile-ici-iletisim>)

Ocak, M., & Güler, M. (2013). A Tipi Kişilik ve Başa Çıkma Yöntemlerinin Stresle İlişkisi: Türk ve Bosnalı Öğrenciler Arasında Karşılaştırmalı Bir Araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (8), 135-147.

Olah, A. (1995). Coping Strategies Among Adolescents: A Cross Cultural Study. *Journal of Adolescence*, 18(4), 491-512. <https://doi.org/10.1006/jado.1995.1035>

Özen, Ö. H. (2011). Üniversite ve Devlet Hastanelerinde Çalışan Hemşirelerin Stres Düzeylerinin Karşılaştırılması: Zonguldak Örneği. *Zonguldak*.

Palabıyıkoglu, R., Azizoğlu, S., Özayar, H., & Ercan, A. (1993). İntihar Girişimlerinde Blunanların Aile İşlevlerinin Değerlendirilmesi. XXVII Ulusal Psikiyatri Kongresinde Bildiri, 7(1), Ankara.

(<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/21/64/600.pdf>)

Parmaksız, İ. (2011). Öğretmen Adaylarının Benlik Saygısı Düzeylerine Göre İyimserlik ve Stresle Başa Çıkma Tutumlarının İncelenmesi. *Konya*.

Sabuncu, Y., Emre, C., & Karasu, K. (2006). Yurttaşlık ve Çevre Bilgisi. *Eskişehir*.

Sawyer, G. M., Sarris, A., Baghurst, A. P., Cross, G. D., & Kalucy, S. R. (1988). Family Assessment Device: Reports from Mothers, Fathers, and Adolescents in Community and Clinic Families. *Journal of Marital and Family Therapy*, 14 (3), 287-296.

Seiffge-Krenke, I., & Shulman, S. (1990). Coping style in adolescence: A cross-cultural study. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 21, 351-377.

- Shirazi, M., Khan, M. A, Khan, R. A. (2011). Coping Strategies: A cross-cultural study. *Romanian Journal of Psychology, Psychotherapy and Neuroscience*, 1(2), 284-302.
- Soderstrom, M., Dolbier, C., Leiferman, J., & Steinhardt, M. (2000). The relationship of hardiness, coping strategies, and perceived stress to symptoms of illness. *Journal of Behavioral Medicine*, 23(3), 311-28.
- Sussman, M.B., Steinmetz, S.K., Peterson, G.W. (1999). *Handbook of Marriage and the Family*. New York.
- Stanescu, F. D., & Romer, G. (2011). Family Functioning and Adolescents' Psychological Well-Being in Families with a TBI Parent. *Psychology*, 2 (7), 681-686.
- Şahin, S., & Aral, N. (2012). Aile İçi İletişim. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1 (3), 55-66.
- Taşan, B. (2014). 0-6 Yaş Grubu Çocuğu Olan Çalışan Annelerin Aile İçinde Karşılaştıkları Güçlükler ve Bu Güçlüklerle Başa Çıkma Yolları. İstanbul.
- Tezcan, M. (1987). *Kültür ve Kişilik*. Bilim Yayınevi, Ankara.
- Tüter, Ö. G. (2011). *Stres: Savaş ya da Kaç*. Doku Bireysel ve Kurumsal Danışmanlık Merkezi, İstanbul.
- Uygun, Z. (2011). *Örgüt Kültürünün Kadın Çalışanların Kariyer Gelişimleri Üzerine Etkisi*. Konya
- Ülker, N. (2016). Hastanede Çalışanların Stres ve Yönetimi. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (2).
- Wang, J., & Zhao, X. (2012). Family Functioning and Social Support for Older Patients with Depression in An Urban Area of Shanghai, China. *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 55 (3), 574-579. <https://doi.org/10.1016/j.archger.2012.06.011>
- Yılmaz, V. (2012). Stresin Bireysel Performans Üzerine Etkileri: Özel Bir Mobilya Fabrikasında Çalışan Personel Üzerinde Çalışma. Ankara.
- Yolcuoğlu, İ. G. (2014). *Stres Yönetiminde Uсталık*. İstanbul: Nar.

Yurtçu, E. (2013). Stres Nedir ve Belirtileri Nelerdir.

(<http://www.hastaliktavesaglikta.com/stres-nedir-ve-belirtileri-nelerdir.html>)

Zvauya, R., Oyebode, F., Day, E. J., Thomas, C. P., & Jones, L. A. (2017). A Comparison of Stress Levels, Coping Styles and Psychological Morbidity Between Graduate-Entry and Traditional Undergraduate Medical Students During the First 2 Years at A UK Medical School. *Zvauya et al. BMC Res Notes*, 10 (93), DOI: 10.1186/s13104-017-2395-1

EKLER

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu

1. İsim:

2. Soyisim:

3. Yaş:

4. Cinsiyetiniz?

a). Kadın b). Erkek

5. Medeni Durumunuz?

a). Evli b). Bekar

6. Eğitim düzeyiniz?

a). İlköğretim c). Yüksekokul ve ya üniversite

b). Lise d). Diğer, ise belirtiniz

7. Mesleğiniz:

8. Ailede kaç kişisiniz ve kimlerdir:

9. Fiziksel hastalığınız var mı?

a). Var, ise belirtiniz b). Yok

10. Ruhsal hastalığınız var mı?

a). Var, ise belirtiniz b). Yok

11. Alkol ve ya madde kullanıyor musunuz?

a). Evet b). Hayır

12. Sigara kullanıyor musunuz?

a). Evet b). Hayır

Ek 2. Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ)

AİLE DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

AÇIKLAMA: İlişikte aileler hakkında 60 cümle bulunmaktadır. Lütfen her cümleyi dikkatlice okuduktan sonra, sizin ailenize ne derecede uyduğuna karar veriniz. **Önemli olan, sizin ailenizi nasıl gördüğünüzdür.**

Her cümle için 4 seçenek söz konusudur. Size uygun seçeneğe **(X)** işareti koyunuz. **Her cümle için uzun, uzun düşünmeyiniz.** Mümkün olduğu kadar **çabuk ve samimi cevaplar** veriniz. **Kararsızlığa düşerseniz, ilk aklınıza gelen doğrultusunda hareket ediniz.** Lütfen her cümleyi cevapladığınızdan emin olunuz.

CÜMLELER:		Ay- nen Katılı- yorum	Büyük Ölçüde Katılı- yorum	Biraz Katılı- yorum	Hiç Katıl- mıyo- rum
1.	Ailece ev dışında program yapmada güçlük çekeriz, çünkü aramızda fikir birliği sağlayamayız.	()	()	()	()
2.	Günlük hayatımızdaki sorunların (problemlerin) hemen hepsini aile içinde hallederiz.	()	()	()	()
3.	Evde biri üzgün ise, diğer aile üyeleri bunun nedenlerini bilir.	()	()	()	()
4.	Bizim evde, kişiler verilen her görevi düzenli bir şekilde yerine getirmezler.	()	()	()	()
5.	Evde birinin başı derde girdiğinde, diğerleri de bunu kendilerine fazlasıyla dert ederler.	()	()	()	()
6.	Bir sıkıntı ve üzüntü ile karşılaştığımızda, birbirimize destek oluruz.	()	()	()	()
7.	Ailemizde acil bir durum olsa, şaşırıp kalırız.	()	()	()	()

8.	Bazen evde ihtiyacımız olan şeylerin bittiğinin farkına varmayız.	()	()	()	()
9.	Birbirimize karşı olan sevgi, şefkat gibi duygularımızı açığa vurmaktan kaçınırız.	()	()	()	()
10.	Gerektiğinde aile üyelerine görevlerini hatırlatır, kendilerine düşen işi yapmalarını sağlarız.	()	()	()	()
11.	Evde dertlerimizi üzüntülerimizi birbirimize söylemeyiz.	()	()	()	()
12.	Sorunlarımızın çözümünde genellikle ailece aldığımız kararları uygularız.	()	()	()	()
13.	Bizim evdekiler, ancak onların hoşuna giden şeyler söylediğimizde bizi dinlerler.	()	()	()	()
14.	Bizim evde bir kişinin söylediklerinden ne hissettiğini anlamak pek kolay değildir.	()	()	()	()
15.	Ailemizde eşit bir görev dağılımı yoktur.	()	()	()	()
16.	Ailemizin üyeleri, birbirlerine hoşgörülü davranırlar.	()	()	()	()
17.	Evde herkes başına buyruktur.	()	()	()	()
18.	Bizim evde herkes, söylemek istediklerini üstü kapalı değil de doğrudan birbirlerinin yüzüne söyler.	()	()	()	()
19.	Ailede bazılarımız, duygularımızı belli etmeyiz.	()	()	()	()
20.	Acil bir durumda ne yapacağımızı biliriz.	()	()	()	()
21.	Ailecek, korkularımızı ve endişelerimizi birbirimizle tartışmaktan kaçınırız.	()	()	()	()
22.	Sevgi, şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize belli etmekte güçlük çekeriz.	()	()	()	()

23	Gelirimiz (ücret, maaş) ihtiyaçlarımızı karşılamaya yetmiyor.	()	()	()	()
24	Ailemiz, bir problemi çözdükten sonra, bu çözümün işe yarayıp yaramadığını tartışır.	()	()	()	()
25	Bizim ailede herkes kendini düşünür.	()	()	()	()
26	Duygularımızı birbirimize açıkça söyleyebiliriz.	()	()	()	()
CÜMLELER:		Ay- nen Katılı- yorum	Büyük Ölçüde Katılı- yorum	Biraz Katılı- yorum	Hiç Katıl- mıyo- rum
27	Evimizde banyo ve tuvalet bir türlü temiz durmaz.	()	()	()	()
28	Aile içinde birbirimize sevgimizi göstermeyiz.	()	()	()	()
29	Evde herkes her istediğini birbirinin yüzüne söyleyebilir.	()	()	()	()
30	Ailemizde, her birimizin belirli görev ve sorumlulukları vardır.	()	()	()	()
31	Aile içinde genellikle birbirimizle pek iyi geçinemeyiz.	()	()	()	()
32	Ailemizde sert-kötü davranışlar ancak belli durumlarda gösterilir.	()	()	()	()
33	Ancak hepimizi ilgilendiren bir durum olduğu zaman birbirimizin işine karışırız.	()	()	()	()
34	Aile içinde birbirimizle ilgilenmeye pek zaman bulamıyoruz.	()	()	()	()
35	Evde genellikle söylediklerimizle, söylemek istediklerimiz birbirinden farklıdır.	()	()	()	()

36	Aile içinde birbirimize hoşgörülü davranırız	()	()	()	()
37	Evde birbirimize, ancak sonunda kişisel bir yarar sağlayacak ilgi gösteririz.	()	()	()	()
38	Ailemizde bir dert varsa, kendi içimizde hallederiz.	()	()	()	()
39	Ailemizde sevgi ve şefkat gibi güzel duygular ikinci plandadır.	()	()	()	()
40	Ev işlerinin kimler tarafından yapılacağını hep birlikte konuşarak kararlaştırırız.	()	()	()	()
41	Ailemizde herhangi bir şeye karar vermek her zaman sorun olur.	()	()	()	()
42	Bizim evdekiler sadece bir çıkarları olduğu zaman birbirlerine ilgi gösterir.	()	()	()	()
43	Evde birbirimize karşı açık sözlüyüzdür.	()	()	()	()
44	Ailemizde hiçbir kural yoktur.	()	()	()	()
45	Evde birinden bir şey yapması istendiğinde mutlaka takip edilmesi ve kendisine hatırlatılması gerekir.	()	()	()	()
46	Aile içinde, herhangi bir sorunun (problemin) nasıl çözüleceği hakkında kolayca karar verebiliriz.	()	()	()	()
47	Evde kurallara uyulmadığı zaman ne olacağını bilmeyiz.	()	()	()	()
48	Bizim evde aklınıza gelen her şey olabilir.	()	()	()	()
49	Sevgi, şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize ifade edebiliriz.	()	()	()	()

50	Ailede her türlü problemin üstesinden gelebiliriz.	()	()	()	()
51	Evde birbirimizle pek iyi geçinemeyiz.	()	()	()	()
52	Sinirlenince birbirimize küseriz.	()	()	()	()
53	Ailede bize verilen görevler pek hoşumuza gitmez çünkü genellikle umduğumuz görevler verilmez.	()	()	()	()
54	Kötü bir niyetle olmasa da evde birbirimizin hayatına çok karışıyoruz.	()	()	()	()
55	Ailemizde kişiler herhangi bir tehlike karşısında (yangın, kaza gibi) ne yapacaklarını bilirler, çünkü böyle durumlarda ne yapılacağı aramızda konuşulmuş ve belirlenmiştir.	()	()	()	()
56	Aile içinde birbirimize güveniriz.	()	()	()	()
57	Ağlamak istediğimizde, birbirimizden çekinmeden rahatlıkla ağlayabiliriz.	()	()	()	()
58	İşimize (okulumuza) yetişmekte güçlük çekiyoruz.	()	()	()	()
59	Aile içinde birisi, hoşlanmadığımız bir şey yaptığında ona bunu açıkça söyleriz.	()	()	()	()
60	Problemimizi çözmek için ailecek çeşitli yollar bulmaya çalışırız.	()	()	()	()

Ek 3. COPE

COPE

Bu ölçek yardımıyla insanların günlük yaşamlarında güç veya bunaltı verici olaylarla ya da sorunlarla karşılaştıkları zaman nasıl tepki verdiklerini araştırmayı amaçlıyoruz. İnsanların karşılaştıkları sorunlarla baş etmelerinin çok sayıda yolu olabilir. Ancak siz seçenekleri “bir sorunla karşılaştığınızda genel olarak ne yaptığınızı ya da nasıl davrandığınızı” düşünerek işaretlemeye çalışın. Seçenekleri işaretlerken bir öncekinden bağımsız düşünmeye özen gösterin. Seçenekleri işaretlerken şu belirlilen puanlamayı kullanın:

1=Asla böyle bir şey yapmam 2=Çok az böyle yaparım 3=Orta derecede böyle yaparım 4=Çoğunlukla böyle yaparım

CÜMLELER		Asla böyle bir şey yapmam 1	Çok az böyle yaparım 2	Orta derecede böyle yaparım 3	Çoğunlukla böyle yaparım 4
1.	Sorunla karşılaştığımda daha önceki tecrübelerden yararlanıp sorunun üstesinden gelmeye çalışırım.	()	()	()	()
2.	Sorun olan şeyleri aklımdan atmak için bir şeyler yapmaya ya da başka türlü meşguliyetlere yönelirim.	()	()	()	()
3.	Sorunla karşılaştığımda moralim bozulur ve duygularımı dışarıya yansıtırım.	()	()	()	()
4.	Başkalarından bu tür sorunlarda ne yaptıkları konusunda tavsiyeler almaya çalışırım.	()	()	()	()
5.	Sorunla başa çıkma konusunda kendimi konsantre ederim.	()	()	()	()
6.	Kendi kendime "böyle bir sorunun gerçekte var olmadığını" söylerim.	()	()	()	()
7.	Allah'a tevekkül eder, O'na dayanırım.	()	()	()	()

8.	İçinde bulduğum sorunla ilgili olarak gülerim.	()	()	()	()
9.	Kendi kendime bir şey yapamayacağımı söyleyerek çabalamayı bırakır,ve soruna teslim olurum.	()	()	()	()
10.	Kendimi hemen bir şeyler yapmaktan vaz geçiririm,	()	()	()	()
11.	Duygularımı bir başkasıyla tartışırım,	()	()	()	()
12.	Kendimi daha iyi hissedebilmek için alkol ya da sakinleştirici ilaç alırım.	()	()	()	()
13.	Kendimi yaşadığım soruna alıştırmaya çalışırım.	()	()	()	()
14.	Sorunla ilgili bir şeyler öğrenmek için birileriyle konuşurum.	()	()	()	()
15.	Diğer düşünce ve meşguliyetlere yönelmem ve sorundan kendimi uzak tutmaya uğraşmam.	()	()	()	()
16.	Karşılaştığım sorundan farklı şeylerle ilgili hayaller kurarım.	()	()	()	()
17.	Üzülürüm ama söz konusu sorunun bilincinde olurum.	()	()	()	()
18.	Allah'ın yardımını umarım.	()	()	()	()
19.	Bir eylem planı yaparım.	()	()	()	()
20.	Söz konusu sorunla ilgili şakalar yaparım.	()	()	()	()
21.	Karşıma çıkan sorunun var olduğunu ve değişmeyeceğini kabullenirim.	()	()	()	()
22.	Sorun el verinceye kadar herhangi bir şey yapmayı ertelerim.	()	()	()	()
23.	Arkadaş veya akrabalarımın moral ve manevi destek almaya çalışırım.	()	()	()	()
24.	Sorunla baş etmede amacıma ulaşmaya çabalamaktan hemen vaz geçerim.	()	()	()	()
25.	Sorunun üstesinden gelebilmek için ilave şeyler yaparım.	()	()	()	()
26.	Alkol ya da sakinleştirici olarak bir an olsun kendimden geçip olanları unutmaya çalışırım.	()	()	()	()

27.	Sorun olduğuna inanmayı reddederim.	()	()	()	()
28.	Duygularımı dışarı vururum.	()	()	()	()
CÜMLELER		Asla böyle bir şey yapmam	Çok az böyle yaparım	Orta derecede böyle yaparım	Çoğunlukla böyle yaparım
		1	2	3	4
29.	Daha olumlu taraflarını görebilmek için sorunu başka bir açıdan ele almaya çalışırım.	()	()	()	()
30.	Sorunla ilgili somut bir şeyler yapabilen kişilerle konuşurum.	()	()	()	()
31.	Sorunla karşılaştığımda her zamankinden daha çok uyurum.	()	()	()	()
32.	Ne yapacağım ya da yapmam gerektiği konusunda bir strateji belirlemeye çalışırım.	()	()	()	()
33.	Sorunu çözmeye odaklanırım ve eğer gerekirse yapmam gereken diğer şeyleri bir süre kendi haline bırakırım.	()	()	()	()
34.	Başkalarından sempati ve anlayış görmeyi beklerim.	()	()	()	()
35.	Sorunla daha az mesgul olmak için alkol ya da ilaç alırım.	()	()	()	()
36.	Sorunla ilgili şaka yaparım.	()	()	()	()
37.	İstedığimi elde etmeye uğraşmayı bırakırım.	()	()	()	()
38.	İyiye giden ya da olumlu bir şeyler arayıp bulmaya çalışırım.	()	()	()	()
39.	Sorunu en iyi nasıl çözebileceğim konusunda düşünürüm.	()	()	()	()
40.	Sorun gerçekte olmamış gibi davranırım.	()	()	()	()
41.	Olumsuz şeyler yaparak işlerin daha da kötüye gitmesine yol açmadığımdan emin olmak isterim.	()	()	()	()
42.	Sorunun çözümüne yönelik gayretlerime engel olabilecek şeyleri önlemeye ciddi şekilde çaba gösteririm.	()	()	()	()

43.	Sorunla karşılaştığımda sinemaya gider veya TV izler ya da sorunla ilgili daha az düşünürüm.	()	()	()	()
44.	Olup biten şeyin ya da sorunun bir realite olduğunu kabul ederim.	()	()	()	()
45.	Benzer durumlarla karşılaşan kişilere bu durumda ne yaptıklarını sorarım.	()	()	()	()
46.	Büyük oranda duygusal rahatsızlık hisseder ve bu tür hisleri dışarıya yansıtırım.	()	()	()	()
47.	Sorunla aktif olarak uğraşmayı hedefleyerek için dobra dobra tavır takınırım.	()	()	()	()
48.	Sorunla karşılaştığımda dini inancımda bir huzur bulmaya çalışırım.	()	()	()	()
49.	Bir şeyler yapmak konusunda kendimi uygun ve doğru zamanı beklemeye zorlarım.	()	()	()	()
50.	Sorunlu durumla ilgili eğlenir ya da oyun oynarım.	()	()	()	()
51.	Sorunu çözmeye yönelik çabalarımı azaltırım.	()	()	()	()
52.	Neler hissettiğim konusunda birisiyle konuşurum.	()	()	()	()
53.	Yaşadıklarım konusunda kendi kendime yardım olsun diye alkol ya da sakinleştirici ilaç alırım.	()	()	()	()
54.	Sorunla birlikte yaşamayı öğrenirim.	()	()	()	()
55.	Soruna odaklanabilmek için diğer meşguliyetlerimi bir tarafa bırakırım.	()	()	()	()
56.	Takınmam gereken tavır konusunda daha ciddi düşünürüm.	()	()	()	()
57.	Sanki sorun yokmuş veya hiç olmamış gibi davranırım.	()	()	()	()
58.	Yapmama gereken şey neyse atmam gereken adımı zamanında atarım.	()	()	()	()
59.	Başıma gelen şeyden ya da yaşadığım sorundan bir şeyler öğrenir ya da tecrübe kazanırım.	()	()	()	()
60.	Her zamankinden daha çok dua ve ibadet ederim.	()	()	()	()

Özgeçmiş

Kişisel Bilgiler:

Aysel ZEYNALLI

GSM No: +90 (553) 851 56 04

E-mail: aysel_ea@yahoo.com

Doğum tarihi: 29.04.1993

Doğum yeri: Bakü

Uyruğu: Azerbaycan

Eğitim durumu:

Üsküdar Üniversitesi, İstanbul/Türkiye 2015-.....

Klinik Psikoloji (yüksek lisans), Sosyal Bilimler Enstitüsü

Derecesi: 3,77

Hazar Üniversitesi, Bakü/Azerbaycan 2010-2014

Psikoloji (lisans), Sosyal Bilimler Enstitüsü

Derecesi: Birincilik

№29 orta okul, Bakü/Azerbaycan 1999-2009

İş deneyimi:

Üsküdar Üniversitesi Psikoloji Danışmanlık birimi, Ekim-.....
İstanbul/Türkiye

Asistan Klinik Psikolog

İstanbul Nöropsikiyatri hastanesi, İstanbul/Türkiye Ekim-Kasım: 2016

Klinik Psikolog, staj

Üsküdar Üniversitesi Psikoloji Danışmanlık birimi, Ekim-Aralık: 2016
İstanbul/Türkiye

Süpervizyon- Danışan görüşmesi

“Medi Style” hastanesi, Bakü/Azerbaycan Kasım-Şubat: 2014-2015

Gönüllü Psikolog, staj

1.Azerbaycan Uluslararası Psikoloji Kongresi, Hazar Şubat-Nisan: 2014
Üniversitesi, Bakü/Azerbaycan

Organizatör

№1 Psikiyatri hastanesi, Bakü/Azerbaycan Haziran-Eylül: 2013

Psikolog, staj

Yabancı dil:

Azerice: Ana dili

İngilizce: Okuma (iyi), Yazma (iyi), Anlama (orta)

Rusça: Okuma (iyi), Yazma (orta), Anlama (orta)

Türkçe: Okuma (iyi), Yazma (iyi), Anlama (iyi) (TYS Puan: 76,92- C1)